

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE**

**НАУКА, ОСВІТА, ТЕХНОЛОГІЇ ТА СУСПІЛЬСТВО:
НОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ**

**SCIENCE, EDUCATION, TECHNOLOGY AND SOCIETY:
NEW RESEARCH AND PERSPECTIVES**

**Збірник тез доповідей
Book of abstracts**

**2 липня 2022 р.
July 2, 2022**

**м. Полтава, Україна
Poltava, Ukraine**

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE**

**НАУКА, ОСВІТА, ТЕХНОЛОГІЇ ТА
СУСПІЛЬСТВО: НОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ І
ПЕРСПЕКТИВИ**

**SCIENCE, EDUCATION, TECHNOLOGY AND
SOCIETY: NEW RESEARCH AND PERSPECTIVES**

**Збірник тез доповідей
Book of abstracts**

**2 липня 2022 р.
July 2, 2022**

**м. Полтава, Україна
Poltava, Ukraine**

**УДК 33
ББК 65**

Наука, освіта, технології та суспільство: нові дослідження і перспективи: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 2 липня 2022 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2022. 79 с.

У збірнику тез доповідей представлено матеріали учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Наука, освіта, технології та суспільство: нові дослідження і перспективи» з:

Боярський ФК НУБІП України

Вінницький національний аграрний університет

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Дніпровський державний медичний університет

Дніпровський національний університет ім. Олеса Гончара

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Житомирський агротехнічний коледж

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Луцький національний технічний університет

Львівська національна академія мистецтв

Львівський національний університет імені Івана Франка

Львівський університет бізнесу і права

Національний авіаційний університет

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Національний університет біоресурсів та природокористування України

Одеський національний медичний університет

Павлівський опорний заклад освіти – ліцей Болградського району Одеської області

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Центр професійно-технічної освіти м. Житомир

У збірнику тез доповідей висвітлюються результати наукових досліджень з актуальних питань науки, освіти, технологій та суспільства.

Тематика конференції охоплює актуальні проблеми: педагогічних наук; філологічних наук; економічних наук; юридичних наук; психологічних наук; медичних наук; біологічних наук; сільськогосподарських наук; технічних наук; історичних наук; філософських наук; географічних наук; національної безпеки; політичних наук; фізичного виховання та спорту; соціальних комунікацій.

Видання розраховане на науковців, викладачів, працівників органів державного управління, студентів вищих навчальних закладів, аспірантів, докторантів, працівників державного сектору економіки та суб'єктів підприємницької діяльності.

**ЦЕНТР
ФІНАНСОВО-
ЕКОНОМІЧНИХ
НАУКОВИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ**

© Автори тез, 2022

© Центр фінансово-економічних наукових досліджень, 2022

Офіційний сайт: <http://www.economics.in.ua>

ЗМІСТ
CONTENTS

СЕКЦІЯ 1. ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ SECTION 1. PEDAGOGICAL SCIENCES	8
<i>Галімова В. М., Лаврик Р. В., Демедюк Н. А.</i> СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	8
<i>Кадильникова Т. М.</i> МОДУЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ РОБОТО-ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	9
<i>Семенюта І. Л., Вижиховський І. Р.</i> ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ САЙТУ ДЛЯ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ.....	10
<i>Колодяжна В. В.</i> ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ПІСЕНЬ НА ЛОГОРИТМІЧНИХ ЗАНЯТТЯХ ДЛЯ КОРЕКЦІЇ МОВЛЕНЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДОШКІЛЬНИКІВ	12
<i>Штанько В. А., Перепелюк М. М., Хижняк О. В., Яблонська В. Б.</i> СПОСОБИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО ЗАСВОЄННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ВНУТРІШНЯ МЕДИЦИНА».....	13
<i>Толкачова Н. Д.</i> ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УМОВАХ КАРАНТИНУ	14
СЕКЦІЯ 2. ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ SECTION 2. PHILOLOGICAL SCIENCES	15
<i>Головій О.</i> АНТИЧНІ ОБРАЗИ В ПОВІСТІ «ГОБСЕК» ОНОРЕ ДЕ БАЛЬЗАКА	15
<i>Денисюк С. Ф.</i> ЖІНОЧІ ОБРАЗИ В ЛІТЕРАТУРІ КІНЦЯ ХІХ СТ.: ПРОБЛЕМА ВИБОРУ («ЛЯЛЬКОВИЙ ДІМ» Г. ІБСЕНА, «ЖАЛЬ» ЛЕСІ УКРАЇНКИ)	18
СЕКЦІЯ 3. ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ SECTION 3. ECONOMIC SCIENCES	20
<i>Бурлаченко Є. О.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ГЕОСТРАТЕГІЇ КИТАЮ В СУЧАСНОМУ СВІТІ.....	20

<i>Мендела І. Я.</i> ПРОСУВАННЯ В ГОТЕЛЬНОМУ БІЗНЕСІ.....	21
<i>Нікітенко К. В.</i> МЕНЕДЖМЕНТ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА: ТЕСТ НА ВІДПОВІДНІСТЬ ПРИНЦИПАМ ГУМАНІСТИЧНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ	22
<i>Табенська О. І.</i> ПЕРСПЕКТИВИ КЛАСТЕРНОЇ МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ	24
<i>Карачевцева О. А.</i> ПРОБЛЕМА БЮДЖЕТНОГО ДЕФІЦИТУ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ.....	27
СЕКЦІЯ 4. ЮРИДИЧНІ НАУКИ SECTION 4. LEGAL SCIENCES	28
<i>Димитрієва Т. В.</i> ПРИЗНАЧЕННЯ БІЛЬШ М'ЯКОГО ПОКАРАННЯ НІЖ ПЕРЕДБАЧЕНО ЗАКОНОМ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩІ	28
<i>Пилипенко В.</i> ГЕНОЦИД ЧИ НАЦІОЦИД? ДО ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИННИХ ДІЯНЬ РОСІЇ НА ТЕРИТОРІЯХ СУВЕРЕННОЇ УКРАЇНИ.....	31
<i>Росохата Д. І.</i> ЮРИДИЧНА ПРИРОДА ДЕРЖАВНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ	33
СЕКЦІЯ 5. ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ SECTION 5. PSYCHOLOGICAL SCIENCES	35
<i>Заміщак М. І., Чихляєва Н. В.</i> СПЕЦІАЛЬНА ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦЯ З ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ.....	35
СЕКЦІЯ 6. МЕДИЧНІ НАУКИ SECTION 6. MEDICAL SCIENCES	37
<i>Аряєв М. Л., Усенко Д. В., Капліна Л. Є.</i> АНКЕТУВАННЯ СТУДЕНТІВ ЩОДО ЯКОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДІАТРІЯ»	37
<i>Бишлей Н. О., Павлова В. В., Стрельцов М. С.</i> РИЗИКИ, ПОВ'ЯЗАНІ ЗІ СТАНОМ ЗДОРОВ'Я ДИТИНИ, ЩО ЗАЗНАЛА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА	38

<i>Аряєв М. Л., Бишлей Н. О., Селімханова Д. С.</i> ОСОБЛИВОСТІ СВОЄЧАСНОЇ ДІАГНОСТИКИ ОРФАННИХ ЗАХВОРЮВАНЬ У НОВОНАРОДЖЕНИХ.....	40
<i>Бишлей Н. О., Сеньківська Л. І., Селімханова Д. С.</i> ПСИХОСОМАТИЧНІ ЗАХВОРЮВАННЯ ТА НАСЛІДКИ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ДІТЬМИ	41
<i>Капліна Л. Є., Бределева Н. К., Кудрявцева А. В.</i> ЧИННИКИ РИЗИКУ НЕКРОТИЗУЮЧОГО ЕНТЕРОКОЛІТУ У НОВОНАРОДЖЕНИХ ДІТЕЙ	43
<i>Капліна Л. Є., Усенко Д. В., Стрельцов М. С.</i> ПРОЗОРІСТЬ ТА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДІАТРІЯ»	45
<i>Лотиш Н. Г., Кравченко Т. Ю., Папінко Р. М.</i> ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ «MICROSOFT TEAMS» ЩОДО ВИКЛАДАННЯ МЕДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ	47
<i>Павлова В. В., Бишлей Н. О., Колесникова О. П.</i> ВПЛИВ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ТА ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ШКОЛЯРІВ	50
<i>Селімханова Д. С., Бишлей Н. О., Волощук Т. В.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ПРЕБІОТИКА ІНУЛІН-НЕО У ЛІКУВАННІ АЛІМЕНТАРНОГО ОЖИРІННЯ У ДІТЕЙ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ 3-12 РОКІВ	52
<i>Селімханова Д. С., Бишлей Н. О., Волощук Т. В.</i> ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ОНЛАЙН-КОНСУЛЬТУВАННЯ СТУДЕНТАМИ 5ГО КУРСУ ПАЦІЄНТІВ ТА\АБО ЇХ ПРЕДСТАВНИКІВ ПЕРЕД ПРОВЕДЕННЯМ ЩЕПЛЕНЬ ВІД COVID-19	53
<i>Шаторна В. Ф., Краснов О. О.</i> ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИЙ ВПЛИВ ХЛОРИДУ КАДМІЮ ТА СУКЦИНАТІВ МІДІ І ЦИНКУ НА МОРФОЛОГІЮ НИРОК ЩУРІВ.....	54
СЕКЦІЯ 7. БІОЛОГІЧНІ НАУКИ SECTION 7. BIOLOGICAL SCIENCES.....	56
<i>Павлишак Я. Я.</i> АНАЛІЗ СИСТЕМАТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ФЛОРИ ТУРКІВСЬКОГО РАЙОНУ	56

<i>Колосова І. І., Шаторна В. Ф.</i> ЗМІНИ МОРФОМЕТРИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ЯЄЧНИКІВ ЩУРІВ ПРИ ВПЛИВІ СОЛЕЙ КАДМІЮ	58
СЕКЦІЯ 8. СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ SECTION 8. AGRICULTURAL SCIENCES	59
<i>Дмитрик П. М.</i> ДИНАМІКА ЗРІДЖЕННЯ ГУСТОТИ РОСЛИН ФЕНХЕЛЯ ЗВИЧАЙНОГО ЗА РІЗНИХ УМОВ СІВБИ	59
СЕКЦІЯ 9. ТЕХНІЧНІ НАУКИ SECTION 9. TECHNICAL SCIENCES	61
<i>Кускова В. В., Корнієнко І. М.</i> БІОТЕХНОЛОГІЯ ПЕРЕРОБКИ ОВОЧЕВИХ ВІДХОДІВ У БІОДОБРИВО ТА БІОГАЗ – ДОСВІД УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС	61
СЕКЦІЯ 10. ІСТОРИЧНІ НАУКИ SECTION 10. HISTORICAL SCIENCES	62
<i>Григорук Н. А.</i> ЗАНЕПАД АБСОЛЮТИЗМУ У ФРАНЦІЇ	62
<i>Кучера І. В.</i> ДЕПОРТАЦІЯ ЄВРЕЙСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ У РОКИ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ	64
СЕКЦІЯ 11. ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ SECTION 11. PHILOSOPHICAL SCIENCES	66
<i>Ліщинська О. І.</i> АРТ-КРИТИКА АРХІТЕКТУРИ: ЛЬВІВСЬКИЙ КОНТЕКСТ	66
СЕКЦІЯ 12. ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ SECTION 12. GEOGRAPHICAL SCIENCES	67
<i>Федонюк В. В., Федонюк М. А.</i> ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ВПЛИВУ ПрАТ «СКФ УКРАЇНА» НА СТАН ДОВКІЛЛЯ	67
СЕКЦІЯ 13. НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА SECTION 13. NATIONAL SECURITY	69
<i>Бондаренко О. О., Пантоненко І. Г.</i> КОНФЛІКТ СТРАТЕГІЧНИХ НАРАТИВІВ ПРАВОСЛАВНИХ ЦЕРКОВ ЯК СКЛАДОВА ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	69

СЕКЦІЯ 14. ПОЛІТИЧНІ НАУКИ SECTION 14. POLITICAL SCIENCE.....	70
<i>Бортніков В. І., Бортнікова А. В.</i> МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ПРОЦЕСУ ЕЛЕКТОРАЛЬНОЇ ЛЕГІТИМАЦІЇ ОРГАНІВ ВЛАДИ В УКРАЇНІ.....	70
СЕКЦІЯ 15. ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ SECTION 15. PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS	72
<i>Шаверський В. К., Саранча М. П., Зубрицька Л. О.</i> УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВОЛЕЙБОЛІСТІВ	72
<i>Шаверський В. К., Саранча М. П., Гаврилюк В. М.</i> ШВИДКІСНО-СИЛОВА ПІДГОТОВКА ГАНДБОЛІСТІВ	73
<i>Кравченко К. Г.</i> ПРОБЛЕМА ДИСТАНЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ З ПОСЛАБЛЕНИМ ЗДОРОВ'ЯМ.....	74
СЕКЦІЯ 16. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ SECTION 16. SOCIAL COMMUNICATION.....	76
<i>Skorokhod T.</i> METHODS OF SEGMENTING THE TARGET AUDIENCE OF ADVERTISING CAMPAIGNS	76
<i>Мисечко А. О.</i> РОЛЬ АУДІОВІЗУАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У БОРОТБІ З РОСІЙСЬКИМИ ОКУПАНТАМИ	78

Галімова В. М.

к.х.н., доцент,
доцент кафедри аналітичної та
біоорганічної хімії та якості води

Лаврик Р. В.

к.х.н., доцент,
доцент кафедри аналітичної та
біоорганічної хімії та якості води

Демедюк Н. А.

студент
Національний університет біоресурсів
та природокористування України

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Сьогодні комп'ютерна грамотність, тобто сукупність знань та вмінь необхідних для використання комп'ютерних засобів для розв'язання завдань хімічної, екологічної, агробіологічної, освітньої, соціальної та інших сфер діяльності людини, є невід'ємною характеристикою сучасної людини як уміння читати та писати. Зрозуміло, що інформатизація стосується кожної галузі людської життєдіяльності і, у першу чергу, освіти [1].

Широке значення мають педагогічні технології, оскільки включають методи, засоби навчання та теорію застосування методів і засобів для досягнення цілей навчання, а також включає НІТ (нова інформаційна технологія). Із впровадженням НІТ у навчання гостро постало питання про технологію навчання, що відображає шлях засвоєння конкретного навчального матеріалу у рамках певного предмету, теми, розділу та у межах вибраної технології. На всіх етапах розвитку суспільства інформаційні технології забезпечували обмін між людьми інформаціями, відображали відповідний рівень і можливості систем пошуку, реєстрації, зберігання, опрацювання, подання, передавання інформації, були синтезом методів і засобів оперування людиною з інформацією в інтересах її діяльності [2].

Технологія навчання надає тактику реалізації освітніх технологій та будується на знаннях закономірностей функціонування системи педагог – матеріальне середовище – студент у певних умовах навчання. Існують методи навчально – інформаційних технологій:

– традиційна модель навчання (комп'ютер як тренажер або для демонстрації наглядних хімічних дослідів, вимірювань концентрацій та рН середовища, важких металів у різних об'єктах, контроль знань та тестування).

– нетрадиційна модель навчання: наукова та науково-дослідницька робота у хімічних лабораторіях (контроль якості води, ґрунтів), дистанційне навчання із застосуванням програм на платформі Moodle», використання гіпертекстових довідкових систем із можливістю виходу у світову інформаційну мережу).

Основною метою НІТ навчання є підготовка студентів до повноцінної життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства.

НІТ навчання має такі основні педагогічні завдання:

– інтенсифікація всіх рівнів навчально-виховного процесу, підвищення його ефективності та якості;

– системна інтеграція предметних галузей знань;

– розвиток творчого потенціалу студенту, його здібності до комунікативних дій;

– розвиток умінь експериментально-дослідницької діяльності та культури навчальної діяльності;

– формування інформаційної культури учнів;

– підготовка фахівців у галузі інформатики та обчислювальної техніки, підготовка користувача засобів НІТ;

– підготовка сучасних фахівців із екологічної безпеки, які можуть проводити аналітичні і екологічні дослідження з хімії навколишнього середовища із застосуванням сучасних аналітичних приладів, що працюють із використанням комп'ютерних технологій [3; 4; 5];

– підготовка хіміків – аналітиків, що здатні проводити контроль якості питної води, ґрунтів та сировини із застосуванням сучасного аналізатора М-ХА1000-5 для контролю важких металів в об'єктах довкілля [3-5].

Так, в НУБіП України, в навчальний процес студентів впроваджено новітню інформаційну технологію, а саме «Електронні курси на платформі Moodle» та застосовано хмарний сервіс Cisco Webex Meetings: організація доступу, онлайн наради, онлайн заняття, що дало змогу проводити дистанційне навчання з дисциплін аналітична, неорганічна, біонеорганічна хімія та виявилось дуже актуальними під час пандемії та військового стану в Україні.

Інформатизація вищої освіти – це реалізація комплексу заходів, які спрямовані на підвищення рівня підготовки фахівців шляхом розширення сфери використання обчислювальної техніки і комп'ютерних технологій у навчальній та науково-дослідній роботі, в управлінні навчальним процесом.

Список літератури

1. <http://ukped.com/skarbnichka/2367-tehnologiyi-navchannja-informatsijni-tehnologiyi-navchannja.html>
2. Извозчиков В. В. Интернет как компонент информационной картины світу та глобального інформаційно-освітнього простору / В. В. Извозчиков, Г. Ю. Соколова, Є. А. Тумалева // Наука і школа. - 2000. - № 4.
3. Electrochemical Control of Microconcentrations of Cadmium in Aquatic Environments / V.A. Kopilevich, V. I. Maksin, V. M. Galimova, I.V. Surovtsev, R.V. Lavrik, J. Water Chem. Technol, 2021, Vol. 43, P.336–341
4. Electrochemical investigation of cobalt adsorption processes by soils of Ukraine / V.V. Mank, O.L. Tonkha, I.V. Surovtsev, V.M. Galimova, O.E. Bykova, I.P. Rogovsky// Geology / Visnyk Taras Shevchenko National University of Kyiv 2019, 3(86)/C. 34-39
5. Kopilevich V.A. Determination of trace amounts of iodide ions in water using pulse inverse chronopotentiometry / V.A. Kopilevich, I.V. Surovtsev, V.M. Galimova, V.I. Maksin, V.V. Mank // Journal of Water Chemistry and Technology, 2017, Vol. 39, No. 5, P. 1–5

УДК 371

Кадильникова Т. М.

д.т.н., професор,

професор кафедри механотроніки

Дніпровський національний університет ім. Олесь Гончара

МОДУЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ РОБОТО-ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ

В теперішній час спостерігається активний розвиток машинобудівної галузі та широке впровадження робототехніки майже в усі технологічні процеси виробництва. Зважаючи на те, що в фаховій підготовці інженерів значне місце займає технічна складова, постає потреба в розробленні методичної системи їх підготовки, де провідна роль відводиться практичній реалізації теоретичних знань, прийняттю проектних та конфігураційних рішень.

В цьому напрямку ведеться активний пошук, розробка і впровадження інноваційних технологій навчання, про що свідчать численні міжнародні та вітчизняні науково-методичні публікації.

Отже, ефективна підготовка майбутніх фахівців з робототехніки на сучасному етапі потребує змін традиційного навчання, створення нової системи, яка б здійснювала методичний супровід специфічної професійної спрямованості інженерів протягом усього періоду навчання за допомогою багаторівневої функціональної системи викладання технічних дисциплін.

В основу методики навчання покладено наступні принципи: адекватності, технічності, інтегративності, професійно-наукової спрямованості, що забезпечують можливість формування високого рівня технічної компетентності майбутніх фахівців з робототехніки, здатних удосконалювати свою фахову професійну майстерність, втілювати в професійну

діяльність процес інновації, швидко адаптуватися до змін.

Мотиваційні спонування до здійснення такої діяльності формуються при вивченні основ дисциплін: «Деталі машин», «Теоретична та комп'ютерна механіка», «Електротехніка, електроніка та мікропроцесорна техніка», «Гідравліка, гідро- та пневмоприводи», «Основи проектування робото-технічних систем», «Електричні приводи роботів». Формування системи знань з технічних дисциплін, умінь і навичок працювати з апаратними пристроями, переконань і ціннісних уявлень про роль комп'ютерної техніки в сучасному суспільстві, сформованість яких дає змогу ефективно реалізовувати технічну складову своєї професійної діяльності.

Технічна компетентність майбутнього фахівця повинна формуватися в результаті реалізації взаємопов'язаних процесів: набуття ними техніко-технологічних знань, умінь і навичок та розвитку професійних якостей особистості. Перспективною може бути побудова комплексу моделей, які описують різні дисципліни, та спрямування на створення, моделей, з використанням певного досвіду викладання різних за наповненням дисциплін.

Моделі можуть використовуватися окремо, або групами. Відносини між моделями встановлюються конструктивним способом. Коли знання стосуються відповідних моделей, а моделі, пов'язані між собою конструктивно, то між знаннями встановлюються зв'язки, що організують їх в одну систему й уможливають перехід одних до інших. Міждисциплінарні зв'язки забезпечують розв'язання суперечностей між засвоєними знаннями з різних дисциплін і необхідністю їх інтеграції, а також застосування на практиці сукупності цих знань.

На нашу думку, для викладання дисциплін робото-технічного комплексу доцільно використовувати сертифіковані навчальні лабораторні стенди, які дозволяють проводити заняття з декілька дисциплін, та здійснювати конструктивно та організовано зв'язки між ними.

Для оцінювання рівня сформованості технічних умінь майбутніх інженерів з робототехніки нами розроблено та застосовано систему міждисциплінарних дисциплін проектного типу, що носять практичний характер, сприяють закріпленню і поглибленню отриманих технічних знань, розширюють світогляд студентів.

Використання під час лекцій будь-якого виробничого обладнання для демонстрації робочого процесу, його наслідків та характеристик різного виду технологій також покращує засвоєність аудиторного матеріалу під час викладання не тільки загально-технічних, але й спеціальних дисциплін.

Під час викладання лекційного матеріалу можлива також демонстрація стендів, макетів та діючого обладнання. Для можливості вище зазначеного загально-технічним та випусковим кафедрам бажано б мати договори про творчу співпрацю з відповідними підприємствами галузі.

Семенюта І. Л.

викладач

Боярського ФК НУБіП України

Виживовський І. Р.

студент спеціальності 275 Транспортні технології

Боярського ФК НУБіП України

ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ САЙТУ ДЛЯ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ

Основними формами роботи зі здобувачами освіти в закладах фахової передвищої освіти є: лекції, семінарські, практичні та лабораторні заняття, індивідуальні чи групові консультації. Найпоширенішою формою поза навчальної роботи зі студентами є гурток.

Гурток – це сукупність осіб, що об'єднані заради спільної діяльності, для дослідження наукових питань та розв'язування задач, щоб сприяли полегшенню життя учасника.

Діяльність предметних гуртків, які функціонують у коледжі здійснюється згідно Положення про предметний гурток у ВСП «Боярський фаховий коледж НУБіП України». Основним завданням гуртка є всебічний розвиток особистості, її нахилів, здібностей, талантів, забезпечення професійного самовизначення, поглиблене ознайомлення з певною проблемою, продовження роботи, початки якої закладені на заняттях відповідних дисциплін, науково-дослідницька діяльність здобувачів освіти.

Принципи організації роботи предметних гуртків:

- системний підхід до організації роботи предметних гуртків передбачає цілісність, послідовність і наступність логічно взаємопов'язаних поза аудиторних заходів;
- наявність провідної ідеї, що визначає основні напрями його розвитку;
- відкритість студентського об'єднання, що передбачає добровільність входження в нього;
- комфортний мікроклімат;
- співпраця та координація діяльності різних поза аудиторних структур.

Існування студентського наукового гуртка «ІТ» є необхідним для становлення і розвитку майбутніх фахівців коледжу, які удосконалюють і поглиблюють свої знання, знаходять свою наукову стежину. Протягом реалізації запланованих заходів студенти-гуртківці переймають досвід своїх старших колег та наставників-викладачів, які із задоволенням передають набуті за довгі роки своєї професійної діяльності знання юним колегам для того, щоб у майбутньому останні стали висококваліфікованими фахівцями в галузі інформаційних технологій.

Напрямами роботи є:

- науково-дослідний (участь у наукових конференціях, семінарах, дискусіях);
- розробка ІТ рішень (створення програмних продуктів);
- дизайн & графіка (проекування 3D графіки, інфографіки, мультимедійних застосунків).

Основні завдання гуртка:

- формування у здобувачів освіти системи знань, умінь, навичок роботи з сучасними інформаційними технологіями;
- використання здобутих знань і вмінь на практиці;
- розвиток умінь передавати власні задуми засобами комп'ютерних технологій;
- розвиток творчих здібностей, нестандартного мислення;
- сприяти підготовці студентів до наукової роботи з використанням засобів ІТ;
- розвивати ініціативність та творчість до вирішення практичних завдань з використанням засобів ІТ;
- брати участь у наукових дослідженнях, наукових конференціях, семінарах.

При створенні гуртка виникає потреба одразу в електронному доступі. Для цього створюють сайт про певний гурток, тому що це допомагає розв'язати певні проблеми. Веб-сайт науковому гуртку створюють для:

- зацікавлення та вступання більшої аудиторії;
- доступу до інформації, що надається адміністрацією гуртка;
- оновлення інформації;
- поширення подій, що відбуваються у гуртку.

Створений сайт є візитною карткою ІТ гуртка. Адже кожен гурток прагне бути конкурентоспроможним, відкритим, мати привабливий імідж та ефективну систему роботи з інформацією для забезпечення внутрішніх потреб гуртка та надання необхідних відомостей здобувачам освіти та викладачам. Також одними з головних питань є технологічна та фінансова проблема – веб-сайт дає можливість розширити відносини з впливовими особами, а також розширитися загалом.

Отже, гурток – це сукупність осіб, що об'єдналися для вирішення певного питання чи проблеми. Веб-сайт дозволяє створеному гуртку оновлювати інформацію для учасників гуртка, розширювати інформацію про гурток, зацікавлення та вступання більшої аудиторії до гуртка.

Список літератури

1. Положення про предметний гурток у ВСП «Боярський фаховий коледж НУБіП України», [Електронний ресурс]. – 2022. Режим доступу: <https://bit.ly/3a2Wmn9>
2. Предметний гурток: задачі, форми роботи, облік роботи та звітність – Дніпро: Дніпровський міський базовий технікум зварювання та електроніки імені Є.О. Патона, 2018 р. Режим доступу: https://dtek.dp.ua/wp-content/uploads/2018/11/zb_rka-gurtok-2018.pdf
3. Сайт ІТ гуртка, [Електронний ресурс]. – 2022. Режим доступу: <https://it.bkeipr.com/>
4. Функції гуртка, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://blog-sumchenko-oksani-mikolajivni-zdvr-divichkivskenvo4.webnode.com>

Колодяжна В. В.

к.ю.н., доцент,

доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Волинського національного університету імені Лесі Українки

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ПІСЕНЬ НА ЛОГОРИТМІЧНИХ ЗАНЯТТЯХ ДЛЯ КОРЕКЦІЇ МОВЛЕНСВИХ ПОРУШЕНЬ У ДОШКІЛЬНИКІВ

Формування мовленнєвої компетентності є одним із пріоритетних завдань всебічного гармонійного розвитку дитини [1]. На жаль, на сьогоднішній день кількість дітей, які мають мовленнєві порушення, збільшилася порівняно з попереднім десятиліттям і має тенденцію до подальшого зростання. Так, порушення звуковимови спостерігається у 17–42% дітей дошкільного віку, причому існує стійка тенденція до збільшення цього показника. М. Ханеман, професор Майнського університету, наголошує, що за останні п'ять років кількість дітей з загальним недорозвиненням мови (ЗНМ) зросла більше, ніж на 20% [2].

Загальне недорозвинення мовлення характеризується затримкою розвитку усіх компонентів мовленнєвої системи, яка проявляється порушеннями формування пізнавально-комунікативної діяльності, недорозвиненням емоційно-вольової сфери, уповільненням розвитку зв'язного мовлення при нормальному слуху та первинно збереженому інтелекті [2]. На думку С. Я. Школьник перед фахівцем-логопедом завжди постає питання щодо якісного та відповідного добору адекватних засобів, методів і форм логопедичного впливу, які б повністю відповідали віковим та психолого-фізіологічним можливостям дітей і разом з тим володіли б значним корекційно-розвивальним потенціалом та високою ефективністю. Серед таких засобів можна виділити ігрові пісні [3].

Ігрові пісні – не є чимось новим, діти співали та грали в них століттями. Ігрова пісня (п'єса) має багаторічну традицію музичного виховання – ще у 1919 році Динамічні Пісні (пісні з рухами) були опубліковані Емілем Жаком-Далькросом, котрий розробив метод ритміки у викладанні музики. Карл Орфф, зі свого боку, розглядав традиційний репертуар дитячих пісень, як основу для Orff-Schulwerk, а також наголошував на важливості гри: «Прагнення грати перетворюється на завзяту діяльність, котра веде до практики, і звідти – до досягнення». Важливо, аби дитині було дозволено грати, «безперешкодно виражаючи своє внутрішнє назовні. Слово та звук повинні виникати одночасно з імпровізаційної, ритмічної гри» [4].

У логоритміці для дітей систематичне використання пісень є одним з найважливіших інструментів, які мають у своєму розпорядженні педагоги. На думку Ширлі Салмон, практично у всіх видах музичної терапії для дітей пісні використовуються для того, щоб заохотити встановлення контакту, підтримання стосунків або задля допомоги у важких, тривожних станах. Пісні не лише співаються, вони можуть бути зіграні / відтворені. Подальші цілі використання пісень в роботі з дітьми: структурування, встановлення контакту, регулювання відносин, фокусування уваги, проявлення активності, розслаблення, можливість регресу, поглиблення індивідуальних сфер розвитку (зокрема руху, сприйняття, мовлення та соціальних навичок), вираження емоцій та потреб, переживання нових вражень та обставин, які є емоційно стресовими [4].

Кожна ігрова пісня використовується дещо по-іншому в різних групах, залежно від вимог та здібностей усередині групи, про яку йдеться. В музичній освіті, в корекційній та інклюзивній освіті, в спеціальній освіті, а також в музичній терапії – пісні, що складаються з декількох елементів, відіграють мотивуючу роль. [4].

Ігрові пісні пропонують дітям дошкільного віку великий творчий потенціал, котрий може бути надзвичайно корисним для них. При мультисенсорному підході, пісенна композиція є початком та заохочувальним фактором для різноманітних видів занять, пов'язаних із музикою, рухами, мовленням та добіркою матеріалів, що в свою чергу призводять до різного досвіду в навчальному процесі. Тут можуть бути досягнуті різні цілі – ті, що стосуються безпосередньо музики, а також інших сфер розвитку. Мовні досягнення в цьому випадку є одним із завдань, але дітям слід скоріше запропонувати можливість отримувати різні враження, граючись, рухаючись, розмовляючи, співаючи та вдаючись до креативу у різних формах. У мультисенсорному підході з використанням музики та руху зачіпаються декілька органів

чуттів. Ігрові пісні можуть пропонувати широкий спектр вражень та способів самовираження, що підтримує загальний розвиток дітей.

Список літератури

1. Національна доктрина розвитку освіти : затв. Указом Президента України від 17 квіт. 2002 р., № 347/2002 [Електронний ресурс] // Режим доступу до вид. : <http://ukped.com/statti/zakoni-z-pitanosviti/110.html>.
2. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : програмно-методичний комплекс / Ю. В. Рібцун. – К., 2012. – 258 с.
3. Школьник С. Я. Подорож до країни гра: Зб. мовних музично-ритмічних занять для дітей 3-4 років / С. Я. Школьник – Х. : Світ дитинства, 2003. – 72 с.
4. Ширлі Салмон. Важливість Ігрових пісень в інклюзивній освіті / [Електронний ресурс] // Режим доступу до вид. : https://www.researchgate.net/publication/284177726_The_Importance_of_Play-Songs_in_Inclusive_Teaching

Штанько В. А.

Одеський національний медичний університет,

Перепелюк М. М.

Одеський національний медичний університет,

Хижняк О. В.

Одеський національний медичний університет,

Яблонська В. Б.

Одеський національний медичний університет

СПОСОБИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО ЗАСВОЄННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ВНУТРІШНЯ МЕДИЦИНА»

Ковід, а потім війна суттєво змінили характер викладання в закладах вищої освіти, у тому числі в медичних університетах. Дистанційна освіта з використанням платформи Microsoft Teams дозволила не зупиняти освітній процес і почала вимагати від викладачів та студентів не лише пристосуватися до технічних особливостей онлайн-засвоєння матеріалу, але й спробувати компенсувати ті складові освіти, які потребують безпосереднього спілкування викладача та студента, студента та хворого.

Як ми вирішували нетехнічні проблеми освітнього процесу у викладанні такої суто практичної дисципліни як внутрішня медицина?

1. Вивчення теоретичного матеріалу з підручників та електронних джерел у домашніх умовах, заповнення робочих зошитів, які були розроблені колективом кафедри, заздалегідь, перед практичним заняттям. Робочі зошити надаються викладачеві у групі в Вайбері, аналізуються викладачем до початку заняття, а потім використовуються як дидактичний матеріал під час заняття.

2. Діалог зі студентом вівся в аудіо-відео режимі. Мета – підвищення зібраності та настрою на навчання, а також контроль за неспілкуванням студентів. Заняття відбувалися при вимкнених камерах у кожного студента та вмиканні звуку студентом під час відповіді чи під час запитання викладачеві.

3. Використання у освітньому процесі ситуаційних завдань та клінічний розбір історій хвороби у режимі безпосереднього обговорення, без попередньої підготовки, з мотиваційними репліками типу: «А це – як у реальному житті».

4. Презентація викладачем учбових відеоматеріалів огляду хворого (у тому числі – створені нами раніше), використання електронних версій рентгенограм, електрокардіограм, комп'ютерних та магнітно-резонансних томограм, ендоскопічних досліджень для ілюстративності кожного заняття.

5. Удосконалення методики опитування/розпитування хворого шляхом презентації себе (викладача) як хворого з певними скаргами, який готовий відповідати на запитання щодо деталізації скарг, особливостей анамнезу хвороби, життя тощо. Звичайно, це потребувало мобілізації певних імпровізаторсько-артистичних здібностей викладача, але суттєво підвищувало мотивацію студентів та їх включення в засвоєння практичних навичок, вмінь, компетентностей.

Набутий нами досвід дистанційного викладання дисципліни «Внутрішня медицина» є ефективним, про що свідчать результати об'єктивного структурного клінічного іспиту (ОСКІ) в ОНМедУ у 2022 році. ОСКІ продемонстрував підвищення відповідальності студентів і, як результат, логічні, змістовні відповіді, чітке володіння практичними навичками.

Толкачова Н. Д.

старший викладач кафедри іноземних мов
Одеський національний медичний університет

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УМОВАХ КАРАНТИНУ

Впровадження інноваційних технологій у закладах вищої освіти для забезпечення якості підготовки спеціалістів є одним з важливих завдань на сучасному етапі. Нові засоби та технології мають привести до суттєвих змін методів та форм навчання. Інноваційні технології включають телекомунікаційні технології, дистанційне навчання, особисто орієнтовані технології, тренінгові технології.

Інноваційні технології є двовекторними та сприяють гнучкості та індивідуалізації навчання (оскільки дозволяють викладачам оперативного оновлювати зміст і методи навчання, розширювати можливості контролю знань студентів, удосконалювати якість педагогічного процесу, ефективно використовувати навчально-методичну роботу) та забезпечують процес самонавчання (оскільки дозволяють студентам засвоювати професійні знання, розвивати проблемно-пошукове та професійно активувати науково-дослідницьку роботу, розширювати можливості самоконтролю отриманих знань).

Навчання є ефективним, якщо воно базується на життєвому і професійному досвіді студентів, з максимальним його використанням та спрямоване не на формальну передачу знань, а на розвиток активності учасників у їх здобуванні. Інноваційні технології сприяють реалізації цієї мети.

Дистанційна форма навчання з використанням мобільних телефонів, персональних комп'ютерів, планшетів, електронних книг має деякі переваги і дозволяє обирати зручне місце і час для навчання, можливості постійного контакту з викладачами, організувати індивідуальний графік навчання.

Під час використання інноваційних технологій спостерігаються деякі технічні та організаційні проблеми: обмежений термін роботи батареї мобільного пристрою, необхідність створення та постійного оновлення й удосконалення відповідного програмно-методичного забезпечення. Але якісно створений електронний методичний комплекс дозволяє ефективно управляти учбовою діяльністю та забезпечує раціональне поєднання різноманітних видів навчально-пізнавальної діяльності з урахуванням дидактичних можливостей кожного з них відповідно до рівня засвоєння навчального матеріалу. Комплекс раціонально поєднує різноманітні технології навчального матеріалу (текст, графіку, аудіо, відео, анімацію). А також дозволяє використовувати розміщені матеріали для проведення віртуальних семінарів, ділових ігор, роботи в проектах.

Це постійний процес оптимізації навчально-виховного процесу, який базується на інтенсивному розвитку інтерактивних технологій навчання, і дає можливість більш ефективно засвоїти навчальний матеріал та зменшити затрати часу енергії, людських ресурсів.

Список літератури

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. - К.: Юрінком Інтер, 2008. - С. 338-340
2. Волкова П. Педагогіка: посіб / П. Волкова. - К.: «Академія», 2001. - С. 403
3. Кларин М. В. Педагогическая технология в учебном процессе / В. М. Кларин. - 1989. - С. 55
4. Захарова І. Г. Інформаційні технології в освіті навч. Посібник для студ. Вищ. Пед. Навч. Закладів / І. Г. Захарова. - М.: Видав. Центр «Академія», 2003. - 192 с.
5. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи: монографія / за ред. П. Ю. Сауха. - Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. - 444 с.
6. Феномен інновацій освіти, суспільство, культура: монографія / за ред. В. Г. Кременю. - К.: Педагогічна думка. 2009. - С. 46.

АНТИЧНІ ОБРАЗИ В ПОВІСТІ «ГОБСЕК» ОНОРЕ ДЕ БАЛЬЗАКА

Античність – потужний дискурс європейської літератури. Специфіка функціонування античних образів у творчості класика французького реалізму Оноре де Бальзака (1799 – 1850) є метою нашого дослідження. Матеріалом обрано хрестоматійний художній текст – повість «Гобсек», над якою письменник працював упродовж тривалого часу (відомі три редакції повісті – 1830 р., 1835 р., 1842 р.). Аналіз крізь призму зв'язків з античністю твору, який став своєрідною «візитівкою» О. де Бальзака і входить у шкільну програму зарубіжної літератури, сприятиме увиразненню уявлень про авторський ідіостиль та особливості поетикальної системи реалізму, що зумовлює актуальність дослідження.

Жан-Естер ван Гобсек – головний герой повісті «Гобсек» – є бальзаківським варіантом «вічного образу» **Скупого**, який своїми витоками сягає часів античності, зокрема комедії «Скарб» («Горщик») римського комедіографа Т. М. Плавта. Об'єднує античного скупого (Евкліона) та скупого XIX ст. (Гобсека) патологічна жадібність: у комедії Плавта вона представлена як тимчасова манія, у повісті Бальзака – як постійна риса характеру й світогляду героя. На відміну від Гобсека, всі прагнення якого впродовж усього життя були спрямовані на накопичення матеріальних статків, скупість Евкліона проявилася і загострилася через збіг обставин – він знайшов горщик із золотом та в одну мить розбагатів. Герой О. де Бальзака став багатим у результаті тривалого та фізично й психологічно виснажливого процесу заробляння грошей. Накопичивши стартовий капітал, він став лихварем і примножував статки.

Схожі Евкліон та Гобсек ще й тим, що обидва приховують свої багатства та всілякими способами заперечують факт матеріального благополуччя. Герой Плавта, розбагатівши, почав нав'язливо підкреслювати свій низький соціальний статус і відсутність мінімальних коштів. Так, у розмовах з Мегадором він жалівся: *«Усе на бідність скаржуся»* [3], *«Перед тобою бідняк безневинний»* [3]. Крім того, нарікав, що не може справити доньці ані посагу, ані весілля. Гобсек такий же. Повірений Дервіль – герой-оповідач повісті О. де Бальзака – згадує ситуацію, коли лихвар, підіймаючись сходами до своєї кімнати, випадково випустив з рук золоту монету. Це сталося на очах у сусіда, який йшов слідом за Гобсеком. Пожилець підняв монету і подав старому, однак лихвар категорично відмовся її прийняти: *«Золото? У мене? Та якби я був багатий, то хіба жив би так, як я живу?»* [1, с. 31]. Отже, Плавт виявив рису, яка стала невід'ємним атрибутом «вічного образу» Скупого: Евкліон та Гобсек – «замасковані» багаті, які свідомо приховують свої статки та позиціонують себе малозабезпеченими. Евкліон тримає в таємниці факт збагачення в силу декількох причин: через небажання ділитися з іншими (жадібність), через страх перед законом (він не знає, хто власник знайденого скарбу), через внутрішні сум'яття (морально-етичні уявлення). Фінал комедії не зберігся, але на основі вцілілих вторинних джерел відомо, що розв'язкою стала сцена, під час якої Евкліон віддав скарб Федрі як придане (дочка вийшла заміж за коханого Ліконіда). Таким чином він проявив свою батьківську любов та звільнився від мук сумління. Натомість Гобсекове приховування статків – результат свідомого пристосування лихваря до соціальної системи, один зі шляхів втілення сформованої на основі гіркої досвіду життєвої філософії (її суть розкрито у «філософському монолозі» скупого [1, с. 34–35]). Багатство Гобсека має законне підґрунтя (хоч і не виключає фінансових махінацій) та стійку особистісну морально-етичну основу (сумніви, рефлексії чи муки совісті чужі лихвареві).

Закономірно, що Евкліон та Гобсек різні в аспекті персонажетворення: схематичний одновимірний античний герой, позбавлений психологізму, натомість герой Бальзака – багатогранна особистість, в якій химерно поєднано діаметрально протилежні психологічні інтенції. *«Людина-автомат»* [1, с. 30], *«людина-вексель»* [1, с. 30], *«статуя»* [1, с. 33],

«золотий ідол» [1, с. 33], «створіння» [1, с. 33]; він «заощаджував життєву енергію» [1, с. 30], «пригнічував у собі всі людські почуття» [1, с. 30] тощо. Водночас удома в спокійні вечірні години Гобсек перетворювався на «звичайну людину», «а зливок металу в його грудях ставав людським серцем» [1, с. 31]. Безжальний до всіх, безкомпромісний, однак разом з тим тонкий психолог, який використовує індивідуальний підхід до кожного клієнта. Уїдлимо саркастичний і в той же час мудрий порадник. Незворушно холодний, однак і гіперемоційний (епізод: танок після вигідного придбання діамантів графині де Ресто [1, с. 56–67]). Це той лихвар, який вдається до фінансових оборудок, водночас він – чесний. Макс де Трай волає: «Старий падлюка!» [1, с. 56], граф де Ресто зізнається: «Я й не сподівався, що зустріну в подібні цього лихваря ангела» [1, с. 61], Дервіль додає: «...він найчесніша людина в усьому Парижі» [1, с. 61].

То який Гобсек? Ключем до розуміння бальзаківського скупого є ще один античний образ – **Феміда**. Іменем давньоримської богині справедливості, закону та права названо кафе – місце зібрання найбільш успішних і статусних паризьких лихварів, до гурту яких входив Гобсек. Скупий О. де Бальзака – багатий лихвар, який прагне влади і завдяки фінансам отримує її (зізнання Гобсека: «...Я володію світом... а світ не має наді мною ніякої влади» [1, с. 35]). Лихвар обґрунтовує ідею домінування в людській натурі, а відповідно і в суспільстві, «інстинкту самозбереження» або ж «особистого інтересу» [1, с. 34]. Однак насправді влада потрібна йому не заради задоволення егоїстичних амбіцій. Влада для Гобсека – це здатність вириватися за межі жорстко детермінованої соціальної системи, це можливість бути собою та не лише мати власну думку, а й відстоювати її. Водночас влада реалізує гуманістичну функцію – дає можливість зробити світ кращим шляхом втілення принципів справедливості. Скупий О. де Бальзака – це справедливий і непідкупний суддя, непідвладний злочинним системам і маніпуляційним схемам: «Будучи богословами біржі, ми утворюємо ніби трибунал святої інквізиції, де розглядаємо й судимо, здавалося б, найневинніші вчинки маєтних людей, і завжди вгадуємо правильно» [1, с. 42]. Гобсек – алегорія справедливості, що підкреслено і образом терезів – неодмінного візуального атрибуту Феміди: «А ось тут, – додав він, постукавши себе по лобі, – у мене терези, на яких зважуються спадки та корисливі інтереси всього Парижа» [1, с. 43]. О. де Бальзак, актуалізуючи «вічного» Скупого, створив новаторський образ – лихваря, патологічна скупість та шахрайства якого є єдино можливим шляхом здобуття влади як засобу встановлення справедливості в суспільстві.

Образ Гобсека складний і суперечливий. О. де Бальзак як еталонний реаліст вустами Дервіля «розкодує» свого скупого: «В ньому співіснують двоє людей: скнара і філософ, створіння нище і створіння шляхетне» [1, с. 61]. Внутрішній світ кожної людини – химерне сплетіння різнорівневих опозицій – Неба і Землі, Бога і Диявола, Світла і Темряви, конструктиву і деструкції, добра і зла тощо. Кожен складник «опозиційної пари» бореться за першість, і впродовж життя свідомо чи несвідомо людина перебуває в стані вибору – вибору переможця в щоденних конкретних двобоях, які відбуваються у внутрішньому світі. Відкриття химерності внутрішнього світу було здійснене в епоху Бароко, романтики поглибили його, культивуючи царину почуттів та фіксуєючи емоційні сплески, процеси саморефлексії тощо. Реалісти ж спробували дослідити шляхом аналізу суперечності внутрішнього світу, проектуєючи їх на знання про світ зовнішній / об'єктивний. В образі Гобсека О. де Бальзак зробив ґрунтовну спробу зафіксувати химери внутрішнього світу героя, проаналізувати їх і виявити закономірності, пов'язані із суспільними чинниками. Гобсек – це характерний для реалізму соціально-психологічний тип героя. Водночас на рівні психологізму він виходить за межі культових для реалізму причинно-наслідкових смислових ланцюгів. Показові зізнання Дервіля: «Його душа була непроникна для мене» [1, с. 33], «Ніколи ще... не зустрічав я такого дивного поєднання жадібності із своєрідністю характеру» [1, с. 77].

Згідно спостереження Г. Підлісної, у комедії «Скарб» гроші визначають долю героїв і розвиток подій [2, с. 259]. Це спостереження актуальне і в контексті «Гобсека»: осмислення специфіки впливу грошей на людину – одне з концептуальних завдань, яке ставив перед собою не лише О. де Бальзак, а всі французькі реалісти. Якщо для Плавта золото – стихійна сила, опинившись у полоні якої людина втрачає свою людську суть (приклад – Евкліон), то для О. де Бальзака гроші – своєрідний лакмусовий папірець на виявлення рівня людяності. Гобсек зі

своєю хворобливою скупістю значно вищий у морально-етичному плані від багатьох представників привілейованих соціальних прошарків, серед яких граф Максим де Трай. Цікаво, що характеристика і цього образу здійснена через прив'язку до античного культурного простору. Порівняння парубоцького бенкету, влаштованого Максимом, із **вакханалією** [1, с. 50] накладається на розуміння всього життя цього молодика як *«т'яного розгардіяшу»* [1, с. 50].

Фінальна частина повісті наповнена античними образами та алюзіями. На смертному одрі Гобсек врешті згадує про свою єдину живу родичку, доньку Прекрасної Голландки – Змійку. Він підкреслює красу дівчини, порівнюючи її з богом кохання **Купідон** (*«Гарненька, мов Купідон»*) [1, с. 76]. Це порівняння виконує подвійну функцію: не лише передає привабливість Змійки (Купідон – красунчик), а й вказує на сферу її діяльності: Змійка – повія (Купідон – від. лат. «бажання»).

Останні хвилини життя Гобсека представлені через призму візуалізації із використанням екфразису: *«...і помер при повній свідомості, явивши... одного з тих насторожених старих римлян, яких Летьєр зобразив позаду консулів на своїй картині “Смерть дітей Брута”»* [1, с. 76]. Відомий епізод з історії стародавнього Риму – страта Брутом синів – міфологізувався і ввійшов у культурний простір на різних мистецьких рівнях. Інтенсивно використовували цей античний сюжет живописці-класицисти, передаючи концептуальну ідею імперської ідеології: особисті інтереси й почуття мають поступатися інтересам державним / суспільним / владним (до прикладу, окрім картини «Смерть дітей Брута» Гільома Летьєра, відоме полотно Жака-Луї Давида «Ліктори приносять Бруту тіла його синів»). Згадка про страту Брутом своїх дітей у фіналі повісті актуалізує ідею справедливого суду. Вибір, який постав перед Брутом, чи не найтрагічніший зі всіх можливих, адже на терези поставлені держава і діти. Рішення Брута справедливе? Яким має бути суд? Чи можливий справедливий суд? Це вічні питання, які не мають однозначних відповідей. Гобсек, усе життя спрямувавши на те, аби бути справедливим суддею паризького світу, в останні хвилини земного існування – *«насторожений старий римлянин»*, який у ролі мовчазного свідка осягає іншого суддю та осмислює його вирок. Чи справедливим суддею був Гобсек? А яким суддею є кожен із читачів? А який суд чекає на людину по смерті? Через призму візуального коду, ґрунтованого на античних образах, О. де Бальзак актуалізує проблему справедливого суду, проектуючи її не лише на рівень законодавчої системи та рівень системи морально-етичних цінностей, а й у філософсько-універсальну царину. Візуальний код передає ідею плинності / мінливості як константи буття: суддя Гобсек втрачає здобуте впродовж життя право судити, на смертному одрі він перетворюється на німого свідка судового процесу Іншого над Іншими, аби через кілька хвилин постати у ролі того, кого судять, перед судом Небесним. Окрім того, візуальний код актуалізує ідею відносності всього у світі, зокрема критеріїв справедливого суду, моделюючи не характерну для позитивістської епохи реалізму релятивістську картину світу, осмислення якої стане головним завданням доби модернізму.

Реалізм у своєму класичному вияві – дидактичне мистецтво (французький літературний критик початку ХХ ст. Давид Соважо окреслював реалізм терміном «дидактичний реалізм»). Без повчань не обходиться жоден твір Бальзака, зокрема «Гобсек». Історія про графиню де Ресто – притча про те, як *«молоді жінки скочуються на саме дно прірви»* [1, с. 62]. Дервіль підкреслює її «мораль» і при цьому використовує образ **фурій** – римських богинь помсти та мук совісті: *«Ганьба, каяття і безвихідь – ось імена трьох фурій, у чії руки неминуче потрапляє жінка, тільки-но вона переступить межу...»* [1, с. 62]. У творчості О. де Бальзака, як і загалом у реалістичних художніх текстах, алегорія – один із ключових тропів; часто ці алегорії ґрунтуються на античних образах та алюзіях.

Отже, епоха реалізму, попри закорінення у сферу соціально-психологічних та природничо-фізіологічних аспектів людського існування, не цуралася високих культурних здобутків доби античності, використовуючи античні мотиви, алюзії, ремінісценції на різних текстуальних рівнях. Повість «Гобсек» О. де Бальзака насичена античними образами римського культурного простору, які виконують важливі художні функції: увиразнюють ідеї та універсалізують проблематику реалістичного художнього твору.

Список літератури

1. Бальзак О. де. Гобсек: пер. В. Шовкуна. *Етюди про звичаї. Сцени приватного життя*: пер. з фр. Харків: Фоліо, 2004. С. 25–79.

2. Підлісна Г. Н. Плавт. *Антична література для всіх і для кожного*. Київ: Техніка, 2003. С. 257–260.

3. Плавт Т. М. Скарб. URL: <https://www.rulit.me/books/skarb-read-206398-1.html>

УДК 821(100)'05.09:7.04-055.2

Денисюк С. Ф.

студентка факультету філології та журналістики,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ЖІНОЧІ ОБРАЗИ В ЛІТЕРАТУРІ КІНЦЯ ХІХ СТ.: ПРОБЛЕМА ВИБОРУ («ЛЯЛЬКОВИЙ ДІМ» Г. ІБСЕНА, «ЖАЛЬ» ЛЕСІ УКРАЇНКИ)

Генрік Ібсен (1828 – 1906) та Леся Українка (1871 – 1913) – всесвітньовідомі письменники-новатори, які, представляючи різні національні літератури, перебували в одному культурному просторі ХІХ ст. – початку ХХ ст., осмислювали спільні філософські, психологічні, соціальні проблеми. Одна з проблем, проаналізована обома письменниками в багатьох творах, – т. зв. «жіноче питання». Г. Ібсен увійшов в історію світового письменства не лише як реформатор театру та фундатор «нової драми»; він одним із перших письменників-чоловіків представив галерею жіночих образів, які руйнують патріархальні уявлення про жінку та її роль у соціумі. При цьому драматург відкинув усі маскулітні маркери оціночних суджень про жінок та робив успішні спроби заглибитися у психологію своїх героїнь. Невипадково Г. Ібсен свого часу став культовим автором у контексті феміністичного руху. Життя і творчість Лесі Українки – своєрідний епіцентр гендерних переоцінок в Україні: письменниця впродовж усього життя відстоювала право бути вільною жінкою і створювала яскраві образи жінок, спраглих свободи. Леся Українка для багатьох сучасниць стала символом боротьби за жіночі права.

Мета нашого дослідження – аналіз типологічно близьких в аспекті осмислення жіночої свободи творів, наявних у доробку обох авторів – п'єси «Ляльковий дім» (1879) Г. Ібсена та повісті «Жаль» (1894) Лесі Українки. Попри потужний літературознавчий дискурс осмислення творчості норвезького класика та української письменниці, вказані твори не були об'єктом компаративного вивчення, що зумовлює **актуальність** роботи.

У центрі обох творів – жінки: Нора – головна героїня п'єси «Ляльковий дім» Г. Ібсена, Софія – головна героїня повісті «Жаль» Лесі Українки. У внутрішньому світі обох героїнь панує «сліпота» – вони не усвідомлюють, що живуть, орієнтуючись не на власні прагнення й бажання, а на нав'язані патріархальним суспільством стереотипи. Це жінки, які перебувають під впливом Іншого, які не є самостійними особистостями.

На початку обох творів головні героїні постають веселими. Ця веселість не лише виражає їхній емоційний стан, а й оприявнює дитинність світогляду. Так, Софія Турковська досягла повноліття, однак, знаходячись на порозі дорослого життя, все ще поводить себе, мов дитя: *«Софія тим часом уже вбіралась у своїй кімнаті. Вона стояла перед великим свічадом і кінчала причісування: злотисті кучері були вже врихтовані, майстерно-зальотно підшпилені над чолом і притримані гребінцем-діадемою... Вона граціозно схиляє своє кругленьке свіже личко, поетично-невинний усміх грає на рожевих устах, блакитні очі трошки скося, трошки немов здивовано, наївно дивляться в свічадо. Так, так, сії кучерики над чолом бездоганні»* [3, с. 70]. Нора – дружина банкіра Торвальда Хельмера, мати трьох дітей. Напередодні Різдва вона життєрадісна, теж нагадує дитину: *«Нора зачиняє двері, вдоволено усміхаючись, роздягається. Потім витягає з кишені торбинку з мигдалевими тістечками і кілька з'їдає. Тоді обережно підходить до дверей кабінету свого чоловіка і прислухається»* [2, с. 61]. У процесі розвитку подій стає зрозуміло, що Нора в рецепції всіх оточуючих, зокрема і чоловіка – дитя, «ластівка», «білочка», «лялька», не здатна на самостійні виважені рішення («*жінка жінкою*») [2, с. 62]. Такою ж постає і Софія. За нею закріплений імідж «привабливої лялечки», залежної від батьків, згодом – чоловіка, ще пізніше – баронеси-компаньйонки. Це традиційні ролі, відведені жінкам в патріархальному суспільстві.

Фабула обох творів ґрунтується на ситуаціях вибору, в які потрапляють героїні, а здатність обирати є свідченням виходу за межі ляльковості-дитинності, способом формування особистості. Якщо Нора зважується на власний вибір, то Софія повсякчас робить «вибір без вибору» / вибір, який не є результатом її власного рішення. Вона потрапляє в межові ситуації, однак не дорослішає. Так, один із найважливіших виборів у житті кожної дівчини – за кого вийти заміж – для Софії не був її усвідомленим вибором. Дівчина віддалася за багатого графа Бориса, орієнтуючись на сформовані в суспільстві уявлення про «найкращу партію» для неї. Вона навіть не задумувалася над тим, чи варто укласти шлюб з чоловіком вразі старшим, не кохаючи його. У результаті одруження Софія отримала статус, матеріальні блага і можливість подорослішати – аналізувати зовнішні події, будувати конструктивні сімейні стосунки, усвідомлювати власні потреби й бажання, шукати себе та розвиватися тощо. Але ні, дівчина задовільнилася роллю інфантильної дружини багатого чоловіка. Показово, що Софію шокувала не так смерть графа, як його фінансовий крах, а відповідно – руйнація ібсенівського «лялькового будинку», в якому комфортно жилося дружині-ляльці. Знаково і те, що після смерті графа, Софія так і не подорослішала: шукала прихистку то в батьків, то в баронеси, то в панича-потенційного коханця, впала в полон деструктивних емоцій, звинувачуючи всіх у власних негараздах, але не спромоглася проаналізувати свої вчинки й думки та врешті здійснити усвідомлений власний вибір, який би дозволив вибратися із замкненого кола світоглядної дитинності-ляльковості, в яке Софія загнала себе сама. Згідно спостережень О. Головій, «Леся Українка умовно поділила повість на дві частини, щоб показати: ані досягнення повноліття, ані смерть князя не стали для Софії символічною ініціацією – вона залишається дитиною впродовж усього свого життя. Софіїні думки як на початку твору, так і в кінці вражають своєю примітивністю, дитячою наївністю» [1, с. 39]. Софія – жінка, яка так і не змогла стати самостійною особистістю. У цьому її внутрішня трагедія, зовні виявлена у фіналі – бивстві баронеси і усвідомленні: «*От тепер я вже зовсім пропала! Зовсім!*» [3, с. 135].

На відміну від Софії, Нора змінюється – світоглядно дорослішає, поступово перетворюючись із жінки-ляльки на самостійну рефлексуючу особистість, здатну робити вибір і відстоювати його. Перший «дорослий» і свідомий вибір вона робить у процесі порятунку від смерті хворого чоловіка (їй доводиться зважитися на юридичні махінації, аби отримати кошти на лікування Хельмера). Однак Норин вчинок залишається «поза кадром» – це таємниця, про яку не знає ані чоловік, ані найближчі знайомі Нори. Та й сама героїня не усвідомлює важливості цього вибору як етапного у своєму житті. Другий усвідомлений вибір Нори стає глибинним і публічним – вона покидає чоловіка та дітей, відкрито руйнуючи патріархальні «основи суспільності», аби віднайти себе та реалізуватися як самостійна особистість. Показові слова героїні, сказані в кульмінаційний момент: «*Спершу треба виконати інші завдання. Подбати про своє виховання, а ти не такий чоловік, щоб допомогти мені. Мені самій треба взятися за це. Тому я залишаю тебе*» [2, с. 104], «*Я вірю, що найперше я людина... або принаймні маю стати людиною*» [2, с. 105]. Фінал твору відкритий: очевидно, попереду на Нору чекають випробування, однак вона має чималий потенціал, аби здолати їх і віднайти себе та реалізуватися як особистість.

Отже, Г. Ібсен та Леся Українка, розкриваючи жіночі образи крізь призму особливо актуальної в кінці XIX ст. ситуації вибору, проектують проблематику творів у дві характерні для реалізму площини – соціальну (становище жінки в суспільстві) та психологічну (внутрішній світ жінки, яка зважується / не наважується на самостійний усвідомлений вибір). При цьому і Г. Ібсен, і Леся Українка розкривають внутрішній світ героїнь, намагаючись осягнути його складність і змінність.

Список літератури

1. Головій О. Повісті «Жаль», «Над морем», «Приязнь» Лесі Українки як цикл про пошук сенсу життя. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Літературознавство*. Луцьк, 2015. Вип. 8. С. 38–45.
2. Ібсен Г. Ляльковий дім: пер. О. Сенюк. *Ляльковий дім: п'єси: пер. з норвезької*. Харків: Фоліо, 2011. С. 60–107.
3. Українка Леся. *Жаль. Повне академічне зібрання творів: у 14 т. Т. 6: Художня проза / ред. В. Агеєва; передм. О. Полухович; упоряд., комент. С. Кирилюк, В. Сірук*. Луцьк: Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2021. С. 67–135.

Бурлаченко Є. О.

здобувач ВО 5 курсу, спеціальність
«Міжнародні економічні відносини»,
Національний авіаційний університет

Науковий керівник:

Соколова З. С.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу
факультету міжнародних відносин
Національного авіаційного університету

ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ГЕОСТРАТЕГІЇ КИТАЮ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

У сучасних умовах зовнішньоекономічна геостратегія Китаю набуває все більше значень в економіці країни. Через активну глобалізацію, інтернаціоналізацію та науково-технічний прогрес значно розширюються зовнішньоекономічні зв'язки між країнами, що займаються міжнародною діяльністю, тому зовнішньоекономічна геостратегія змінюється не лише кількісно, а й проявляється в нових формах вияву, що необхідні для адаптації до сучасного міжнародного ринку та змін в економіці.

Зовнішньоекономічна геостратегія Китаю пройшла великий процес еволюції і те, яким ми його сьогодні бачимо це результат багатовікового розвитку з давніх часів започаткування міжнародної торгівлі в Китаї. Останню третину ХХ ст. – початок ХХІ ст. зовнішньоекономічна геостратегія розвивається під впливом стрімкого наростання глобалізаційних процесів, що відбуваються в системі міжнародних економічних відносин Китаю [1, с. 25].

Зовнішньоекономічна геостратегія Китаю базується на можливості отримання вигод саме від переваг міждержавних ділових операцій, тобто з того факту, що продаж даного товару в іншій країні або налагодження фірмою однієї країни виробництва в іншій країні, або надання послуг спільно фірмами двох країн третій, забезпечують залученим у бізнес сторонам більше переваг, ніж вони б мали, якби вели справу у своїх країнах [2, с. 98].

Сьогодні сутність поняття «зовнішньоекономічна геостратегія» включає ділові транзакції (угоди) між фізичними особами, фірмами та іншими (приватними і громадськими) організаціями, які здійснюються за межами національних кордонів.

Зовнішньоекономічна геостратегія – це система ділових взаємовідносин та господарських операцій, які здійснюються суб'єктами господарювання двох або більше країн з метою отримання прибутку

Відмінною рисою зовнішньоекономічної геостратегії Китаю є і те, що на формування та розвиток цього виду стратегії має вплив багато обставин. Зокрема, це відмінності у мові, географічне положення, валютні курси, тарифні бар'єри, політичні проблеми та зміни в економіці. Міжнародному бізнесу Китаю притаманний ряд специфічних рис, що характеризують та відрізняють його від бізнесу всередині країни:

- є бізнесом мультинаціонального характеру внаслідок свого розвитку;
- забезпечує ділову взаємодію приватних фірм чи його підрозділів, що у різних країнах;
- базується на можливості отримання вигод саме з переваг міждержавних ділових відносин та операцій;
- з'являється з настанням меж розвитку національного бізнесу або отримання меншої вигоди від нього порівняно з міжнародним бізнесом;
- є стійким за постійного обліку взаємних вигод та адаптації міжнародного менеджменту до умов їх забезпечення [1, с. 27].

Отже, зовнішньоекономічна геостратегія Китаю базується на можливості отримання вигод саме з переваг міждержавних ділових операцій, тобто з того факту, що продаж даного товару в іншій країні або налагодження фірмою однієї країни виробництва в іншій країні,

або надання послуг спільно фірмами двох країн третій, забезпечують залученим у бізнес сторонам більше переваг, ніж вони б мали, якби вели справу у своїх країнах. Це ключовий момент не лише в розумінні природи і специфіки зовнішньоекономічної геостратегії, але й поясненні виникнення і розвитку міжнародного менеджменту. Зовнішньоекономічна геостратегія Китаю пов'язана з переміщенням ресурсів (сировина, капітал, технологія, люди), товарів (готові компоненти, продукти, напівфабрикати), послуг (бухгалтерський облік, юридична і банківська діяльність) з однієї країни в іншу.

Список літератури

1. Горюнов Д., Прохоров Б., Сахно Г. Китайський економічний слід в Україні. Аналітична записка. Центр економічної стратегії. 2021. 61 с.
2. Комліченко А. А. Зовнішньополітична стратегія КНР. «Epistemological Studies in Philosophy, Social and Political Sciences», 2021, 4 (1). С. 95-104.

УДК 338.488.2:640.412]339.1:659.1:316.77

Мендела І. Я.

к.е.н., доцент, доцент кафедри
готельно-ресторанної та курортної справи
факультету туризму
Прикарпатський національний університет
ім. В. Стефаника

ПРОСУВАННЯ В ГОТЕЛЬНОМУ БІЗНЕСІ

Маркетингова комунікація (просування) в готельному бізнесі – це механізм передачі гостю готелю своєї інформації про готельні послуги. Просування готельних послуг на ринку має на увазі здійснення готелем необхідних комунікаційних зв'язків з потенційними споживачами з метою привернення їх уваги до пропонованих послуг готелю і викликати у них бажання скористатися ними.

Під маркетинговими комунікаціями розуміються інформаційно-психологічні зв'язки між ринковими суб'єктами, які встановлюються для забезпечення їх господарської діяльності з метою підтримання довготривалих взаємовигідних стосунків між ними в процесі створення певних цінностей [1, с. 9]. Існують наступні способи просування готельних послуг:

- реклама чи рекламна діяльність (advertising);
- персональні продажі (personal sales);
- стимулювання збуту (sales promotion);
- зв'язки з громадськістю (public relations).

1. Види реклами, що використовуються для просування готельних підприємств:

- зовнішня реклама (афіші, білборди, рекламні плакати);
- інтернет реклама (контекстна реклама, таргетинг, SEO, e-mail, банерна, тизерна, нативна, відео-реклама);
- друковані ЗМІ (текстова реклама в газетах та журналах, рекламні брошури, фласери);
- телевізійна реклама (відео-ролики, біжучі рядки, спонсорство);
- реклама в соціальних мережах (реклама у Facebook, Twitter та Instagram тощо);
- POS реклама (стенди, плазми чи дисплеї моніторів);
- радіо реклама (музична заставка, оголошення).

2. Персональні продажі (personal sales) – особисте спілкування з фізичними або юридичними особами з метою продажу готельного продукту. Ними можуть бути потенційні індивідуальні гості готелю, підприємства, здатні стати замовниками готельних послуг. Прямий маркетинг також поширюється також на гостей, які вже живуть в готелі. Прямий маркетинг дає швидкий результат.

До засобів прямого маркетингу слід віднести:

- SMS-маркетинг;
- маркетинг через Інтернет (промо сайти, реклама в новинах, спільнотах);
- інформація працівників готелю;
- телевізійний маркетинг прямого відгуку;

– проведення презентацій готельного продукту;
– роздача на ресепшні або в готельних номерах запрошень на різноманітні заходи, що проводяться в готелі.

3. Стимулювання збуту (sales promotion) означає короткотермінові заходи з метою активізації або відновлення діяльності з метою продажу готельних послуг. Сам процес включає в себе різноманітний набір засобів з метою викликати швидку позитивну реакцію гостя готелю. Проте кінцева мета стимулювання збуту полягає в забезпеченні швидкого зростання обсягів збуту конкретного готелю та заохоченні споживачів придбати готельні послуги чи здійснити повторні покупки. Основними засобами стимулювання продажів є:

- надання знижки при придбанні конкретної послуги чи пакету готельних послуг (бонуси, знижки з ціни);
- постійна робота з гостями (розсилка інформації про готельні пропозиції, цінові і/або акційні пропозиції тощо);
- пакети на право безкоштовного користування окремими послугами готелю (басейн, спа, сауна, спортмайданчики, масаж тощо);
- подарунки від готелю (сувенірна продукція тощо);
- конкурси та лотереї, вікторини та челенджі.

4. Зв'язки з громадськістю (public relations) означають створення особливої атмосфери взаєморозуміння між готелем і громадськістю, між партнерами у всіх сферах суспільного життя на основі правдивої і повної інформації. Засобами зв'язків з громадськістю для готелів можуть бути:

- постійні зв'язки зі ЗМІ (збирання та поширення інформації, формування громадської думки);
- «паблісіті» готельного продукту (зміна іміджу, спеціальні події, рейтинг готелю, річниця готелю тощо);
- проведення інтерв'ю, брифінгів та прес-конференцій;
- участь в благодійних акціях, фондах, спонсорство;
- робота з місцевими законодавчими та виконавчими органами;
- прес-релізи як засіб розповсюдження новин;
- лобіювання як форма комунікації та мистецтво впливу;
- управління новинами (відображенням уваги громадської думки);
- участь в роботі регіональних, національних і міжнародних готельних, туристських виставках тощо.

Завдання готелю полягає в тому, щоб забезпечити максимальну ефективність роботи по просуванню своїх послуг на вельми широкому ринку. Ця робота завжди повинна будуватися на основі чіткого планування.

Список літератури

1. Примак Т. О. Маркетингові комунікації в системі управління ринковою діяльністю підприємства : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами». Київ, 2004. 34 с.

УДК 7:005

Нікітенко К. В.

д. іст. н., декан факультету історії та теорії мистецтва
Львівська національна академія мистецтв

МЕНЕДЖМЕНТ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА: ТЕСТ НА ВІДПОВІДНІСТЬ ПРИНЦИПАМ ГУМАНІСТИЧНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Аналізуючи проблематику менеджменту мистецтва слід брати до уваги та розуміти його визначальні особливості: непростий процес адаптації теорії традиційного, класичного менеджменту до завдань та викликів, які стоять перед митцями або мистецько-культурними інституціями. Важко не погодитися з висновком дослідників Ф. Колбера та І. Еврара: «На нашу думку, арт-менеджмент знаходиться між теоретичною структурою (менеджмент) і соціальним сектором (мистецтво), тому про нього можна говорити як про піддисципліну,

яка значно відрізняється від загального менеджменту» [1, с. 8]. Зокрема, конфлікт інспірований вже в самому визначенні ефективності роботи арт-менеджерів. Якщо в будь-якій іншій галузі основним показником якості роботи управлінця є отриманий внаслідок його діяльності прибуток, то в мистецтві все не є настільки однозначним. Адже далеко не завжди високоякісне мистецтво знаходить свого глядача, і навпаки, масова культура (завдяки цілеспрямованій промоційній діяльності) в сучасному суспільстві, орієнтованому, насамперед, на споживання, досить часто до мистецтва взагалі не має жодного стосунку. Розрекламовані «зірки» з'являються і непомітно «гаснуть». Подібне «мистецтво широкого вжитку» стає не більше ніж недовготривалою розвагою та способом заробляння грошей. Ще 1939 році американський критик Клімент Грінберг із тривогою зауважив: «Одна й та сама цивілізація виробляє одночасно такі різні явища, як вірш Т. С. Еліота та пісенька «Tin Pan Alley», картина Брака та обкладинка «Saturday Evening Post» [2, с. 10].

XX століття стало періодом революційних змін не лише у галузі науково-технічних революцій, але й у поглядах на мистецтво. Так, якщо раніше, критеріями мистецтва були якість (краса) роботи і майстерність (талановитість) художника, лише наприкінці XIX століття до цієї класичної формули додали ще й право на суб'єктивну інтерпретацію уявлення про світ автора роботи, то у сучасному світі, за влучним висловом Енді Уорхола: «кожен має право на 15 хвилин слави». Різноманітні нескладні варіації на теми звичайних побутових предметів (варто згадати, приміром, легендарний «Фонтан» Марселя Дюшана, який у 1917 році фактично проголосив початок принципово нової ери в мистецтві), не лише отримали право бути проголошеними високим мистецтвом, але й принести їх творцям чималий дохід. Відповідно, надзвичайно зросла роль вдалого менеджменту. Можна навіть сказати, що саме завдяки продуманій промоції, створенні красивої «легенди» навколо культурного об'єкта, споживач сприймає культурний продукт.

Критерії мистецтва не визнають жодних штучних рамок. Провокаційний «Фонтан» Марселя Дюшана (який був звичайнісіньким пісуаром, що купили в крамничці сантехніки) за підсумками рейтингу найвидатніших творів мистецтва XX століття, що був складений у 2004 році «Daily Telegraph», впевнено посів перше місце, випередивши навіть праці Пікассо та Енді Уорхола. Досить часто сучасним акціоністам, заради того, щоб донести свої ідеї до суспільства, яке постійно перебуває під щоденним і щосекундним інформаційним «бомбардуванням», тобто надзвичайно перенасичене інформацією і шокувати або навіть здивувати його вже далеко не так легко, як у далекі часи, доводиться обирати максимально провокаційні, навіть інколи непристойно-огидні форми.

Зауважимо, що фактично подібне «мистецтво» знову повертає споживачів культурного продукту до Давнього Риму з його канонічною формулою «хліба та видовищ». У зв'язку з чим, безперечно, не можна не погодитися з висновком В. Алексеевського щодо надзвичайно високої відповідальності менеджерів мистецтва: «Арт менеджмент на сучасному етапі можна трактувати як своєрідну культуру керівництва, яка притаманна розвинутій гуманістичній цивілізації, що прагне глобалізувати зусилля людства як ноосферне явище» [3, с. 24]. Адже саме менеджери мистецтва значною мірою відповідальні за формування смаків та ідеалів соціуму.

Саме тому менеджерам мистецтва слід бути надзвичайно обережними, не критично застосовуючи у своїй практиці закони та принципи «класичного» менеджменту. Перетворення «соломи на золото», коли норми моралі свідомо приносять в жертву прибутковості того або іншого проекту, може спричинити деградацію не лише мистецьких норм, але й самого суспільства.

Отже, менеджмент мистецтва має свої особливості, що відрізняють його від класичного менеджменту. Зокрема, діяльність фахівців даної сфери вимагає глибоких знань не лише в галузі економічної науки, але й наявності достатньої бази з історії вітчизняної та закордонної культури, а також і загального високого рівня ерудиції й культури. Естетичне виховання, ґрунтовні знання та відповідна освіта дозволяють враховувати не лише фінансові, але й соціальні результати своєї професійної діяльності. Адже в сучасному світі мистецтво вже ніяк не може виступати суто розважальним елементом, натомість виховна

функція мистецтва виступає потужним чинником, що забезпечує розвиток людства у відповідності з принципами гуманістичної цивілізації.

Список літератури

1. Колбер Ф., Эввар И. Арт-менеджмент – наука третьего тысячелетия. *Арт-менеджмент*. 2002. № 3. С. 3–10.
2. Тейлор Б. ART TODAY. Актуальное искусство 1970-2005 / пер. с англ. Э. Д. Меленевской. М.: СЛОВО/SLOVO, 2006. 256 с.
3. Алексеевский В. С. Социокультурная концепция общей теории менеджмента. *Менеджмент в России и за рубежом*. 2004. № 2. С. 21–36.

УДК 338.48-025.27

Табенська О. І.

к. е. н., старший викладач кафедри менеджменту ЗЕД,
готельно-ресторанної справи та туризму
Вінницький національний аграрний університет

ПЕРСПЕКТИВИ КЛАСТЕРНОЇ МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ

Інтеграційні процеси, які відбуваються в економіці на світовому рівні, призводять до зростання конкурентної боротьби в туристичній галузі та як наслідок до активізації пошуку альтернативних шляхів стимулювання туристичних потоків.

Одним з інноваційних шляхів отримання конкурентних переваг є модель кластеризації, що може забезпечити розвиток горизонтальної інтеграції з формуванням мережевих структур. Це дасть змогу поліпшити умови для впровадження різних організаційних форм господарювання та їх кооперації, забезпечуючи сталий розвиток на принципах економічної самодостатності.

Україна, відповідно до взятих перед Європейським Союзом зобов'язань, зобов'язана досягти та підтримувати належний рівень конкурентоспроможності й інноваційності національної економіки. Тому актуальним є наукове обґрунтування і практичне застосування кластерної моделі, яка передбачає кооперацію споріднених галузей та інституцій, що дозволить досягнути синергійного ефекту у розвитку туризму в Україні [1, с. 191-194].

На сучасному етапі, в умовах трансформації глобальних економічних процесів, саме інтеграція основних та додаткових підрозділів в єдину комплексну структуру, забезпечить збереження існування виробництва, чи надання послуг, в цілому.

Кластер виступає каталізатором регіональної інтеграції, популяризації цінностей, створених людиною протягом усієї її історії, та відіграє важливу роль у формуванні національної самосвідомості, консолідації суспільства. Саме від рівня розвитку процесів кластеризації, значимості та унікальності туристичного кластеру залежить його привабливість для потенційних туристів.

Водночас, регіон за допомогою туристичних кластерів розкриває свої ідейні, культурно-історичні, побутові цінності, і на цій основі кластер слугує засобом збереження національних надбань, виховання нових поколінь та є важливим інструментом досягнення взаєморозуміння і співпраці, збагачення культур різних народів.

Через кластерні технології формується єдине комплексне уявлення про регіон, яке за допомогою інструментів територіального маркетингу трансформується в імідж.

Завдяки активному функціонуванню кластер розкриває можливості регіону як цікавої туристичної дестинації та забезпечує залучення інвестицій, розвиток в'їзного туризму, розширення ринків збуту регіонального туристичного продукту та вихід на міжнародний ринок, створення нових робочих місць, наповнення коштів місцевих і державного бюджетів, збереження і нарощення культурного потенціалу, гармонізацію міжнародних відносин, активну участь регіональних органів влади, територіальних громад та суб'єктів господарювання у збереженні й оздоровленні навколишнього природного середовища, підвищення якості життя місцевого населення [2, с. 17-23].

Український вчений-економіст В.К.Збарський, аналізуючи сутність кооперації та інтеграції, зауважує, що М. Туган-Барановський та М. Д. Кондратьєв надавали кооперуванню селянських господарств вирішального значення.

Трактування сутності інтеграції, кооперації досліджували провідні вчені – економісти, а саме: Саблук П. Т., Азізов С. П., Канінський П. К., Скупий В. М., Коденська М. Ю., Макаренко П. М., Мельник Л. Л.

Саблук П. Т., зокрема, зауважив, що «інтеграція це – процес поєднання (синтез) сільського господарства і промисловості, ґрунтується на сукупності виробничих взаємовідносин» [3].

Азізов С. П., Канінський П. К., Скупий В. М. вважали, що «інтеграція це – процес зближення і об'єднання галузей сільського господарства та промисловості з метою виробництва, переробки і реалізації продукції» [4].

Коденська М. Ю. стверджує що «інтеграція це – процес удосконалення організаційно-виробничих структур і економічних відносин, в основі якого знаходиться органічна єдність в господарстві або певному регіоні сільського господарства, промисловості або інших видів виробництва» [5, с. 5-13].

Макаренко П. М., Мельник Л. Л., Карпенко А. М. вважають що «інтеграція це – процес об'єднання різних підсистем для досягнення завдань, цілей організації або внесення окремих частин в єдине ціле певної системи» [6, с. 114].

Найбільш досконалою формою територіальної організації рекреаційного господарства вважалися рекреаційні центри та вузли. Однак, у відповідь на потреби сучасного туристичного ринку, в процесі еволюції об'єднань суб'єктів господарювання виникли та зараз активно використовуються в туристичній діяльності нові форми об'єднань – кластери, які являють собою територіально-галузеві об'єднання, внесок яких упідвищення ефективності організації туристичної діяльності не підлягає сумніву.

З метою перетворення України на туристичну державу світового рівня, необхідно забезпечити ефективну координацію діяльності підприємств та організацій різних областей економіки, від яких залежить якісне надання туристичних послуг: транспорт, торгівля, зв'язок, виробництво сувенірів, індустрія розваг, видавничко-рекламна діяльність.

Для вирішення виділених проблем необхідні заходи з реформування туристичної індустрії з використанням нових сучасних форм об'єднань підприємств. Кластерний підхід при цьому є сучасним дієвим інструментом для стимулювання регіонального розвитку: зростання зайнятості населення та заробітної плати, збільшення відрахувань до бюджетів різних рівнів, підвищення стійкості та конкурентоспроможності регіональної промисловості та сфери послуг.

Кластерний підхід покликаний забезпечити ефективну взаємодію науки, освіти, виробництва, сервісу, бізнесу та соціокультурної сфери. Він передбачає неформальне добровільне об'єднання підприємств і організацій, що функціонують на певній території, основним завданням якого є оптимальне використання наявного економічного потенціалу регіону та галузі [1, с. 191-194].

Зміна клімату – це одна з найбільших проблем, яка досить актуальна на сучасному етапі. На тлі зростання підвищеної уваги до питань екології, підприємства та компанії, які безпосередньо пов'язані з логістичними процесами, вимушені приділяти належну увагу зменшенню екологічного впливу в своїх логістичних операціях.

Вплив логістики щодо зміни клімату привертає все більшу увагу в побудові збалансованої за видами транспорту національної транспортної системи, здатної задовольнити в повному обсязі потреби економіки та населення у перевезеннях, забезпечити належну якість і безпеку перевізного процесу, а також зменшити негативний вплив транспорту на довкілля.

У більшості випадків термін «логістика» використовують для опису процесу транспортування, зберігання, виробництва матеріально-товарних потоків, тобто коли вони переміщуються з первинного джерела сировини, через виробничу систему до кінцевого пункту призначення. Однак логістика, як така, стала ключовим чинником для економічного розвитку та соціального добробуту нашої країни [7, с. 43-46].

Нова світоглядна парадигма, на якій ґрунтується «Стратегія сталого розвитку України до 2030 року», є політичною та практичною моделлю такого розвитку всіх країн світу, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. Зазначена модель орієнтована на досягнення оптимального балансу між трьома складовими розвитку – економічною, соціальною та екологічною.

Визначальним у Стратегії є інноваційне спрямування розвитку, яке ґрунтується на активному використанні знань і наукових досягнень, стимулюванні інноваційної діяльності, створенні сприятливого інвестиційного клімату, оновленні виробничих фондів, формуванні високотехнологічних видів діяльності та галузей економіки, підвищенні енергоефективності виробництва, стимулюванні збалансованого економічного зростання, основаному на залученні інвестицій у використання відновлюваних джерел енергії, в екологічно безпечне виробництво та «зелені» технології.

Економічне зростання буде пов'язане не з експлуатацією природних ресурсів, а з широким застосуванням моделей «зеленої» економіки [8, с. 3-6].

Головним завданням під час створення умов для формування і розвитку регіонального кластера є завдання підвищення привабливості території для зовнішніх економічних агентів через використання диференційованої регіональної економічної політики й оптимізацію розміщення чинників виробництва. Завдання органів державного управління в регіоні – створити такі умови, за яких ресурси і потенціал територій використовувалися б найбільш оптимальним чином (на основі поєднання спеціалізації і процесів кооперації).

У контексті рішення даного завдання, на території Вінницької області визначаємо зони і центри, які могли б стати вузловими елементами того, що формує туристський кластер. З погляду розвитку туризму і його просторової диференціації в області виділяють два типи зон, що включають центри туристської активності: опорні (основні) й автономні (другорядні) туристські зони.

Як уже було сказано вище, суттєвими ознаками кластера є розвиток внутрішньої конкуренції і ділової активності компаній у поєднанні зі сприятливими умовами для взаємовигідної співпраці і контрактації. У даному разі внутрішнє конкурентне середовище в рамках регіонального туристського кластера, що формується, у Вінницькій області складається на основі часткової конкуренції між турпродуктами, пропонованими турфірмами в розрізі опорних і автономних туристських зон з однаковою або схожою спеціалізацією [9, с. 92-96].

«Зелені маршрути» – нова форма екологічного туризму, яка включає багатофункціональні маршрути природної і культурної спадщини, що проходять уздовж природних екологічних коридорів, річок, історичних торгових шляхів, тощо. Такий туризм сприяє збереженню природи, запровадженню здорового способу життя, розвитку регіону.

У приміщенні Крижопільської селищної ради Вінницької області відбулось друге організаційне засідання учасників громад. На порядку денному зібрання у Крижополі була розробка та підписання офіційної угоди щодо створення кластера «Південне Поділля» з перспективою приєднання регіону до мережі європейських велосипедних маршрутів у межах екологічного Дністровсько-Бузького коридору «Смарагдовий Шлях» [10].

Зазначимо, що кластерна форма розвитку туризму на основі мережі стійких зв'язків між всіма учасниками ринку туристичних послуг приводить до створення особливої форми сукупного інноваційного продукту, що концентрує різноманітні наукові, технологічні та управлінські винаходи, трансформуючи їх в інновації, комерціалізація яких забезпечує досягнення конкурентних переваг.

Однією з особливостей туристичної діяльності, що відрізняє її від інших сфер господарювання є наявність та важливість туристичних ресурсів, під якими розуміють сукупність природних та штучно створених людиною об'єктів, придатних для створення туристичного продукту.

Туристичні ресурси умовно можна поділити на три групи: природні; історико-культурні; інфраструктурні. Динамічний розвиток туристичної сфери вимагає наявності та відповідного рівня розвитку всіх вищенаведених груп [1, с. 191-194].

Події є потужними стимуляторами туристських потоків. Разом з тим, подієвий туризм допомагає вирішити проблему сезонності в туризмі, приваблюючи туристів в період міжсезоння. Розвиток подієвого туризму сприяє створенню нових додаткових робочих місць і забезпечує зайнятість населення.

Вважаємо, що подієвий туризм є перспективним видом туристичної галузі регіону з невичерпним ресурсним потенціалом. Вони сприяють соціально-економічному росту України, популяризації потенційних туристських ресурсів серед населення.

Для координації подієвого руху та узагальнення інформації щодо нових заходів в країні необхідно створити туристично-інформаційні центри, основною функцією яких повинно бути формування іміджу регіону та збільшення кількості туристів, що його відвідують [11, с. 191-194].

Кластерний підхід у сфері туризму активізує підприємництво через концентрацію ділової активності, тому сприяє створенню робочих місць, доходів, поліпшенню якості туристичних послуг, життя населення на території його запровадження.

Список літератури

1. Бошота Н.В. Перспективи кластерної моделі розвитку підприємств туризму в Україні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*: зб. наук. пр. 2017. Вип. 6 (128). С. 191-194. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20176\(128\)/sep20176\(128\)_191_BoshotaN.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20176(128)/sep20176(128)_191_BoshotaN.pdf)
2. Коляденко С.В. Формування іміджу регіону в умовах розвитку туристичних кластерів. *Економіка і організація управління*. № 3 (31). С. 16-23.
3. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції: практ. посіб. Київ: Видавництво «Інститут аграрної економіки» ААН. 2000. С. 55, 180, 230.
4. Азізов С.П. Організація аграрного виробництва і бізнесу : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Видавництво «Фенікс». 2006. С. 57, 79-81, 275-276, 371, 798-815.
5. Коденская М.Е. Агропромышленные предприятия и агрофирмы в условиях перехода к рынку. Киев: Издательство «Украинская сельскохозяйственная академия». 1993. С. 5-13.
6. Макаренко М.В. Технологія управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. №4. С. 114.
7. Корнійко Я.Р., Валявська Н.О. Понятійний апарат та етапи розвитку екологістики. *Економіка та держава*. 2019. № 1. С. 43-46.
8. Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року. Проект Закону України 9015 від 07.08.2018. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64508 (дата звернення: 25.01.2021).
9. Левицька І.В. Розвиток туристсько-рекреаційного потенціалу регіону як основа формування туристичного кластера. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Вип. 9. 2016. С. 92-96. <http://tourism.knukim.edu.ua/article/view/154397> (дата звернення: 14.11.2021).
10. Реалізація еколого-туристичного кластеру «Смарагдовий шлях». URL: <https://krzgormada.gov.ua/news/1627030322/> (дата звернення: 15.01.2020).
11. Кудінова І.П. Подієвий туризм в Україні як складова індустрії гостинності. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Economica/article/download/11306/9907> (дата звернення 4.04.2022).

УДК 336.14

Карачевцева О. А.

студентка,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ПРОБЛЕМА БЮДЖЕТНОГО ДЕФІЦИТУ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

На сьогодні питання дефіциту державних коштів в Україні постає дуже гостро та набуває великого значення. Бюджетний дефіцит є проблемою, яка впливає негативно на будь – яку країну. Кожного року в Україні кількість дефіцитних коштів тільки зростає, особливо у зв'язку з подіями останніх років. Дефіцит державного бюджету може викликати кризові та інфляційні явища, а також негативно впливати на рівень життя громадян та розвиток країни в цілому.

Оскільки ця проблема завжди була актуальною, дослідженням даного явища займалися багато вітчизняних економістів, серед них: Л. В. Гладченко, Н. І. Редіна, Л. М. Гордєєва, О. М. Куніцин, В. М. Федосєва та інші.

Бюджет є основою фінансової та кредитної систем країни. Він відображає загальний економічний стан держави, характеризує фінансову політику та впливає на соціально – економічне становище країни та її громадян.

Основними причинами появи бюджетного дефіциту в Україні є:

- низький рівень життя суспільства;
- корупція в державному секторі;
- вимушене збільшення витрат на вирішення економічних проблем;
- неефективна робота підприємств;

- тіньова економіка;
- безробіття;
- скорочення доходів через кризу, війну та пандемію;
- часті зміни у фінансовому законодавстві;
- неефективна нормативна та правова база;
- зростання внутрішнього та зовнішнього боргів та нерівномірний розподіл фінансів.

Значний вплив на бюджетний дефіцит коштів мала пандемія та повномасштабна війна РФ проти України. Варто зазначити, що для подолання кризових явищ та вирішення проблеми бюджетного дефіциту, необхідно використовувати досвід провідних країн світу.

Шляхи вирішення дефіциту державних коштів:

- балансування бюджету;
- боротьба з тіньовою економікою та корупцією;
- відмова від концепції дефіцитного фінансування;
- запровадження системи економії державних коштів;
- скорочення бюджетних витрат;
- пошук джерел додаткових доходів;
- удосконалення податкової системи;
- використання сучасних технологій планування бюджету.

Отже, можна зробити висновок, що фінансова система України потребує значних змін та реформ задля подолання фінансової кризи та зменшення дефіциту бюджетних коштів. Дефіцит бюджетних коштів є актуальною проблемою України. Державі необхідно розробити систему, яка б допомогла з економією державних коштів, а також варто розглянути досвід країн світу. Особливо варто звернути увагу на подолання економічної кризи у післявоєнний період.

Список літератури

1. Чичина А. П. Аналіз причин та шляхи вирішення проблем дефіциту бюджету в Україні // Усі матеріали подаються в авторській редакції. – 2019. – С. 78.
2. Чуркіна І. Є., Кочмарик Є. В. Проблеми державного дефіциту України та шляхи їх вирішення // Організаційний комітет конференції. – С. 51.
3. Румик І. І., Грубар А. Причини і шляхи мінімізації бюджетного дефіциту в Україні // Збірник наукових праць «Сучасні підходи до управління підприємством». – 2016. – №. 1.

**СЕКЦІЯ 4
SECTION 4**

**ЮРИДИЧНІ НАУКИ
LEGAL SCIENCES**

УДК. 343.2

Димитрієва Т. В.

аспірант кафедри державно-правових дисциплін,
кримінального права та процесу
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1156-9190>

ПРИЗНАЧЕННЯ БІЛЬШ М'ЯКОГО ПОКАРАННЯ НІЖ ПЕРЕДБАЧЕНО ЗАКОНОМ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩІ

На сьогоднішній день актуальною та найбільш досліджуваною проблемою, яка залишається для всіх країн світу взагалі, так і для нашої держави зокрема, є призначення покарання. Україна як країна, яка знаходиться на шляху інтеграції до Європейського Союзу, поступово адаптує національне законодавство до правових реалій та приписів країн ЄС. Інститут призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, сприяє правильній реалізації кримінальної політики при призначенні покарання.

Питання щодо дослідження особливостей призначення більш м'якого покарання ніж передбачено законом в Республіці Польщі набуває своєї актуальності. Саме від наукових розробок залежить і вирішення проблем удосконалення кримінального законодавства України та застосування даних норм на практиці.

Правовий аналіз польського кримінального законодавства встановлено те, суд може застосувати більш м'яке покарання ніж передбачено законом у випадках, передбачених

законом, а також щодо неповнолітнього, якщо це обґрунтовано індивідуальною (виховною) профілактикою. У разі альтернативної санкції польський законодавець віддає перевагу призначення штрафу перед покаранням у вигляді позбавлення волі та запроваджує принцип застосування більш м'якого покарання ніж передбачено законом.

Призначення більш м'якого покарання ніж передбачено законом полягає у накладенні стягнення нижче від нижньої межі встановленого законом або більш м'якого виду стягнення. Детальні технічні правила щодо надзвичайного пом'якшення покарання включені до ст. 60 § 6 КК Республіки Польщі.

Варто зазначити, що питання щодо призначення більш м'якого покарання ніж передбачено кримінальним законодавством ґрунтується на засадах законності, справедливості та гуманізму. Встановлений порядок відповідає загальноновизнаним принципам і нормам міжнародного права. При призначенні покарання суд Республіки Польщі повинен керуватися загальними принципами призначення покарання та інструкціями щодо призначення покарання. Принципи судового накладення стягнення включають принцип розсуду судді, індивідуалізації покарання та його призначення.

При винесенні судового рішення суддя дотримується положенням закону та власним переконанням, а результати його роботи підлягають інстанційному контролю. Реалізація принципу розсуду суддів гарантується положеннями закону про систему загальних судів, зокрема щодо гарантування незалежності суддів.

Суд може призначити більше м'яке покарання ніж передбачено законом у випадках, коли навіть найм'якіше покарання передбачене законом за вчинене правопорушення, є непропорційно суворим до самої особи правопорушника. Наприклад: якщо потерпіла сторона примирилася з винною особою, завдану особі шкоду було відшкодовано у повному обсязі або якщо потерпілий та особа що вчинила кримінальне правопорушення погодилися про спосіб усунення завданої шкоди; через дії особи винного, якщо він доклав зусиль для відшкодування шкоди; якщо особі що вчинила кримінальне правопорушення або його найближчій особі у зв'язку з вчиненим правопорушенням було завдано тяжкої шкоди.

Безумовний випадок призначення більш м'якого покарання (і навіть можливості умовного зупинення його виконання) є співробітництво особи що вчинила кримінальне правопорушення з правоохоронними органами наприклад, сприяння розслідуванню кримінального правопорушення, передбачені ст. 60 § 3 Кримінального кодексу Республіки Польщі [3, с. 68].

За клопотанням прокурора суд може призначити більш м'яке покарання ніж передбачено законом і навіть умовно зупинити його виконання щодо особи, що вчинила кримінальне правопорушення, котра незалежно від наданих у своїй справі пояснень визнала свою вину у вчиненні правопорушення та надала важливу інформацію про обставини, досі невідомі правоохоронному органу, про правопорушення, за які передбачено призначення покарання у вигляді позбавлення волі на строк від 5 років (пункт 4 статті 60 КК Республіки Польщі).

Відповідно до ст. 57 Кримінального кодексу Республіки Польщі суд може призначити більш м'яке покарання ніж передбачено законом лише один раз, враховуючи підстави для пом'якшення. Суд приймає рішення на загальних засадах з урахуванням директив судової оцінки стягнень. Перелік обставин що пом'якшують покарання особи що вчинила кримінальне правопорушення є невичерпним [2, с. 73].

У § 40 Кримінального кодексу передбачено можливість призначення більш м'якого покарання ніж передбачено законом у ситуації, коли переважають пом'якшувальні обставини. Якщо обставини, що пом'якшують відповідальність, переважають над обтяжуючими, покарання особи що вчинила кримінальне правопорушення санкція якої передбачено покарання у вигляді позбавлення волі пом'якшується таким чином: коли за вчинене діяння, передбачено довічне позбавлення волі або покарання від 10 до 20 років, призначене покарання не може бути нижче 1 року; якщо діяння карається позбавленням волі на строк не менше 10 років, то може бути призначено покарання не менше ніж 6 місяців; якщо діяння карається позбавленням волі на строк не менше 5 років, то може бути призначено покарання не менше 3 місяців; якщо діяння карається позбавленням волі на строк не менше 1 року, то може бути призначено покарання не менше 1 місяця; якщо діяння карається позбавленням волі на строк до 1 року, може бути призначено покарання не менше одного дня.

Однак, варто зауважити, що призначене покарання не може бути менше 6 місяців, якщо діяння спричинило смерть особи. У разі загрози покарання від 2 до 3 років, але не більше 5 років, коли пом'якшувальні обставини переважають над обтяжуючими, і існує можливість, що винний не буде вчиняти протиправних дій, незважаючи на призначення більше м'якого покарання ніж передбачено законом такій особі, відповідно застосовуються положення § 43 та § 43а Кримінального кодексу Республіки Польщі. Відповідно до § 41 КК Республіки Польщі, особа, яка вчинила кримінальне правопорушення в складі організованої групи чи злочинної організації, котра розкрила правоохоронним органам інформацію про обставини, що суттєво сприяли їх розкриттю, якщо це є пропорційним вині особи (тобто, діяння, яке вчинила сама особа, не є більш серйозним).

Отже, з огляду на вищезазначене встановлено, що згідно з § 6 ст. 60 КК Польщі призначення більше м'якого покарання, ніж передбачено законом зумовлює необхідність дотримання певних правил, а саме:

1) якщо скоєне є тяжким злочином, суд призначає покарання у вигляді позбавлення волі не нижче однієї третини нижньої межі покарання, встановленої в санкції;

2) якщо вчинене є менш тяжким злочином, тоді нижньою межею, встановленою в санкції статті, є покарання у вигляді позбавлення волі не менше одного року, суд призначає штраф, обмеження волі або позбавлення волі;

3) якщо вчинене діяння є менш тяжким злочином, тоді нижньою межею, встановленою в санкції, є позбавлення волі строком до одного року, суд призначає штраф або обмеження волі [2, с. 87].

Водночас призначення більш м'якого покарання ніж передбачено законом відповідно до Кримінального кодексу Республіки Польщі може бути як факультативним, так і обов'язковим.

Обов'язкове пом'якшення покарання (призначення нижче від найнижчої межі або умовне звільнення) має бути здійснене в таких випадках:

1) особою, яка вчинила злочин у співучасті, надано інформацію, що стосується інших осіб, які вчинили злочин, або інших істотних особливостей відповідного діяння;

2) за клопотанням прокурора призначення більш м'якого покарання або умовне звільнення від відбування покарання може бути застосовано до особи, яка стосовно до злочину, у якому вона обвинувачується, повідомляє органам слідства невідому раніше інформацію, пов'язану з іншим злочином, за яке передбачено покарання понад п'ять років позбавлення волі [1, с. 54].

Аналіз наукових досліджень та законодавства щодо особливостей призначення більш м'якого покарання, ніж це передбачено законом у Республіці Польща, безумовно, має сприяти удосконаленню українського законодавства та адаптації до правових норм країн ЄС. Кримінальне законодавство Республіки Польщі у сфері призначення більш м'якого покарання ніж передбачено законом залежить від співвіднесення його основних положень із загальними нормами міжнародного права. Саме в кримінальному законодавстві Польщі деталізовано у вичерпному переліку випадки обов'язкового пом'якшення покарання (призначення нижче від найнижчої межі або умовне звільнення від покарання).

Вдосконалення національного законодавства є необхідною умовою інтеграції нашої держави до ЄС та впровадження європейських стандартів. Такі вдосконалення є важливими і для інституту призначення покарань в частині призначення більш м'якого покарання ніж передбачено законом [4, с. 262].

Законодавство Республіки Польщі має бути враховано в подальшому вдосконаленні особливостей призначення більш м'якого покарання ніж передбачено законом для вдосконалення національного законодавства.

Список літератури

1. Бабанли Р. Ш. Призначення покарання в Україні: теоретико-прикладні засади. Чернігів: Десна Поліграф, 2019. 488 с.
2. Magdalena Budyn-Kulik Dyrektywy wymiaru kary w państwach członkowskich Unii Europejskiej PRAWO W DZIAŁANIU SPRAWY KARNE. 30. 2017 с. 37-138
3. М. Budyn-Kulik [w:] М. Mozgawa (red.), Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 2015, s. 203.
4. Корабель М. Г. Призначення більш м'яких покарань ніж передбачено законом за порушення вимог пожежної та технічної безпеки. *Право і суспільство*. 2021. № 5. С. 259-263

Пилипенко В.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин
Львівський університет бізнесу і права

ГЕНОЦИД ЧИ НАЦІОЦИД? ДО ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИННИХ ДІЯНЬ РОСІЇ НА ТЕРИТОРІЯХ СУВЕРЕННОЇ УКРАЇНИ

24 лютого 2022 року після восьми років гібридної війни, Російська Федерація розпочала відкриту збройну агресію проти нашої держави. Без офіційного оголошення війни, як це вимагається відповідно до норм міжнародного права, а лише на підставі рішення президента РФ путіна, російські війська перетнули кордон і впритул наблизились до столиці України – Києва. Основною метою цієї, так званої «спеціальної військової операції», є надумана російським керівництвом «денацифікація» України.

Вже з перших днів вторгнення світ був шокований звірствами російських окупаційних військ в Україні. Зокрема, у Бучі, Ірпені і Бородянці та інших населених пунктах київщини росіяни чинили масові вбивства, катували та гвалтували мирних мешканців. Під час боїв за Маріуполь російські війська цілеспрямовано бомбардували лікарню та пологовий будинок, де перебували люди. Потужного обстрілу зазнав Маріупольський театр, підвал якого містяни використовували як бомбосховище. В результаті такого обстрілу відразу загинуло декілька сотень людей. Загалом же, під час захоплення Маріуполя росіянами було вбито більше десяти тисяч мирних мешканців. На початку березня російські війська обстріляли найбільшу в Європі Запорізьку АЕС, внаслідок чого постраждав енергоблок та виникла пожежа, яка могла призвести до екологічної катастрофи глобального масштабу.

Під час бойових дій окупанти дуже часто використовують заборонені види озброєнь: підводні міни, касетні боеприпаси, фугасні, фосфорні та термобаричні бомби. А, окупувавши відповідні населені пункти, вони викрадають та катують представників місцевої влади. За весь час «спецоперації» до росії вивезено понад 200 тисяч українських дітей. Знищено чи пошкоджено більше 400 пам'яток культури та багато творів мистецтва, окремі з яких вже неможливо відновити. На сьогодні Офісом Генерального Прокурора зафіксовано та розслідуються десятки тисяч воєнних злочинів, вчинених російськими загарбниками.

Беручи до уваги усі ці звірства, які російські окупанти чинять в Україні Верховна Рада України відповідною Постановою ухвалила Заяву «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні» та звернулася до міжнародних організацій, урядів та парламентів іноземних держав про визнання ними злочинних дій російської федерації геноцидом Українського народу, а також вчинення злочинів проти людяності та воєнних злочинів на території України. І варто відзначити, що на це звернення нашої держави вже відгукнулись парламенти Латвії, Естонії, Канади, Литви, Польщі, Чехії та Ірландії.

Тобто, світове співтовариство поступово приходять до усвідомлення того, що в Україні вчиняється один з найжорстокіших та найважчих міжнародних злочинів – геноцид.

Нагадаємо, що відповідно до норм ст.2 Міжнародної Конвенції «Про запобігання злочину геноциду та покарання за нього» 1948 року (надалі – Конвенція) геноцидом вважаються дії, вчинені з наміром знищити повністю чи частково будь-яку національну, етнічну, расову чи релігійну групу. До таких дій, зокрема, належать: вбивство членів групи; завдання серйозних тілесних чи розумових ушкоджень; створення таких життєвих умов які розраховані на повне чи часткове фізичне знищення членів групи; заходи, спрямовані на попередження дітонародження в групі та насильницька передача дітей з однієї групи до іншої. Аналогічно трактується поняття геноциду і у Статуті Міжнародного Кримінального Суду.

Прийнято вважати, що об'єктивну сторону геноциду зазвичай формують дії, спрямовані на фізичне винищення представників певної національної (етнічної, расової) групи. І лише дії щодо насильницької передачі дітей з однієї групи до іншої не передбачають безпосереднього фактичного винищення, однак мають ту ж мету з розрахунком на майбутню перспективу. Об'єктом геноциду є право певної національної групи на фізичне існування.

Саме тому, геноцид, як він подається у Конвенції та Статуті МКС – це переважно фізичне знищення представників певної нації, незалежно від того чи перебувають вони в територіальних межах країни, яка є місцем осідлості основної нації, чи поза її кордонами.

Тобто вбивства українців росіянами в Україні світ цілком закономірно трактує як геноцид. Однак, якщо допустити, що росіяни, навіть не розв'язавши в Україні агресивну війну, вбивали б тих же українців за національною ознакою в РФ, то це б теж можна було трактувати як геноцид українців. Адже і в першому і в другому випадку йдеться про знищення певної національної групи.

Разом з тим, наявні у публічному доступі факти та офіційна інформація, так само як і події минулих місяців свідчать, що військово-політичним керівництвом Російської федерації на території України вчиняються чимало інших суспільно-небезпечних діянь, які не зовсім співвідносяться з тими ознаками міжнародних злочинів, що відомі сучасному міжнародному праву. Це передусім дії, пов'язані з так званою «денацифікацією», яку росіяни виставили як одну з причин вторгнення до України. Чимало таких дій характеризуються особливою жорстокістю та суспільною небезпекою, оскільки ставлять під загрозу існуючий світовий порядок, а тому потребують більш детального аналізу для їх міжнародно-правової кваліфікації.

Насправді, злочинні діяння російської воячини в Україні за багатьма ознаками відповідають складу злочину геноциду, однак мета їх вчинення, коло суспільно-небезпечних дій, а отже об'єктивна сторона, як складовий елемент цього міжнародного злочину суттєво відрізняється від аналогічної складової злочину геноциду.

Зокрема, аналізуючи основні тези, висловлені путіним у зверненнях до російського народу від 22.02.2022 та 24.02.2022 року, відзначаємо для себе, що, виявляється, України і Української нації не існує історично. Україна – це штучна держава без власної історії та своєї території, яку нібито створили комуністи після жовтневого перевороту 1917 року. А тому необхідно її (Україну) «декомунізувати». Що вочевидь означає – ліквідувати.

Крім того, у статті російських ЗМІ «РІА Новості», яка називається «Наступлення Росії і нового міра» і яка планувалась до опублікування через три дні після початку активної фази збройної агресії (якраз на дату оголошення результатів референдуму у Білорусі), йдеться, що «...росія відновлює свою єдність, зруйновану після 1991 року, ...збираючи руский народ знову разом, а України більше не буде...». Тобто мета «спеціальної військової операції» прослідковується дуже чітко – Україну треба знищити.

До цього можна додати ще й заяву заступника голови радбезу РФ медведєва від 5.04.2022 року, а також депутатів госдуми (Журавльова, Матвейчева та інших) чи офіційні висловлювання відомих провладних політологів, типу Сергєйцева, у яких звучать заклики до знищення української нації, до деукраїнізації та ліквідації держави Україна.

Не менш виразно, як видається, доповнюють об'єктивну сторону цього злочину дії, спрямовані на знищення української історичної та художньої літератури. Їх виконання покладаються на так звані «ідеологічні підрозділи» російської воєнної поліції, що створюються на окупованих територіях. Про це офіційно повідомляло ГУР МО України. Сюди також можна долучити рішення російського Мінпросвєщення про те, що українські підручники «іскажають» справжню історію, або ж дії слідчого комітету РФ щодо порушення кримінальної справи про «фальшивість» української історії. А українцям на тимчасово окупованих територіях забороняється навчатись в школах українською мовою та за українською освітньою програмою.

Не важко зауважити, що такі діяння, хоч і не спрямовані на безпосереднє фізичне знищення українців, як це властиво для геноциду, але, тим не менше, становлять суттєву суспільну небезпеку, оскільки несуть загрозу існуванню цілої нації, як одному із суб'єктів світової цивілізації.

На відміну від національної, етнічної, расової чи релігійної групи, на знищення яких спрямований злочин геноциду, нація представляє собою значно ширший об'єкт за обсягом. І власне, кожна з таких груп, як окремо, так і в сукупності можуть формувати націю. Тобто об'єкт посягання злочинних діянь у цьому випадку відрізняється від об'єкту злочину геноциду.

Особливо варто наголосити, що такі діяння вчиняються з метою реалізації окремого плану (задуму) і є проявом зовнішньої політики російської держави, яка офіційно отримала назву «денацифікація». За розумінням вищого політичного керівництва РФ «денацифікація України» – це звільнення її від нацизму. Проте, незаперечним для всього світу є той факт, що нацизм як певна державна ідеологія чи навіть його прояви в Україні абсолютно

відсутній. Тому, складається враження, що насправді така політика «денацифікації» є всього лиш ширмою. За усіма її проявами вона має на меті знищення української нації. А отже, «денацифікація» є умисною, усвідомленою і наперед спланованою спробою ліквідації іншої нації. І вочевидь, за таких обставин ці дії не охоплюються складом вже відомого нам міжнародного злочину геноциду. Вони спрямовані на знищення чи спотворення унікальної історії нації, її привласнення, так само як і на знищення чи привласнення культурної спадщини, на знищення мови, як унікального ідентифікатора нації, на заперечення самоназви нації, на позбавлення її власної історичної території та державності як результату реалізації права на самовизначення.

Основним мотивом вчинення цих злочинних діянь московитів є відновлення існування Російської імперії в межах як мінімум колишнього СРСР, про що політичне керівництво РФ та її лідери неодноразово заявляли.

Усі ці дії є небезпечними саме з погляду міжнародного права, оскільки посягають на мирне співіснування держав та світовий порядок. Тому існує необхідність їхньої подальшої фіксації та оцінки з метою правильної кваліфікації та запобіганню повторення у майбутньому. І тут, як видається, є усі підстави для виокремлення у системі міжнародних злочинів поруч з вже відомим геноцидом, також більш жорстокішого та більш суспільно небезпечного злочину, який можна назвати націоцид. Винні у його плануванні та вчиненні посадові особи Російської Федерації, а також безпосередні виконавці та пособники обов'язково повинні бути притягнуті до міжнародної кримінальної відповідальності.

УДК 349.6

Росохата Д. І.

аспірантка кафедри соціального права

Львівського національного університету імені Івана Франка

ЮРИДИЧНА ПРИРОДА ДЕРЖАВНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ

Статтею 4 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначено, що природні ресурси України є власністю Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органами місцевого самоврядування у межах, визначених Конституцією України, Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» та іншими законами України. Це обумовлює позитивний обов'язок органів публічної влади також здійснювати контроль за використанням природних ресурсів, а належне здійснення державного екологічного контролю є невід'ємною частиною ефективного державного управління.

У межах дослідження правової природи державного екологічного контролю особливої важливості набуває з'ясування значення терміну «контроль» та його співвідношення з іншим державно-правовим явищем – наглядом.

Деякі вчені виходять з того, що між термінами «контроль» та «нагляд» ніяких відмінностей немає і вони є тотожними [7, с. 31]. У чинному законодавстві терміни «контроль» і «нагляд» також у більшості випадків вживаються у поєднанні, а в деяких навіть ототожнюються, що свідчить про те, що законодавець їх термінологічно не розрізняє. Так, яскравим прикладом є закріплення законодавцем поняття «державний нагляд (контроль)», де Законом України «Про основні засади здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» їм надається єдине визначення.

Існує й протилежна думка, що це різні поняття, які мають власний зміст. При цьому, автори, які поділяють останню точку зору, під контролем розуміють функцію, яка не тільки забезпечує законність дотримання обов'язкових вимог, а й передбачає проведення перевірки на предмет досягнення закладеної в правовій нормі моделі, а також аналіз фактичного стану виконання встановлених нормою правил поведінки, отриманих результатів [2, с. 38].

Контроль пропонується розглядати як систему нагляду і перевірки процесу створення, функціонування, встановлення відповідальності за діяльність (бездіяльність), припинення повноважень об'єкта контролю [5, с. 206].

Функція контролю в державному управлінні також полягає, на думку О. Ф. Андрійка, в аналізі та порівнянні фактичного стану в тій чи іншій галузі з вимогами, які поставлені перед ними, відхиленнями у виконанні поставлених завдань та причинах цих відхилень, а також оцінці діяльності й доцільності саме такого шляху [4, с. 121].

При здійсненні контролю обов'язково перевіряється дотримання і виконання перевіряючим суб'єктом вимог нормативно-правових актів та інших документів. В. М. Горшенєв та І. Б. Шахов вважають, що контроль є системою спостереження та перевірки процесу функціонування відповідного об'єкта з метою усунення його відхилення від заданих параметрів [10, с. 27].

Нагляд же є системою відносин, за якої наглядовий орган може лише звернути увагу на виявлену помилку аби зупинити дію цього акта, а скасувати чи змінити його має право той орган, який його видав. Це зумовлено тим, що нагляд визначається компетенцією суб'єкта наглядового органу тільки у вигляді перевірки законності дій об'єкта нагляду та наявністю обмежень у втручання в діяльність підконтрольного об'єкта. На думку О. М. Мироненка, зміст терміну «нагляд» вужчий за термін «контроль», оскільки рішення наглядових інстанцій, на відміну від контрольних, мають попередній, неостаточний, а то й суто консультативний характер [6, с. 47].

Завданням нагляду є ознайомлення з діяльністю певного об'єкта, висловлення думки про нього, констатація закономірності дій помилок, а також виявлення умов, що сприяють їх виникненню. Право нагляду не включає в себе прав і обов'язків з прийняття рішень, які впливають на діяльність піднаглядного органу та застосування засобів примусу. Розмежування контролю та нагляду проводять за ознаками основного завдання, для вирішення якого створено той чи інший орган, характеру повноважень органів контролю та нагляду, положення цих органів у системі державних органів [8, с. 52].

На нашу думку, поняття «контроль» та «нагляд» є самостійними формами юридичної діяльності, а тому слушним є твердження А. Денисової про те, що ці поняття потрібно розмежовувати навіть тоді, коли законодавець для визначення назви і регулювання повноважень тих чи інших органів використовує обидва терміни [3, с. 74].

Поміж різноманітних видів і форм контролю особливе місце займає державний екологічний контроль, який є похідним від функції державного контролю. У теорії права докілья екологічний контроль здебільшого розглядається у двох аспектах: як функція управління; як специфічна форма діяльності [10, с. 25]. Так, на думку А. П. Гетьмана, під екологічним контролем слід розуміти діяльність спеціально уповноважених державних органів управління використанням, відтворенням і охороною докілья й інших суб'єктів права з нагляду й перевірки відповідності природоохоронної діяльності підконтрольних суб'єктів прийнятим у законодавстві екологічним імперативам [1, с. 17]. А. К. Голіченков, досліджуючи теорію й практику правового регулювання екологічного контролю, розглядав контроль як функцію, гарантію і правову форму екологічної діяльності держави [9, с. 29].

Разом із цим, при досить широкому використанні терміну «екологічний контроль», загальне визначення поняття «державний екологічний контроль» та його правовий зміст в юридичній літературі залишається мало визначеним. Це зумовлено насамперед тим, що поряд із терміном «державний екологічний контроль» вживаються терміни «державний контроль у сфері охорони навколишнього природного середовища» та «державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів».

У вітчизняних нормативно-правових актах, таких як Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закон України «Про основні засади здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», відсутнє нормативно-правове визначення поняття «державний екологічний контроль». Водночас у чинному законодавстві наявні терміни «державний контроль у сфері охорони навколишнього природного середовища» та «державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів» не розкривають повноцінно сутність поняття «державний екологічний контроль», хоча й відповідають правовій природі державного екологічного контролю.

Підсумовуючи варто зауважити, що чинне законодавство не містить визначення «державний екологічний контроль», який за своєю юридичною природою є похідним від державного контролю і співвідноситься з ним як частина й ціле. При визначенні поняття «державний екологічний контроль» слід враховувати й сутність терміну «державний нагляд», який, з позицій екологічного права, не є тотожним до державного контролю.

Виходячи з сутності поняття «контроль», на нашу думку, державний екологічний контроль має бути спрямований на запобігання, виявлення, фіксацію порушень законодавства про охорону навколишнього природного середовища, вжиття заходів щодо добровільно-примусового усунення виявлених порушень підконтрольним об'єктом та притягнення винних осіб до відповідальності.

Список літератури

1. Гетьман А. П. Процесуальний порядок здійснення екологічного контролю // Екологічний контроль: питання теорії і практики. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, 1999. С. 17–31.
2. Горбова Н. А. Природа державного контролю (нагляду) та генезис його законодавчого визначення. Право та державне управління. 2019 р. № 1 (34) том 1. С. 37–42. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2019/tom_1/8.pdf
3. Денисова А. В. Співвідношення контролю і нагляду. Адміністративне право і процес. 2013. № 2 (4). – С. 72-74. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2017/1/23.pdf>
4. Державне управління. Теорія і практика / За заг. ред. Авер'янова В. Б. Київ, 1998.
5. Ківалов С. В., Орзіх М. П. Парламентський контроль у системі парламентського права України. Систематизація законодавства в Україні: проблеми теорії і практики. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 1999. С. 206–207.
6. Мироненко О. Про деякі підходи до питання «Конституційна юстиція» і предмета її історії // Вісник Конституційного Суду України. – 1998. – № 4. – С. 47.
7. Павлик І. Відмінність понять «державний контроль» і «державний нагляд»: нормативно-правовий аспект. Науковий вісник. 2017. Вип. 20 «Демократичне врядування». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk20/fail/Pavlyuk.pdf.
8. Савенко М. Д. Правова природа конституційного контролю. Наукові записки НаУКМА. Том 20: Юридичні науки. С. 50–54.
9. Голиченков А.К. Экологический контроль: теория, практика правового регулирования. М.: Изд-во МГУ, 1992.
10. Горшенев В.М., Шахов И.Б. Контроль как правовая форма деятельности. М., 1987. С. 18–34.

**СЕКЦІЯ 5
SECTION 5**

**ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ
PSYCHOLOGICAL SCIENCES**

УДК 378.011.3-051:373.042-056.2/3

Заміщак М. І.

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

Чихляєва Н. В.

студентка другого(магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності Інклюзивна освіта,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

СПЕЦІАЛЬНА ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦЯ З ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Однією з найактуальніших проблем у сфері педагогічної освіти майбутнього фахівця з інклюзивної освіти у закладах вищої освіти є спеціальне професійне навчання, що потребує системного психолого-педагогічного супроводу та створення відповідних умов.

Спеціальне професійне навчання є безперервним процесом розвитку майбутнього фахівця з інклюзивної освіти – професіонала. Це розуміється процес оволодіння майбутнім фахівцем з інклюзивної освіти професійними знаннями, вміннями та компетенціями, необхідними для ефективної педагогічної діяльності й адаптації до інклюзивного простору. З цієї точки зору, вона є освоєнням педагогічної діяльності, процесом входження особистості в професійно-інклюзивний простір і засвоєння досвіду, оволодінням стандартами і цінностями педагогічної спільноти, розвитком особистісних здатностей та педагогічних здібностей.

Спеціальна професійна підготовка у закладі вищої освіти є процесом самоактуалізації особистості в умовах навчально-професійної діяльності та спілкування, що спрямований на максимальну реалізацію власних можливостей та особистісно-професійних особливостей.

Погоджуючись з думкою багатьох науковців можна [1; 2] виокремити головні структурні компоненти спеціального професійного навчання: 1) функціональні та смислові аспекти; 2) «професійний освітній простір»; 3) «образ Я – фахівець з інклюзивної освіти». Для з'ясування особливостей педагогічного професійного навчання майбутніх фахівців з інклюзивної освіти особливо важливими є такі положення: 1) професійна ідентичність розглядається через єдність функціонального Я (діяльність, спілкування, вчинки, дії) та екзистенційного Я (сенси, цінності діяльності, відповідальність, вибір, вирішення складних життєвих ситуацій, власних внутрішніх конфліктів, готовність і здатність фахівця з інклюзивної освіти доцільно діяти відповідно до наявної педагогічної ситуації); 2) у процесі набуття ідентичності значущим є вплив професійного освітнього простору; 3) у процесі професійних самовизначення, самоактуалізації у майбутнього фахівця з інклюзивної освіти формується уявлення про себе як Я-фахівець з інклюзивної освіти, тобто є сформованим адекватний образ Я-професіонал. На сьогодні в організації інклюзивної освіти потрібен фахівець, який володіє академічними, професійними та соціально-особистісними компетенціями, з великим розумом, педагог-патріот своєї держави з високим рівнем національної свідомості, вихований на засадах морально-духовних цінностей, знавець історії, культури, традицій рідного народу, бути готовим до роботи в умовах інклюзивної освіти. Фахівець повинен мати високий рівень здатності міркування для ефективної організації інклюзивного навчання, для оптимальної адаптації чи модифікації змісту навчання, для розумного пристосування, а відтак буде професійна підготовка, широкий світогляд, педагогічні здібності, прийняти, любити і поважати дітей з особливими освітніми потребами, бачити в них особистість. Це має бути людина з педагогічним мисленням, здатна до творчості, ініціативи, сміливості, в центрі уваги якої буде навчання, розвиток, виховання та корекція дітей з особливими освітніми потребами.

Слід зазначити, що саме професійний освітній простір закладу вищої освіти повинен сприяти майбутньому фахівцю з інклюзивної освіти в постійному самонавчанню, саморозвитку, самовихованню.

У закладі вищої освіти майбутній фахівець з інклюзивної освіти постійно навчається не лише під час занять аудиторного типу, при поданні навчального матеріалу викладачем, а й постійно виявляє власну ініціативу та активно займається самоосвітньою, саморозвивальною і самовиховною діяльністю. Самостійне оволодіння професійними знаннями, вміннями та компетенціями сприяє розвитку творчого потенціалу особистості майбутнього фахівця з інклюзивної освіти, що в свою чергу, є основною умовою спеціального професійного навчання та підвищення якості освітнього процесу сучасної національної школи.

Список літератури

1. Матвеева М. П. Соціально-психологічна характеристика об'єктів та суб'єктів інклюзивного навчання. Інклюзивна освіта теорія та практика: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. С. П. Миронової. Кам'янець-Подільський: Кам'янець Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. Ч. 2. С. 155-162.

2. Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, 2016. 164 с.

Аряєв М. Л.

член-кор. НАМН України,
д.мед.н., професор кафедри педіатрії № 1
Одеський національний медичний університет

Усенко Д. В.

доктор філософії, асистент кафедри педіатрії № 1

Капліна Л. Є.

к.м.н., доцент кафедри педіатрії № 1
Одеський національний медичний університет

АНКЕТУВАННЯ СТУДЕНТІВ ЩОДО ЯКОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДІАТРІЯ»

Порушення ходу освітнього процесу у закладах вищої освіти в Україні через непередбачувані події в житті суспільства, зокрема пандемію COVID-19 та війну примусили задуматись про необхідність нового погляду на сутність навчання в умовах онлайн-освіти. Дистанційна форма навчання стала невід'ємною складовою сучасних освітніх реалій [1, 2].

В умовах дистанційного навчання в Одеському національному медичному університеті був створений новий напрямок контролю освітнього процесу – опитування студентів із застосуванням електронних анонімних анкет на базі платформи Outlook Forms [3].

Опитування студентів щодо якості викладання навчальної дисципліни «Педіатрія» на кафедрі педіатрії № 1 проводиться у вигляді анонімного анкетування студентів 5-го та 6-го курсів медичного та міжнародного факультетів. Для опитування студентів 5-го та 6-го курсів медичного факультету були використані наступні анкети: «Опитування здобувачів вищої освіти після проходження практики» та «Опитування здобувачів вищої освіти щодо якості викладання дисципліни». Для студентів 5-го та 6-го курсів міжнародного факультету ми застосували «Questionnaire of the students after passing the discipline» та «Questionnaire of the students after the practice».

Анонімне анкетування студентів проводиться після закінчення циклу у день проведення екзамену у 6-го курсу медичного та міжнародного факультетів. У студентів 5-го курсу медичного та міжнародного факультетів анонімне анкетування проводиться двічі: після закінчення практики в день диференційного заліку та після закінчення циклу в день проведення екзамену.

Отримані анкети аналізуються та обговорюються викладачами кафедри. Аналізована інформація надає змогу покращити рівень викладання дисципліни «Педіатрія» на кафедрі педіатрії № 1. Під час перегляду анкет студенти 5-го та 6-го курсів медичного та міжнародного факультетів надали позитивні відгуки щодо викладання дисципліни «Педіатрія» на кафедрі педіатрії № 1. Студенти відмітили високий рівень та професіоналізм викладання дисципліни (висока якість проведення практичних занять, лекцій для студентів 5-го курсу), достатню підготовку до заключних тестових контролів та іспиту. За бажанням студентів, на підставі аналізу анкет, було збільшено кількість позааудиторних годин для консультування та підготовки студентів 6-го курсу до державного об'єктивного структурованого клінічного іспиту (ОСКІ), що дало їм змогу успішно скласти державний іспит з педіатрії. З основних недоліків, які були освітлені студентами в анкетах, була відсутність можливості реального спілкування з хворими та відпрацювання практичних навичок у ліжка хворої дитини в умовах пандемії COVID-19 та воєнного стану. Понад 99% студентів, які були опитані, виявили бажання якомога швидше повернутися до очного навчання.

Таким чином, проведений аналіз отриманих результатів анонімного анкетування поряд із практичним досвідом дають змогу покращити якість освітнього процесу на кафедрі педіатрії № 1 Одеського національного медичного університету в умовах пандемії COVID-19 та воєнного часу в Україні.

Список літератури

1. Лимонова Н. Яким чином пандемія вплинула на онлайн навчання: цифри та статистики. 2020. Режим доступу: <https://osvitanova.com.ua/>
2. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні: Постанова МОН України від 20 грудня 2000 р. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html> (дата звернення 14.06.2020).
3. Розпорядження № 51 від 10.11.2021 р. «Про опитування усіх груп стейкхолдерів Одеського національного медичного університету».

УДК 616-053.2:343.62

Бишлей Н. О.
асистент кафедри педіатрії № 1
Одеський національний медичний університет
Павлова В. В.
асистент кафедри педіатрії № 1
Одеський національний медичний університет
Стрельцов М. С.
асистент кафедри педіатрії № 1
Одеський національний медичний університет

РИЗИКИ, ПОВ'ЯЗАНІ ЗІ СТАНОМ ЗДОРОВ'Я ДИТИНИ, ЩО ЗАЗНАЛА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Стан здоров'я дитини ми можемо оцінювати за різними показниками. Саме здоров'я дитини, перш за все, зазнає змін коли має місце домашнє насильство. На сьогодні насильство є однією з гострих соціальних проблем. Домашнє насильство є лише одним із різновидів насильства, що не обмежується фізичною, сексуальною та психологічною шкодою [5, с. 37]. Це може бути також залякування, страждання, примус і позбавлення свободи. В Україні постійно зростає статистика звернень щодо домашнього насильства. Конфлікти й непорозуміння трапляються у будь-якій сім'ї, але інколи вони стають загрозливими для фізичного та психологічного здоров'я людини. Кожного року більше 1 000 000 людей в Україні страждають від різних форм насильства у своїх родинах. Лише незначна частина постраждалих звертається по допомогу через страх помсти від кривдника або тому, що людина просто не знає що робити у випадках домашнього насильства, куди звертатися по допомогу.

Для лікаря важливо розуміти, які ризики ймовірно виникають, коли має місце домашнє насильство. Найчастіше зустрічаються [1, с. 27-91, 262]:

1. Порухення фізичного розвитку – відхилення показників антропометричних вимірювань у дитини від стандартів фізичного розвитку. Це може бути як затримка так і прискорення фізичного розвитку, розлади маси тіла. Щоб відстежити тенденцію фізичного розвитку дитини за певний період часу та виявити проблеми, вимірюють довжину та масу тіла, обвід голови. Результати вимірювань заносять до відповідних графіків на номограмах, рекомендованих ВООЗ для оцінки фізичного розвитку дітей.

2. Тривале або хронічне захворювання - призводить не тільки до зменшення маси тіла щодо віку, а й до затримки зростання дитини з формуванням виснаження та значного виснаження.

3. Патологічна втома, або астения (від грец. Asthenia – безсилля, слабкість), характеризується відчуттям фізичної слабкості, млявості, безсилля, загального дискомфорту, психоемоційними порушеннями. Переважають мотивації на припинення діяльності, негативні емоційні реакції, порушення сну, втрата інтересу до навчання, з'являються пасивність, апатія, знижується фізіологічна і соціальна активність, відсутній інтерес до будь-яких подій.

4. Затримка психомоторного розвитку – сповільнення темпу становлення навиків моторики, статички, сенсорних реакцій, мови, емоцій та соціальної поведінки у дитини раннього віку порівняно з віковими нормами.

5. Розлади психологічного розвитку (РПР) – збірна група порушень розвитку дитини, для яких характерно: початок у ранньому дитинстві; порушення, тісно пов'язані з

біологічним дозріванням ЦНС; постійний перебіг, у більшості випадків із поступовим зменшенням тяжкості проявів.

6. Розумова відсталість – може бути проявом рано набутого недорозвинення психіки з перевагою слабкості абстрактного мислення (інтелекту) при відносно менш грубому порушенні розвитку емоційної сфери.

7. Розлади аутистичного спектра – низка психологічних характеристик, які описують аномальну поведінку дитини: труднощі в соціальній взаємодії та комунікаціях як мовних, так і невербальних (зоровий контакт, пози тіла); порушення соціальної прихильності (у тому числі до батьків); стереотипна поведінка та значне обмеження інтересів; часто повторювані поведінкові акти.

8. Синдром дефіциту уваги з гіперактивністю (СДУГ) – розлад поведінки, що проявляється підвищеним, не відповідним до віку ступенем неухважності, гіперактивності та імпульсивності. Неможливість адекватної обробки інформації призводить до того, що різні зорові, звукові, емоційні стимули стають для дитини надлишковими, викликаючи занепокоєння, роздратування і агресивність.

З метою визначення стану здоров'я та здійснення ефективних заходів щодо охорони здоров'я та розвитку у дітей різних вікових груп проводяться лікарські огляди, якими є: оцінка стану здоров'я кожної дитини; оцінка вигодовування (для дітей перших 3 років) та харчування; оцінка фізичного та психомоторного розвитку; проведення вакцинації; своєчасне виявлення захворювань і патологічних станів; консультування батьків з питань догляду за дитиною, раціонального харчування, розвитку дитини, профілактики нещасних випадків і травм тощо; визначення тактики подальшого медичного нагляду й обстеження дитини за результатами обов'язкового медичного профілактичного огляду. Можливе також медико-педагогічне спостереження, що проводиться медичним працівником спільно з учителем безпосередньо під час уроків з фізичного виховання, динамічної перерви, занять у спортивних секціях, змагань та інших форм фізичного виховання [2, с. 212-219].

При виявленні у дитини факторів ризику або наявних проявів домашнього насильства лікар має запропонувати медичне ведення, а саме лікування основного захворювання, консультування та психологічну підтримку пацієнта і його батьків, за потреби психотерапію, за необхідності – лікування депресії або психічних захворювань, при тяжкості стану – лікування в стаціонарі. Існує також спеціальний догляд з метою розвитку. Під час проведення медичного огляду й оцінки психомоторного розвитку дитини матері рекомендують здійснювати догляд з метою розвитку. Необхідно навчити матір спілкуванню з дитиною, показати, як можна привернути увагу дитини, як реагувати на її успіхи та досягнення [2, с. 227-249].

Отже, лікар може виявити відхилення у стані здоров'я дитини під час оглядів і призначити письмово обґрунтовані в медичній карті додаткові консультації та обстеження, погодивши їх з батьками дитини або законними представниками батьків. Одним із найефективніших медичних заходів нагляду, спрямованих на зниження рівня захворюваності та смертності є моніторинг фізичного розвитку у дітей.

Список літератури

1. Педіатрія: диференційна діагностика, невідкладні стани: навч. посібник / М. Л. Аряєв, Н. В. Котова, О. О. Зелінський [та ін.]; за ред. М. Л. Аряєва, Н. В. Котової. – Одеса: ОНМедУ, 2017. – 280 с.

2. Педіатрія: навч. посібник: у 2-х т. / М. Л. Аряєв, Н. В. Котова, Н. Ю. Горностаєва [та ін.]; за ред. М. Л. Аряєва, Н. В. Котової. – Одеса: ОНМедУ, 2014. – Т. 2: Захворювання дітей раннього віку. Пульмонологія. Алергологія. Кардіологія. Гастроентерологія. Нефрологія. ВІЛ-інфекція. Первинна медико-санітарна допомога. – 312 с.

3. Запобігання та протидія домашньому насильству: Інформаційні матеріали для фахівців, які працюють з дітьми та молоддю в громадах. – К.: Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики, 2018. – 32 с. (Сер. «Бібліотека «Молодіжного працівника». Кн. 5)

4. Гурковська К.А., Нікітін А.А. «Протидія домашньому насильству» Міжнародний досвід. DOI <https://doi.org/10.32841/PLA.2020.24.12>

5. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти. Навчально-методичний посібник/ Андрєєнкова В.Л., Байдик В.В., Войцях Т.В., Калашник О.А. та ін. – К.: ФОП Нічога С.О. –2020. – 196 с.

УДК 616-039.42-053.31-07

Аряєв М. Л.

Член-кор. НАМН України
Професор кафедри педіатрії № 1
Одеський національний медичний університет

Бишлєй Н. О.

асистент кафедри педіатрії № 1
Одеський національний медичний університет

Селімханова Д. С.

асистент кафедри педіатрії № 1
Одеський національний медичний університет

ОСОБЛИВОСТІ СВОЄЧАСНОЇ ДІАГНОСТИКИ ОРФАННИХ ЗАХВОРЮВАНЬ У НОВОНАРОДЖЕНИХ

Актуальність даної теми відображає важливість своєчасної діагностики орфанних захворювань у новонароджених. В Україні новонародженим проводять неонатальний скринінг, щоб виявити ризики розвитку орфанних хвороб з перших днів життя, який є найточнішим на сьогоднішній день способом ранньої діагностики генетично обумовлених патологій, за допомогою якого виявляють такі хвороби, які здатні серйозно вплинути на розумовий і фізичний розвиток дітей [5, с. 886, с. 257]. Проблема орфанних захворювань в Україні визнана на державному рівні лише в 2014 р. із прийняттям Закону «Про внесення змін до Основ законодавства України про охорону здоров'я щодо забезпечення профілактики та лікування рідкісних (орфанних) захворювань» від 15.04.2014 р. № 1213-VII. Європейським комітетом експертів із рідкісних захворювань (The European Union Committee of Experts on Rare Diseases) на сьогодні визнано від 5000 до 8000 нозологічних форм орфанних захворювань, поширеність яких серед населення не частіше ніж 5:10000, а у світі щотижня описується приблизно 5 нових патологічних станів, однак лише 250 з них мають свій шифр у Міжнародній класифікації хвороб 10-го перегляду (МКХ-10) [6].

Орфанні захворювання – рідкісні вроджені або набуті захворювання, які характеризуються тяжким, хронічним перебігом, прогресуючим перебігом, супроводжуються формуванням дегенеративних змін в організмі, зниженням якості та скороченням тривалості життя хворих і навіть становлять загрозу для їх життя. До найбільш поширених орфанних захворювань відносять фенілкетонурію, хворобу Гоше, гіпофізарний нанізм, муковісцидоз, гемофілію, вроджені коагулопатії, онкологічні та онкогематологічні захворювання, мукополісахарідоз, хворобу Фабрі, гомоцистинурию. На етапі пологового будинку перш за все проводять скринінг 4 захворювань [3, с. 11], а саме:

1. Муковісцидоз – системне спадкове захворювання, обумовлене мутацією гена, яка призводить до порушення структури і функції синтезованого білка, в результаті чого секрет, що виділяється цими залозами, стає надмірно густим і в'язким. Характеризується ураженням залоз зовнішньої секреції, важкими порушеннями функцій органів дихання і шлунково-кишкового тракту.

2. Фенілкетонурія – спадкове захворювання, пов'язане з дефіцитом ферменту фенілаланінгідроксилази, що призводить до накопичення амінокислоти фенілаланіну і її метаболітів в крові. Токсична дія цих продуктів на мозок немовляти призводить до серйозних неврологічних порушень і розумової відсталості.

3. Природжений гіпотиреоз – це клінічний синдром, обумовлений дефіцитом гормонів щитовидної залози або порушенням їх ефекту. Клінічними ознаками вродженого гіпотиреозу є значна затримка росту і відставання в психічному розвитку, що веде до розумової відсталості.

4. Адреногенітальний синдром – розвивається в разі зниженого продукування гормонів (глюкокортикоїдів і/або мінералокортикоїдів). Захворювання обумовлене гіперфункцією кори надниркових залоз з надмірною секрецією адрогенів і проявляється найчастіше неправильною будовою зовнішніх статевих органів, прискоренням фізичного розвитку і темпів окостеніння, безпліддям. За допомогою інших ефективних методів діагностики можна виявити хворобу Гоше, хворобу Фабрі, хворобу Помпе.

Лікувати орфанні захворювання досить складно, через те, що захворювання мають важкий, хронічний, прогресуючий перебіг, загрожують життю людини та потребують життєвого і, як правило, дороговартісного лікування. Для таких громадян в розвинутих країнах світу передбачаються додаткові державні гарантії (соціальні, медичні, фінансові тощо), які повинні забезпечити їх життєво необхідними послугами та товарами, в тому числі лікарськими засобами, медичними виробами, продуктами харчування, без надання яких життя та здоров'я таких людей опиняються під загрозою.

Повністю побороти недугу практично неможливо, терапія носить підтримуючий характер, спрямована на зменшення проявлення симптомів і адаптацію людини. Дуже важлива рання діагностика на основі інноваційних методів, результати якої дозволяють своєчасно починати ефективне лікування. Масовий скринінг новонароджених вперше дозволив виявляти і починати пресимптоматичне лікування тяжких спадкових захворювань [2, с. 89]. Постійний розвиток діагностичних і терапевтичних можливостей дозволив знизити малюкову інвалідизацію і смертність.

Список літератури

1. МОЗ України, наказ від 24.12.2019 № 2664 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 13 січня 2020 р. за № 35/34318 «Про затвердження Змін до Переліку рідкісних (орфанних) захворювань, що призводять до скорочення тривалості життя хворих або їх інвалідизації та для яких існують визнані методи лікування». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-20#Text>
2. Педіатрія: диференційна діагностика, невідкладні стани: навч. посібник / М. Л. Аряєв, Н. В. Котова, О. О. Зелінський [та ін.]; за ред. М. Л. Аряєва, Н. В. Котової. – Одеса: ОНМедУ, 2017. – 280 с.
3. Педіатрія: навч. посібник : у 2-х т. / М. Л. Аряєв, Н. В. Котова, Н. Ю. Горностаєва [та ін.] ; за ред. М. Л. Аряєва, Н. В. Котової. – Одеса : ОНМедУ, 2014. – Т. 1 : Неонатологія, гематологія, ендокринологія. – 155 с. – (Серія «Бібліотека студента-медика»).
4. Педіатрія: навч. посібник: у 2-х т. / М. Л. Аряєв, Н. В. Котова, Н. Ю. Горностаєва [та ін.]; за ред. М. Л. Аряєва, Н. В. Котової. – Одеса: ОНМедУ, 2014. – Т. 2: Захворювання дітей раннього віку. Пульмонологія. Алергологія. Кардіологія. Гастроентерологія. Нефрологія. ВІЛ-інфекція. Первинна медико-санітарна допомога. – 312 с.
5. Neonatology A Practical Approach to Neonatal Diseases Springer Milan Dordrecht Heidelberg London New York, 2012 DOI 10.1007/978-88-470-1405-3
6. Шкробанець І.Д., Ластівка І.В., Поліщук М.І. та ін. Проблеми орфанних хвороб // Неонатологія, хірургія та перинатальна медицина. – 2013. – № 2(8); About Rare Diseases [<http://www.eurordis.org>] – Rare Diseases Europe (EURORDIS); European Union Committee of Experts on Rare Diseases [<http://www.eucerd.eu/>].
7. Розширений неонатальний скринінг в Україні: впровадження європейського та світового досвіду. Режим доступу: відео-конференція <https://www.youtube.com/watch?v=fN9vv2wI-yU>

УДК 616.1/4-06:616.89]-02-058.68-053.2

Бишлєй Н. О.

асистент кафедри педіатрії № 1
Одеський національний медичний університет

Сеньківська Л. І.

к.м.н., доцент кафедри педіатрії № 1
Одеський національний медичний університет

Селіханова Д. С.

асистент кафедри педіатрії № 1
Одеський національний медичний університет

ПСИХОСОМАТИЧНІ ЗАХВОРЮВАННЯ ТА НАСЛІДКИ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ДІТЬМИ

До синдрому жорстокого поводження з дітьми (Шифр за МКХ-10: Т74) (англ. Child abuse or Child maltreatment) належать всі форми фізичного і емоційного поганого поводження, сексуальне насильство, відсутність турботи, зневага, торгівля або різні форми експлуатації, що здатні завдати фактичної шкоди здоров'ю дитини, її виживанню, розвитку або гідності в контексті стосунків відповідальності, довіри або влади. Може мати місце в

сім'ї, місці проживання дитини, на вулиці або в організаціях, школах чи громадах, з якими дитина взаємодіє. Жорстоке поводження з дітьми та насильство може бути з боку наступних осіб:

– батьків, які страждають на психічні розлади, мають економічні або соціальні труднощі, самі зазнали на собі жорстокого поводження або насильства у дитинстві; соціально ізольовані або мають складні сімейні взаємини;

– опікунів;

– сторонніх людей, які займаються доглядом за дітьми.

Надзвичайно важливим і актуальним завданням є захист дітей від жорстокості. Щорічно спостерігається понад 41 000 смертей дітей до 15 років. Насильство над дітьми може включати в себе будь-яку дію насильницького характеру, нехтування, зловживання або нездатність, небажання чи невміння виховання і турботи за дітьми від батьків чи інших осіб, що призводить до фактичної або потенційної шкоди дитині.

Основна мета роботи батьків і всіх дорослих є допомога сім'ї у відновленні або формуванні здатності до виховання, допомоги в соціалізації та різних форм турботи, що потребує дитина. Жорстоке поводження з дітьми і зневага їхніми інтересами можуть мати різні види і форми, але їх наслідками завжди є серйозний збиток для здоров'я, розвитку і соціалізації дитини, нерідко й загроза її життю чи навіть є причиною смерті [2, с. 16]. Якщо має місце відсутність елементарної турботи про дитину, тобто, дорослі нехтують потребами дитини, в результаті чого порушується її емоційний стан і з'являється загроза її здоров'ю або розвитку [5]. До них відноситься відсутність належного харчування, одягу, житла, освіти, медичної допомоги, уваги і турботи, в результаті чого дитина може стати жертвою насильства, нещасного випадку та ін.

Надзвичайно важлива роль лікаря у своєчасному виявленні жорстокого поводження з дітьми. Виділяють 4 основні форми жорстокого поводження з дітьми: фізичне насильство; емоційне (психологічне) насильство; сексуальне насильство; зневага (занедбаність, безпритульність). Цілий ряд певних ознак та симптомів можуть свідчити про наявність насильства під час об'єктивного огляду дитини. Перш за все, під час збору анамнезу час і механізм травми не узгоджуються з фактичними даними. Якщо лікар підозрює провину батьків як причину травм дитини, він має право провести додаткові дослідження як основних, так і вторинних ушкоджень, щоб виключити або підтвердити фізичне насильство. До об'єктивних ознак можна віднести низький зріст або відставання у фізичному розвитку; недостатня для віку дитини маса тіла, затримка мовного і моторного розвитку; повторювані випадки травм або отруєнь; уповільнені хронічні та/або часті інфекційні захворювання; гігієнічна занедбаність; втомлений, сонний вигляд дитини; голодний вигляд; прагнення будь-якими засобами привернути до себе увагу дорослих; пригнічений настрій, апатичність; агресивна або імпульсивна поведінка; порушення соціальних контактів. Необхідно звернути увагу й описати в медичній документації особливі показники: стан волосся (наявність алопецій), шкіри (синці, садна, подряпини, укуси, сліди вірьовок або ременя, опіки), нігті, стан кісток (спіральні переломи у ділянці метафізів, гематоми під окістям), очей (крововиливи), зубів; доглянутість дитини, стан і адекватність одягу; поведінка дитини, її реакція на батьків (опікунів).

Як наслідок, діти, що зазнали різного роду насильства, самі стають агресивними (що найчастіше виливається на більш слабких) або навпаки, надмірно пасивні, не можуть себе захистити. Розрізняють наближені та віддалені наслідки жорстокого і недбалого ставлення до дітей [3, с. 140-143]. Фізичні травми, ушкодження, а також блювота, головний біль, втрата свідомості, характерні для синдрому струсу, що розвивається в маленьких дітей, яких беруть за плечі і сильно трясуть – все це наближені наслідки. До віддалених наслідків можна віднести порушення фізичного і психічного розвитку, соматичні захворювання, особистісні та емоційні порушення, соціальна невлаштованість. До психосоматичних захворювань відноситься ожиріння чи, навпаки, різка втрата ваги, що обумовлено порушеннями апетиту. Під час емоційного (психічного) насильства нерідко бувають шкірні висипання, алергійна патологія, виразка шлунку. Часто в дітей розвиваються такі нервово-психічні захворювання, як тики, заїкуватість, енурез (нетримання сечі), енкопрез (нетримання калу), деякі діти повторно

потрапляють у відділення невідкладної допомоги з приводу випадкових травм, отруень. Психічні особливості таких дітей мають визначені особистісні, емоційні і поведінкові реакції, що негативно впливають на їхнє подальше життя [2, с. 19].

Незначні травми у дітей надзвичайно поширені тому важлива роль профілактики жорстокого поводження з дітьми [4]. Якщо лікарі залишають без уваги випадки фізичного насильства над дітьми, такі діти нерідко знову звертаються за медичною допомогою, вже з більш серйозними травмами, а нерідко і гинуть від них. Лікарі - педіатри повинні бути насторожі, щоб вчасно помічати фактори ризику, в тому числі: ознаки сімейного неблагополуччя, надлишкову вимогливість батьків до дитини, наявність у дитини інвалідності за соматичним або психічним захворюванням, наявність стресів у родині, низький фінансовий дохід сім'ї, відомості про застосування фізичного насильства цими батьками раніше. Особливо пильної уваги педіатра заслуговують ті батьки, які пред'являють дитині вимоги, які не відповідають її віку і можливостям; ті батьки, які не виявляють співчуття до своєї дитини, а також ті, хто використовує жорсткі або суперечливі тактики виховання своєї дитини.

Таким чином, навіть якщо в сім'ї виникнення насильства є неминучим можна вжити заходів, щоб запобігти йому [4]. Наприклад, педіатри мають можливість навчати батьків реалістичним очікуванням щодо розвитку дитини, і підтримувати їх в психологічній і соціальній сфері. У діяльність щодо припинення насильства повинні залучатися не лише співробітники медичної і психологічної служб, але і працівники правоохоронної системи, органів опіки та піклування, представники соціальної та педагогічної спільнот [1, с. 50].

Список літератури

1. Журавель Т. В., Кочемировська О. О., Ясеновська М. Е. Попередження, виявлення і подолання випадків насильства та жорстокого поводження з дітьми. Методичний посібник для освітян» / За заг. ред. Безпалько О. В. – К.: ТОВ «К.І.С.», 2010. – 242 с.)
2. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://don.kyivcity.gov.ua/files/2018/5/22/mon.pdf>
3. Стромило А. П. Насильство над дітьми та його наслідки / А. П. Стромило, С. А. Мукомел // Вісник Черкаського університету. Науковий журнал. – 2010. – № 121. – С. 140-143.
4. Про запобігання та протидію домашньому насильству. Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2229-19/page3>
5. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996: статті 3, 21–24, 27–29, 32, 51, 52 Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>

УДК 616.348-002.3-053.31

Капліна Л. Є.

к.м.н., доцент кафедри педіатрії № 1
Одеський національний медичний університет

Бределева Н. К.

к.м.н., асистент кафедри педіатрії № 1
Одеський національний медичний університет

Кудрявцева А. В.

студентка 4 курсу медичного факультету
Одеський національний медичний університет

ЧИННИКИ РИЗИКУ НЕКРОТИЗУЮЧОГО ЕНТЕРОКОЛІТУ У НОВОНАРОДЖЕНИХ ДІТЕЙ

Актуальність даної теми визначається тяжкістю перебігу захворювання, високою частотою ускладнень, які потребують хірургічного втручання та високою частотою несприятливого кінця у новонароджених дітей.

Мета дослідження: дати кількісну оцінку найбільш значущим факторам ризику виникнення НЕК у недоношених новонароджених.

Некротизуючий ентероколіт (НЕК) – тяжке поліетіологічне захворювання кишечника у новонароджених дітей, яке виникає внаслідок ішемії, запалення та некрозу всієї товщини стінки незрілого кишечника та потребує сумісного спостереження неонатолога та дитячого хірурга [1, с.337;5.20 с].

Матеріал та методи. Проведено ретроспективний аналіз 25 історій хвороби новонароджених пацієнтів з НЕК (основна група), які надійшли до реанімаційного відділення новонароджених в Одеську обласну дитячу клінічну лікарню за період 2019-2021 рік. Критерієм включення дітей у дослідження був гестаційний вік (ГВ) дитини 36 та менше тижнів. Обстежених з ГВ більше 36 тижнів виключали із дослідження. Серед 25 новонароджених з НЕК 24 виявилися недоношеними з гестаційним віком (ГВ) 29-36 тижнів, 1 дитина була доношеною (ГВ-38 тижнів), тому була виключена з дослідження. Ці дані збігаються з даними літератури про переважання випадків НЕК у недоношених дітей [5, с. 70].

Контрольну групу склали 25 недоношених дітей з ГВ 36 та менше тижнів гестації з малою масою тіла (ММТ), дуже малою масою (ДММТ) та надзвичайно малою масою тіла (НММТ) при народженні без НЕК. Клінічні діагнози у дітей контрольної групи були такі: гіпоксично-ішемічна енцефалопатія 1 – 3 ступеня, внутрішньошлуночкові крововиливи, респіраторний дистрес синдром, пневмонія, бронхолегенева дисплазія, гепатит, пологова травма, вроджені вади розвитку (ВВР) ЦНС, вроджені вади серця (ВВС), затримка внутрішньоутробного розвитку (ЗВУР), ретинопатія недоношених.

Статистична оцінка результатів дослідження проводилася з використанням програм «Microsoft Excel 2010», та інтернет-калькулятора SISA (Simple Interactive Statistical Analysis) на персональному комп'ютері. Статистична оцінка результатів дослідження проводилася за допомогою критерія χ^2 та показника ВШ, який показує у скільки разів шанси виникнення НЕК в основній групі вище, ніж у контрольній групі. Додатково у кожному випадку обов'язково оцінювалася статистична вірогідність виходячи із значень (95% DI) довірчого інтервалу [2, с. 121; 4, с. 800].

Кількісна оцінка несприятливих факторів ризику НЕК довела, що в частоті соціально-біологічних чинників ризику (відсутність антенатального спостереження, паління тютюну, вік матері старше 30 років та молодше 18 років) достовірних відмінностей між основною (12,5%) та контрольною (20%) групами не виявлено ($\chi^2=0,504, p>0,05$; ВШ=0,571 (95% DI 0,120 – 2,711)). Частота несприятливих чинників ризику акушерсько-гінекологічного анамнезу (передчасні пологи в анамнезі, істміко-цервікальна недостатність, безпліддя, багатоплідна вагітність (двійня (2), трійня (2)) в основній (41,7%) та контрольній групах (60%) достовірно не відрізнялася ($\chi^2=1.647, P>0,05$; ВШ= 0.476 (95% DI 0.152-1.488); несприятливі фактори ризику перебігу даної вагітності у матерів основної (20,8%) та контрольної (20%) груп ($\chi^2=0.005, P>0,05$; ВШ=1.053 (95% DI 0.262-4.224), оцінка за шкалою Апгар на 5 хвилині життя (12.5% та 12% відповідно) ($\chi^2=0,003, p>0,05$; ВШ=1,048 (95% DI 0,190- 5.783), соматичні захворювання (гіпертонічна хвороба, ендокринні захворювання щитовидної залози, хронічні захворювання ШКТ (гепато-біліарної системи, шлунку та кишечника) було діагностовано у 75% обстежених основної групи та у 80% контрольної ($\chi^2=0.675 P>0,05$ ВШ=0.750 (0.195-2.884) (95% DI 0.195-2.884) та теж статистично не відрізнялися. Інфекційна патологія матері під час вагітності у 87,5% дітей основної та у 12% контрольної – груп була представлена TORCH- інфекціями, бактеріальним вагінозом, гестаційним та загостренням хронічного пієлонефриту, ВІЛ-позитивним статусом матері, носієм патогенного стафілококу, хоріоамніонітом та розвитком багатоводдя та маловоддя.

Серед факторів ризику статистично достовірні відмінності за показником χ^2 між основною та контрольною групою виявилися для факторів: оцінка за шкалою Апгар на 1-й хвилині життя менше 7 балів (основна-54,1% та контрольна -20%) ($\chi^2 =6,151, p<0,05$), інфекційні чинники у матері в анамнезі (основна-87,5%; контрольна-12%) ($\chi^2=27,931, p<0,05$), штучне вигодовування немовлят в основній групі – 66,7% в контрольній -20%, ($\chi^2=10,889, p<0,001$), що збігається з даними літератури [1, 900; 3. 338 с].

Статистично достовірних відмінностей в основній групі від показників контрольної групи за показниками χ^2 та ВШ (95% DI) у частоті таких факторів ризику НЕК, як тяжка анемія (основна-16,7%, контрольна-8%; та переливання еритроцитарної маси/крові (основна-16,7%, контрольна -8%), ВВС (основна-16,7%, контрольна -8%), ($\chi^2 0,856, P>0,05$; ВШ= 0,918 (95% DI 0,380-13,915) не виявлено.

Найбільш значущими чинниками ризику НЕК за показником ВШ (95% DI) виявилися: інфекційна патологія матері в анамнезі (ВШ=51.333 (95% DI 9.299-283.365), оцінка за

шкалою Апгар на 1-й хвилині життя менше 7 балів при народженні (ВШ=4,727 (95% ДІ 1.332-16,782), та штучне вигодовування недоношених новонароджених (ВШ=8.000 (95% ДІ 9.299-283.365).

Висновки:

Серед вивчених історій хвороби новонароджених дітей з Некротизуючим ентероколітом основної групи більшість дітей 24 (96%) склали недоношені новонароджені з гестаційним віком 36 та менше тижнів.

Кількість дітей за гестаційним віком, статтю та масою тіла в основній та контрольній групах достовірно не відрізнялося, тобто групи були зіставними (групи можна порівнювати).

Серед факторів ризику статистично достовірні відмінності за показником χ^2 між основною та контрольною групою виявилися для факторів: оцінка за шкалою Апгар на 1-й хвилині життя менше за 7 балів ($\chi^2=6,151$, $p<0,05$), інфекційні чинники у матері в анамнезі ($\chi^2=27,931$, $p<0,05$), штучне вигодовування немовлят ($\chi^2=10,889$, $p<0,001$).

Найбільш значущими чинниками ризику за показником ВШ виявилися:

Інфекційна патологія матері в анамнезі (ВШ=51.333 (95% ДІ 9.299-283.365) оцінка за шкалою Апгар на 1-й хвилині життя менше за 7 балів при народженні (ВШ=4,727 (95% ДІ 332-16,782), та штучне вигодовування недоношених новонароджених (ВШ=8.000 (95% ДІ 9.299-283.365).

Статистично достовірних відмінностей між основною та контрольною групами за показниками χ^2 та ВШ (95% ДІ) у частоті таких факторів ризику НЕК, як: тяжка анемія та переливання еритроцитарної маси/крові, вроджені вади серця, а також у частоті соціально-біологічних чинників ризику, несприятливих особливостей перебігу даної вагітності ускладненого акушерсько-гінекологічного анамнезу матері, не виявлено.

Список літератури

1. Акушерство та гінекологія: У 4 т.: національний підручник/кол.авт.; за ред. акад. НАМН України, проф. В. М. Запорожана.-Т.2: Неонатологія / В. М. Запорожан, М. Л. Аряев, Д. О. Добрянський. - К: ВСВ «Медицина», 2013. - 928 с.
2. Сиволап В. Д. Основні принципи доказової медицини : навч. посібник для здобувачів ступеня доктора філософії / В. Д. Сиволап, С. М. Кисельов, Д. А. Лашкул. – Запоріжжя: ЗДМУ, 2020. – 208 с.
3. Неонатологія: підручник: у 3 т. / Г. К. Знаменська, Ю. Г. Антипкін, М. Л. Аряев та ін. / за ред. Т. К. Знаменської. - Львів: видавець Марченко Т. В., 2020. Т. 1 - 408 с.
4. Hollander M., Wolfe D. A., Chicken E. Nonparametric statistical methods, 2014. – 819 p.
5. Surgical necrotizing enterocolitis | J. R. Robinson, E. J. Rellinger, L. Dupree Hatch | Semit. perinatol / 2017. Vol. 41, Issue 1/P/70-79/DOI : 10/1053/J.semperi.2016.09.020.

УДК: 616-053.2:378

Капліна Л. Є.

к.м.н., доцент кафедри педіатрії №1

Одеський національний медичний університет

Усенко Д. В.

доктор філософії, асистент кафедри педіатрії №1

Одеський національний медичний університет

Стрельцов М. С.

асистент кафедри педіатрії №1

Одеський національний медичний університет

ПРОЗОРІСТЬ ТА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДІАТРІЯ»

Однією з вимог навчального процесу у вищих медичних навчальних закладах є доброчесність [1, 2, 3]. Доброчесність з боку студентів передбачає самостійне виконання усіх видів роботи: розв'язання клінічних випадків, оцінку лабораторних методів дослідження, опис рентгенограм з виявленням на них патологічних змін, призначення хворому лікування з вибором препарату та його дози, вирішення тестових завдань. Усе це спонукає студентів ретельно готуватися до наступного практичного заняття з педіатрії. Під час підготовки використовувати не лише підручник а і додаткову, рекомендовану

навчальною програмою, літературу, конспекти лекцій, мультимедійні презентації, методичні розробки, створені викладачами кафедри педіатрії № 1 Одеського національного медичного університету. Самостійна робота студента під час вирішення поставлених завдань формує у майбутнього фахівця вміння працювати в складних обставинах, шукати інформацію в різних джерелах. Рольова гра навчає студентів комунікативним навичкам, вмінню вести співбесіду з пацієнтом, спілкуватися з іншими медичними працівниками медичного закладу. Навчальний консиліум дає можливість студентам висловлювати свою думку щодо отриманих клінічних даних під час огляду пацієнта, лабораторних та інструментальних досліджень, диференціального діагнозу та обґрунтування клінічного діагнозу. Надавати достовірну інформацію, дотримуватися норм законодавства та медичної етики. Під час дистанційної форми навчання в умовах карантину з приводу пандемії Covid-19 та військового стану важливим стало питання контролю доброчесності під час виконання студентами поставлених завдань [4]. Застосування студентами різного технічного обладнання: ноутбуків, планшетів, смартфонів, обмежує можливість викладача спостерігати за усіма діями студентів (використання заборонених допоміжних матеріалів, шпаргалок, конспектів, мікронавушників, тощо). Використовуючи платформу Microsoft Teams, викладач має можливість у режимі реального часу бачити студента, спілкуватися з ним, індивідуально отримати результати роботи кожного студента, зіставити формулювання фраз, алгоритм обґрунтування діагнозу, висновки з роботами інших студентів групи та надіслати відповідь студенту з зауваженнями або похвалою. Це робить практичне заняття прозорим і запобігає проходженню контролю результатів навчання підставними особами. Одним з важливих факторів прозорості та доброчесності є оцінювання роботи студента під час практичного заняття. Оцінка має декілька складових і залежить від видів та кількості завдань під час практичного заняття, активності студента та його доброчесності. Для підвищення рівня прозорості та доброчесності навчального процесу впроваджується використання електронного журналу, який розміщений на освітній системі Moodle. Ця система дозволяє мати доступ до електронного журналу керівникам навчального закладу, завідувачу кафедри, викладачам і студентам. Студент має можливість побачити на платформі Microsoft Teams свої оцінки, теми пропущених занять, оцінки за відпрацювання, диференційний залік або іспит. Освітня система Moodle фіксує усі зміни, які були здійснені в електронному журналі, (видалення оцінки, зміна оцінки, поява нової оцінки) та автора цих змін. Це запобігає використанню родинних або службових відносин для отримання студентом вищої оцінки під час здійснення будь-якої форми контролю і сприяє прозорості та доброчесності.

Під час виконання студентської наукової роботи студент навчається використовувати ідеї, розробки або твердження з обов'язковим посиланням на джерела інформації, дотримуватися норм законодавства про авторське право, надавати достовірну інформацію про результати власних досліджень.

Таким чином: Дотримання вимог доброчесності та прозорості покращує стан навчального процесу у вищих медичних навчальних закладах. Впровадження електронного журналу сприяє прозорості та доступності до інформації щодо оцінки знань студентів на усіх рівнях контролю.

Список літератури

1. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності / Упорядники матеріалів: В. Бахрушин, Є. Ніколаєв. 2019. – 41с. [Електронний ресурс]. Режим доступу https://msu.edu.ua/library/wp-content/uploads/2019/11/methods_2019-final.pdf

2. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти ЛИСТ МОН України від 23.10.2018 № 1/9-650 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#Text>

3. Сазик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? / В. Сазик. – 2022. [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti>

4. Аряев М.Л. Перший досвід дистанційного навчання в медичних вузах України в умовах COVID-19-карантину/М.Л. Аряев, Л.Є. Капліна, Л.І. Сеньківська, В.В. Павлова // Здоров'я дитини, 2020, 15 (3) <http://www.mif-ua.com/archive/article/49246>

УДК 378.147:004

Лотиш Н. Г.
к.мед.н., доцент,
Кравченко Т. Ю.
к.мед.н., доцент,
Папінко Р. М.

к.мед.н., доцент кафедри педіатрії № 3
з післядипломною підготовкою
Одеський національний медичний університет

ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ «MICROSOFT TEAMS» ЩОДО ВИКЛАДАННЯ МЕДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

На сьогодні, не дивлячись на складні умови воєнного часу в Україні, продовжується безперервний освітній процес в медичних закладах, а саме майбутніх наших лікарів на сучасних он-лайн-платформах [2, с. 306; 5, с. 6].

Важливо відмітити, що 83 % керівників вишів закордонних країн вважають, що безпосередньо он-лайн навчання забезпечує безперервність навчального процесу в умовах глобальних катастроф. У звітах це звучить як «to strengthen academic continuity in case of disaster». У відношенні цього дослідження мали на увазі пандемію. В нашому випадку війна є значно більш жорстокою катастрофою, чим пандемія, тому он-лайн навчання, на відміну від оф-лайн, здатно набагато краще забезпечити безперервність освітнього процесу [1, с. 57]. А якщо процес навчання не є безперервним, то про якість освіти не може бути і мови.

В умовах воєнного стану дистанційне навчання є однією з провідних світових тенденцій в освіті. Ця технологія реалізує принцип безперервної освіти і здатна задовольнити постійно зростаючий попит на знання в інформаційному суспільстві.

Отримані результати онлайн-анкетування лікарів-інтернів (у тому числі які навчаються на кафедрі педіатрії № 3 факультету післядипломної освіти Одеського Національного Медичного Університету) вказують на існування суб'єктивних перешкод у здобутті знань під час дистанційного навчання, яке передбачає значну самомотивацію інтерна щодо власного навчання, а також високий рівень самоорганізації [1, с. 59]. Для покращання доступності навчально-методичних матеріалів, збільшення контакту між викладачем і інтерном необхідно, перш за все, залучати інтерактивні платформи, які дозволять поліпшити процес викладання та засвоєння необхідного навчального матеріалу.

Широке запровадження дистанційної форми освіти у 2020 р., зумовлене поширенням пандемії COVID-19 та необхідністю дотримання всіх карантинних заходів задля збереження здоров'я та життя всіх учасників освітнього процесу, продовження он-лайн навчання в режимі реального часу після початку воєнних дій в нашій країні, поставило нові виклики перед здобувачами вищої освіти, подолати які необхідно спільними зусиллями всіх зацікавлених сторін із залученням новітніх інтерактивних платформ, та підвищення мотиваційного фактора у здобутті нових знань [3, с. 56; 6].

Майже всі вузи країни відносно міркування безпеки перевели навчання із аудиторій в он-лайн середовище, і звісно з'явилося питання, як навчати лікарів-інтернів, які знаходяться вдома або мають статус внутрішньо переміщеної особи, або виїхали за кордон; мотивувати на нові досягнення, слідкувати за їх прогресом. І тому, дуже добре, що під рукою у викладача та інтерна завчасно з'явився цифровий дієвий інструмент, який готовий повною мірою нівелювати просторовий розрив між викладачем та його аудиторією.

«Microsoft Teams» як раз і є тим дійсно дієвим інструментом, який показав і доказав свою ефективність для організації, співпраці та взаємодії між дистанційно зайнятими викладачем та інтернами, а також для налагодження гнучких, багатогранних та різнобічних учбових процесів.

Насамперед, запровадження використання дистанційного навчання на платформі «Microsoft Teams» надає певної можливості організувати і впровадити навчальний процес в умовах війни, завдяки широкому впровадженню Інтернет-технологій та необхідності модернізації освітнього процесу [4, с. 162]. Водночас частина лікарів-інтернів і викладачів

перебувають у небезпечних зонах – на територіях ведення бойових дій або тимчасово окупованих територіях – і не завжди мають можливості долучитися до нього. Кожного дня у більшості областей України оголошується повітряна тривога (у багатьох із них – по кілька разів на день), під час якої потрібно пройти в укриття. Це може безпосередньо впливати на організацію освітнього процесу та тимчасово переривати (навіть декілька разів протягом занять) його на не визначений термін.

Які ж першочергові дії викладача, якщо під час заняття почалася повітряна тривога?

В таких випадках можливий наступний алгоритм дій:

– спокійно повідомити слухачам, що оголошено сигнал повітряної тривоги, а тому треба припинити заняття;

– зацентувати увагу присутніх на тому, що вони мають пройти в безпечне місце;

– попросити інтернів вийти з конференції (якщо заняття проводяться он-лайн в режимі реального часу);

– дочекатися, щоб усі слухачі вийшли з онлайн-конференції.

Серед суттєвих переваг дистанційної форми освітнього процесу можна відзначити наступні:

– можливість навчатися у будь-який час (при відсутності повітряної тривоги). Інтерн, який навчається дистанційно, може самостійно вирішувати, коли і скільки часу упродовж семестру йому приділяти на вивчення матеріалу, а також розробляє для себе індивідуальний план та графік навчання, дотримуючись загального календарно-тематичного плану занять кафедри;

– можливість навчатися в будь-якому місці (першочергово вибір припадає на безпечну геолокацію). Інтерни можуть вчитися, не виходячи з дому, перебуваючи у будь-якій точці планети, особливо у воєнний час, коли була потреба негайно змінити місце перебування. Щоб приступити до навчання, необхідний лише комп'ютер з доступом в Інтернет;

– можливість навчатися у своєму темпі. Слухач завжди може повернутися до вивчення більш складних питань, кілька разів подивитися відео-лекції, перечитати переписку з викладачем, а вже відомі йому теми може пропустити. Головне, успішно проходити проміжні та підсумкові контролю;

– доступність навчальних матеріалів. Доступ до всієї необхідної літератури відкривається інтерну після реєстрації в системі дистанційного навчання, або він отримує навчальні матеріали електронною поштою. Водночас зникає проблема нестачі чи відсутності підручників, навчальних посібників чи методичок;

– мобільність. Зв'язок з викладачем, або одночасно з декількома викладачами здійснюється різними способами: як on-line, так і off-line. Проконсультуватися з викладачем за допомогою електронної пошти іноді ефективніше та швидше, ніж призначити особисту зустріч при очному навчанні.

– навчання в спокійній обстановці (при відсутності сигналу повітряної тривоги). Проміжний контроль інтернів дистанційної освіти проходить у формі on-line тестів, що забезпечує менший відсоток причин для хвилювань. Виключається можливість суб'єктивної оцінки: на систему, яка перевіряє правильність відповідей на питання тесту, не вплине успішність інтерна з інших дисциплін, його соціальний статус та інші чинники;

– індивідуальний підхід. При традиційному навчанні викладачеві досить важко приділити необхідну кількість уваги всім інтернам групи, підлаштуватися під темп роботи кожного. Використання дистанційних технологій підходить для організації індивідуального підходу. Крім того, що інтерн сам обирає собі темп навчання, він може оперативно отримати у викладача відповіді на питання, які виникають;

– кошторис – дистанційна освіта дешевша. Якщо порівнювати вартість навчання на очній і дистанційній формах навчання, то дистанційна скоріш за все буде дешевшою;

– зручність для викладача. Викладачі, що займаються педагогічною діяльністю дистанційно, можуть приділяти увагу більшій кількості інтернів і працювати, навіть перебуваючи в умовах воєнного часу при безпечних умовах.

Разом з тим, дистанційне навчання з використанням платформи «Microsoft Teams» не позбавлене і ряду певних недоліків:

– необхідна сильна мотивація. Практично весь навчальний матеріал інтерн-дистанційник освоює самостійно. Це вимагає достатньої сили волі, відповідальності і самоконтролю;

– нестача практичних вмінь та навиків (особливо в медичній галузі). Досить проблемно якісно організувати дистанційне навчання за напрямком підготовки, на якому передбачена велика кількість семінарських та практичних занять. Навіть найсучасніші комп'ютерні тренажери, муляжі, фантоми, симуляційні центри не замінять майбутнім лікарям «живої» практики спілкування з пацієнтами та їх батьками, опікунами;

– дистанційна освіта не підходить для розвитку комунікабельності. При дистанційному навчанні особистий контакт інтернів один з одним і з викладачами мінімальний, а то і цілком відсутній;

– проблема ідентифікації інтерна. Поки найефективніший спосіб простежити за тим, чи інтерн самостійно здавав іспити чи заліки, – це відеоспостереження, що не завжди можливо. Тому на підсумкову (заключну) атестацію інтернам доводиться особисто приїжджати до вузу або його філії.

Наразі, також хочеться ще зупинитись на деяких важливих питаннях, з якими ми зустрічаємось щодня, іноді щогодини під час проведення навчального процесу он-лайн і які потребують прийняття певного рішення.

По-перше. Технічні проблеми: зникає світло, не дуже якісний інтернет, «випадають» із спілкування, є потреба перейти з відео на аудіо формат, поганий зв'язок, інші зовнішні шумові ефекти (музика, звук сирен, гуркіт машинних моторів, людські голоси, дитячий крик, плач та інш.).

По-друге. Психоемоційні стани: змінена реальність, хвилювання, тривога, стрес, якість адаптації до абсолютно нових, надзвичайних, навіть екстремальних та незвичних умов навчання за будь-яких обставин порівняно з повсякденням. Фактор недосипання через лування сирен. На нашу думку, наразі краще зменшити навантаження на освітній процес серед інтернів, оскільки у більшості випадків спостерігається досить високий рівень тривоги, яка при високому навантаженні з часом може перерости у тривожні, посттравматичні стресові розлади або у синдром вигорання.

Втретє. Медичні проблеми: зниження гостроти зору, розвиток різних форм сколіозу, зміна постави та інші патологічні стани з боку опорно-рухового апарату та інших систем організму, постстресовий синдром та інш.

В четверте. Матеріальні проблеми, з якими стикається керівництво навчальних закладів – зруйнування, зменшення фінансування (потрібно ремонтувати корпуси, лабораторії, комунальні послуги та інше).

Таким чином, організація та поширення дистанційної освіти серед студентської молоді є актуальними, доступними, можливими. Розробка та впровадження інноваційних підходів, заснованих на використанні потужних можливостей інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема мережі Інтернет, стала одним з пріоритетних напрямків модернізації змісту освіти [2, с. 317]. Поява електронних освітніх ресурсів та сервісів, метою яких є забезпечення дистанційного та мобільного навчання, зумовила розширення можливостей щодо отримання основної та додаткової освіти, навчання впродовж життя тощо.

Залучення дистанційного інтернет-навчання з використанням платформи «Microsoft Teams» сприятливо позначається також і на особистістному розвитку безпосередньо самих інтернів, надаючи можливість підвищити рівень самоорганізації і відповідальності, удосконалювати рівень комп'ютерної грамотності.

Список літератури

1. Теренда Н. О., Теренда О. А., Горішний М. І., Панчишин Н. Я. Особливості дистанційного навчання студентів в умовах пандемії Covid-19 (за результатами анкетування). *Медична освіта*. 2021. № 4. С. 57-60.

2. Хомік О. М., Белікова Н. О., Індика С. Я., Ковальчук О. М. Використання платформи Microsoft Teams для навчання студентів з обмеженими можливостями. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2022. Том 87. №1. С.306-319.

3. Рижов О. А. Впровадження хмарних сервісів - рішення проблем дистанційної медичної освіти в умовах Covid -19. *Актуальні питання підвищення якості освітнього процесу: матеріали наук.-метод. конф.* (Івано-Франківськ, 18 вер. 2020 р). Івано-Франківськ. 2020. С.56.

4. Федчишин Н. О., Єлагіна Н. І., Пермякова О. Г. Дистанційне навчання іноземної мови майбутніх лікарів: виклики часу. *Медична освіта*. 2020. № 2. С. 32-39.

5. Волосовець А. О., Слонецький Б. І., Зозуля І. С., Боброва В. І., Іващенко О. В., Вербицький І. В., Савченко Д. С. Особливості дистанційного навчання в рамках післядипломної підготовки лікарів з медицини невідкладних станів. *Медична освіта*. 2020. № 3. С. 5-8.

6. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : наказ МОН України 2013. № 466. URL: https://osvita.ua/legislation/Dist_osv/2999/.

УДК 61:614.252.3

Павлова В. В.

асистент кафедри педіатрії № 1
Одеський національний медичний університет

Бишлей Н. О.

асистент кафедри педіатрії № 1
Одеський національний медичний університет

Колесникова О. П.

заступник керівника з навчально-виховної роботи
Павлівського опорного закладу освіти – ліцею
Болградського району Одеської області

ВПЛИВ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ТА ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ШКОЛЯРІВ

Одним з базових прав людини є право на освіту. Це регламентовано у 26 статті Декларації прав людини, Конституції України та Законі України «Про освіту». Україна продовжує освіту школярів та студентів і під час пандемії COVID-19, і під час військового часу. Карантинні заходи дозволили зробити набутки для дистанційного навчання, що активно застосовувалося з початку військового стану.

Багато дослідників вивчали наслідки негативних змін на емоційний стан школярів. З однієї сторони, депривація призводить до підвищення рівню тривожності, агресії, гіперактивності та появи різних видів залежності(у дітей це може бути залежність від солодкого, та інші залежності) [1]. А підвищений рівень тривожності у школярів буде призводити до продуктивності та працездатності) [2]. З іншого боку, останні психологічні дослідження показують, що діти швидше за дорослих можуть адаптуватися до нових негативних змін, бо мають величезний потенціал життєстійкості, який дозволяє їм вирости та стати повноцінними індивідами всупереч отриманим психологічним травмам. Механізми адаптації залежать від підтримки зі сторони родини, друзів, позитивного настрою, та ефективної стратегії подолання труднощів [3].

Мета даного дослідження – вивчення впливу різних форм навчання на емоційний стан школярів 5-11 класів.

Дослідження проводилось на базі Павлівського опорного закладу освіти – ліцею з дошкільним відділенням, початковою школою та гімназією Павлівської сільської ради Болградського району Одеської області, який знаходиться на території, де не велися активні бойові дії.

Перший етап дослідження проводився до початку карантину – у жовтні 2019 року, другий – під час дистанційного навчання – у травні 2021, і третій – у травня 2022, під час дистанційного навчання у військовий час.

Після підписання інформованої згоди від батьків діти отримали 5 опитувальників . Це були: (опросник Pediatric Quality of Life Inventory™ (PedsQL), суб'єктивна шкала оцінки астениї (MFI-20), Опросник «Сильні сторони та труднощі» – Strengths and Difficulties Questionnaire , шкала Бека (тест на депресію).

Якість життя визначалась за допомогою опитувальника Pediatric Quality of Life Inventory 4,0 Generic Score Scales (Peds QL4,0 scales), який включає в собі 23 пункти , поділені на 4 групи (фізичне здоров'я, емоційний стан, соціальні відносини, шкільне функціонування). При

об'єднанні трьох останніх пунктів можна вирахувати показник «психосоціальне здоров'я». На кожне питання потрібно вибрати відповідь, як часто проблема з'являлася протягом останнього місяця: 0 – ніколи; 1 – майже ніколи; 2 – іноді; 3 – часто; 4 – майже завжди. Отримані результати переводилися у 100-бальну шкалу (0 – 100, 1 – 75, 2 – 50, 3 – 25, 4 – 0), при цьому чим вище показники – тим вище якість життя [4].

Суб'єктивна шкала оцінки астенії Multidimensional Fatigue Inventory (MFI-20) має 20 запитань з 5 варіантами відповіді. Питання поєднуються в шкали: загальна астенія, знижена активність, зниження мотивації, фізична астенія, психічна астенія. Результат за кожною шкалою може змінюватись в інтервалі від 4 до 20 балів. Сума балів більше 12 хоча б по одній шкалі може бути підставою для діагнозу «астенічний синдром» [5].

Оцінка психоемоційних проблем проводилася за допомогою опитувальника «Сильні сторони і труднощі – Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ)». 25 пунктів опитувальника складають 5 шкал, кожна з яких включає 5 пунктів [6]. За допомогою SDQ можна визначити загальну кількість проблем, емоційні проблеми, проблеми з поведінкою, гіперактивність, проблеми з однолітками та просоціальну поведінку.

Наступним опитувальником була шкала Бека (тест на депресію, підлітковий варіант). Шкала містить 21 ствердження, які визначають різні відтінки настрою. Кожній відповіді надаються бали від 0 до 3. Загальна сума має бути між 0 та 63. За допомогою шкали можна визначити легка або середню ступінь депресії, чи тяжку депресію.

Результати. За допомогою опитувальника Pediatric Quality of Life Inventory 4,0 встановлено, що дистанційне навчання під час карантину не змінило показників фізичного здоров'я школярів та їх емоційний стан, але значно знизило соціальні відносини та шкільне функціонування. Але саме військовий час істотно змінив показники емоційного стану в негативну сторону.

Також за даними опитувальника Peds QL4.0 саме військовий стан став причиною значущого зниження якості життя як за величиною загальної оцінки, так і за окремими субшкалами опитувальника, за винятком показника «фізичне здоров'я».

Встановлено, що перехід до дистанційної форми навчання суттєво не вплинув на рівень депресії у школярів, але значно підвищив цей рівень військовий стан.

Суттєві зміни в самопочутті школярів за опросником MFI-20 були визначені під час переходу від звичайної форми навчання до дистанційної – були відмічені підвищені рівні зниженою активності, пониженої мотивації та фізичної астенії. Під час військового часу ці показники не змінилися.

Висновки. Отже, з погляду психоемоційного стану школярів, саме введення військового часу, а не дистанційне навчання підвищує зростання рівня депресії, та зниження якості життя.

Список літератури

1. Orben A, Tomova L, Blakemore SJ. The effects of social deprivation on adolescent development and mental health [published online ahead of print, 2020 Jun 12]. *The Lancet. Child Adolesc Health.* 2020;4(8):634-640. doi:10.1016/S2352-4642(20)30186-3
2. Навчальне навантаження як детермінанта підвищення тривожності у старшокласників / С.В. Гозак, О.Т. Єлізарова, А.М. Парац, Т.В. Стан-кевич, О.О. Філоненко // Молодийвчений. – 2017. – № 9.1 (49.1). – С. 33-38. URL:<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/9.1/9.pdf>
3. Jones Lynne Then they started shooting: Children of the Bosnian war and the adults they become. New York: Bellevue Literary Press, 2013, p.352
4. Аряєв М. Л., Сенківська Л. І. Якість життя дітей з дефіцитом гормону росту: значення клінічних, психоемоційних та соціо-демографічних факторів/ Аряєв М. Л., Сенківська Л. І. // Проблеми ендокринної патології. – 2021. – № 3 (Т75). – С. 7–13. <https://doi.org/10.21856/j-PER.2021.3.01>
5. Hedlund, L., Lundvik Gyllensten, A., & Hansson, L. A Psychometric Study of the Multidimensional Fatigue Inventory to Assess Fatigue in Patients with Schizophrenia Spectrum Disorders. *Community Mental Health Journal.* – 2015 – 51(3), 377-382. <https://doi.org/10.1007/s10597-014-9746-3>
6. Goodman R. *J Child Psychol Psychiatry* 1997; 38(5): 581-586. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1997.tb01545.x>.

УДК 616-056.257-053.2-085.32(477.74)

Селімханова Д. С.
асистент кафедри педіатрії № 1
Одеський національний медичний університет
Бишлей Н. О.
асистент кафедри педіатрії № 1
Одеський національний медичний університет
Волощук Т. В.
к.м.н., асистент кафедри педіатрії № 1
Одеський національний медичний університет

ЗАСТОСУВАННЯ ПРЕБІОТИКА ІНУЛІН-НЕО У ЛІКУВАННІ АЛІМЕНТАРНОГО ОЖИРІННЯ У ДІТЕЙ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ 3-12 РОКІВ

Актуальність теми. Ожиріння – одне з головних захворювань сучасності. Нажаль серед дітей також збільшуються показники захворюваності [1, с. 1-2]. Такі діти схильні до ожиріння у зрілому віці і у них висока ймовірність появи таких неінфекційних хвороб, як діабет та серцево-судинні захворювання [2, с. 693-694]. Для цього профілактиці ожиріння дітей необхідно приділяти першочергову увагу- потрібні конкретні зміни в дієті, які б могли вплинути на зміцнення здоров'я та профілактику надмірної ваги. Опираючись на результати дослідження Nicolucci та колег [1, с. 1-7] ми вирішили дослідити роль мікробіома кишківника у регуляції ліпідного обміну у дітей. У нашій роботі розглядається потенційна роль раціону харчування, зокрема пребіотичної олігофруктозної дієти, збагаченої інуліном, у зміні складу тіла дітей з надмірною вагою та ожирінням.

Мета викладання. Метою даного дослідження є оцінка ефективності застосування інуліну-нео у лікуванні аліментарного ожиріння у дітей, а також роль інуліну-нео у нормалізації мікробіоти кишечника у дітей з ожирінням.

Матеріали та методи. У дослідженні брало участь 60 дітей віком від 3-х до 12-ти років, що страждали надмірною вагою або ожирінням. 30 дітей отримували інулін – нео у віковому дозуванні протягом 100 днів, а 30 дітей з контрольної групи його не отримували.

Дослідження включало 2 етапи:

1 етап:

- скринінг пацієнтів;
- включення пацієнтів у дослідження;
- призначення препарату інулін-нео основній групі пацієнтів;
- проведення навчання матерів пацієнтів з приводу дозування, введення, зберігання препарату;

-спостереження пацієнтів;

2 етап: динамічне спостереження та оцінка ефективності лікування:

Критерії включення:

1. Вік: 3-14 років.
2. Наявність надлишкової маси тіла або ожиріння більше 85 перцентилля.
3. Інформована згода батьків пацієнта.

Критерії виключення:

1. Супутні хронічні захворювання, такі як цукровий діабет, бронхіальна астма та ін.
2. Лікування пробіотиками та/або іншим пребіотиком.
3. Клінічно значущі зміни результатів аналізу крові.
4. Відмінний від аліментарного генез ожиріння.

Всім пацієнтам було проведено такі обстеження:

1. Збір анамнезу у матері пацієнта, фізикальний огляд, оцінка антропометричних даних (вага, довжина тіла, коло зап'ястя, талії, стегон) [4, с. 2-8].
2. Забір гематологічних та біохімічних зразків та оцінка результатів [4, с. 2-3].
3. Дослідження калу на дисбактеріоз, визначення рівня глюкози, ЛПВЩ, ЛПНЩ, холестерину, інсуліну, греліну-лептину, тригліцеридів, сечової кислоти [5, с. 21-29; 2, с. 651].
4. Ресстрація побічних явищ.
5. Ресстрація випадків алергічних захворювань.

6. Оцінка щоденників ваги та тестування по шкалі депресії [3, с. 14-18; 6, с. 1-2].

Висновки: на основі оцінки критеріїв ефективності, а саме зменшення загальної ваги (36%), зменшення охоптів талії (49%), стегон (29%), зниження рівня глюкози (78%), ЛПНГ (87%), холестерину(81%), грелін-лептину(89%), сечової кислоти(15%), тригліцеридів (55%), підвищення рівня ЛПВЩ (81%), нормалізації мікробіоти кишківника (91%) у дітей з основної групи і відсутності істотних змін у пацієнтів з контрольної групи, можна зробити висновок щодо достатньої ефективності препарату інулін – нео у лікуванні ожиріння у дітей.

Список літератури

1. «Prebiotics as a modulator of gut microbiota in paediatric obesity» A.Nicolucci, R.A Reimer, apr.2016 Pediatric Obesity 12(4) DOI:10.1111/ijpo.12140
2. Медицина дитинства: Т. 1 / А. А. Андрущук, М. Л. Аряєв, С. О. Бабко ; за ред. П. С. Мощича. - Київ : Здоров'я, 1994. - 704 с. - 616-53.2(075.8) М97
3. «Основні напрями психокорекційної роботи з дітьми із надмірною масою тіла й ожирінням» Ерастова, Л.Є.; Величко, В.І. (Досягнення біології та медицини, 2011)
4. «Оцінка аліментарного статусу: перспективи використання каліперометричного методу» Засипка, Л.Г.; Величко, В.І.; Ворохта, Ю.М. (Досягнення біології та медицини, 2009)
5. Pediatric and Adolescent Medicine, Vol. 9: Kiess, W. (Leipzig), Marcus, C. (Stockholm), Wabitsch, M. (Ulm) «Obesity in Childhood and Adolescence» ISBN: 978-3-8055-7730-4, e-ISBN: 978-3-318-01074-9 DOI: 10.1159/isbn.978-3-318-01074-9
6. Zigmon A.S., Snaith R.P. The hospital anxiety and depression scale Scand.,1983 URL: <https://onlinetestpad.com/ru/test/58880-gospitalnaya-shkala-trevogi-i-depressii>

УДК 61:378:616.98:578.834.1COVID19:614.47-048.88-024.87

Селімханова Д. С.

асистент кафедри педіатрії № 1

Одеський національний медичний університет

Бишлей Н. О.

асистент кафедри педіатрії № 1

Одеський національний медичний університет

Волощук Т. В.

к.м.н., асистент кафедри педіатрії № 1

Одеський національний медичний університет

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ОНЛАЙН-КОНСУЛЬТУВАННЯ СТУДЕНТАМИ 5ГО КУРСУ ПАЦІЄНТІВ ТА\АБО ЇХ ПРЕДСТАВНИКІВ ПЕРЕД ПРОВЕДЕННЯМ ЩЕПЛЕНЬ ВІД COVID-19

Актуальність теми. Напочатку 2020 року світ зіштовхнувся з новою інфекцією, яка мала тяжкий перебіг і різноманітні ускладнення. Та вже з березня 2021 року в Україні розпочалася кампанія з вакцинації від цієї нової коронавірусної хвороби [4, с. 2-8]. На першому етапі були щеплені найуразливіші категорії-медичні працівники, які безпосередньо працювали з хворими на COVID-19, та літні люди. Але вже на наступних етапах коло тих, хто підлягав щепленням, значно розширилось і з'явилося багато відмов. У людей виникали недовіра вакцинам, страх перед ускладненнями, нерозуміння необхідності вакцинуватися, частими були відмови через релігійні переконання. Нажаль у лікарів вакцинальних центрів та мобільних бригад бракувало часу на детальні роз'яснення. Тому було запропоновано студентам 5го курсу онлайн консультувати тих, хто вагається, використовуючи сучасні можливості телемедицини.

Мета викладання. Метою даного дослідження є оцінка ефективності онлайн-консультування «антивакцинаторів» студентами 5го курсу, що відвідували віртуальну екскурсію вакцинальним центром КНП Усатівської сільської ради «Усатівський цент первинної медико – санітарної допомоги»

Матеріали та методи. У дослідженні брало участь 120 студентів та 325 пацієнтів від 12ти років. Дослідження включало 2 етапи:

1 етап:

– опитування пацієнтів або їх представників перед вакцинацією з отриманням інформованої згоди/відмови форма № 063-2/о [1, с. 10, 2, с. 4];

– опитування студентів за шкалою депресії та тривоги [5, с. 1-5];

2 етап:

– консультування пацієнтів з відмовами [3, с. 2-9];

– повторне опитування пацієнтів з отриманням інформованої згоди/відмови форма № 063-2/о [1, с. 10, 2, с. 4];

– повторне опитування студентів за шкалою тривоги та депресії наприкінці заняття [5, с. 1-5];

– оцінка отриманих результатів.

Висновки: після проведення консультування студентами пацієнтів, які раніше відмовлялися від щеплень або вагалися, виявлено збільшення відсотка прихильності до вакцинації. У групі пацієнтів, що відмовлялися з причини недовіри вакцини змінили свою думку 78%, у групі відмов з причини незрозумілості необхідності вакцинації – 88% пацієнтів, у групі, де причиною відмови був страх перед ускладненнями, подальшу згоду дали 56% пацієнтів. У групі «антивакцинаторів» з релігійних переконань змінили свою думку 8% людей. У середньому відсоток прихильності до вакцинації зріс на 57,5%, що є дуже важливим у боротьбі з пандемією. Також опитування студентів виявило в них зниження рівнів тривоги та депресії у зв'язку із залученням до роботи та відчуттям приналежності до медичної спільноти.

Список літератури

1. «Про удосконалення проведення профілактичних щеплень в Україні». Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 11.08.2014 № 551

2. «Про зміни до Календаря профілактичних щеплень в Україні» Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 18.05.2018 № 947

3. «Про внесення змін до Календаря профілактичних щеплень в Україні та Переліку медичних протипоказань до проведення профілактичних щеплень» Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 11.10.2019 № 2070

4. «Дорожня карту з впровадження вакцин від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, і проведення масової вакцинації у відповідь на пандемію COVID-19 в Україні в 2021-2022 роках». Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 24.12.2020 № 3018

5. Zigmon A.S., Snaith R.P. The hospital anxiety and depression scale Scand.,1983 URL: <https://onlinetestpad.com/ru/test/58880-gospitalnaya-shkala-trevogi-i-depressii> ISBN: 978-3-8055-7730-4, e-ISBN: 978-3-318-01074-9 DOI: 10.1159/isbn.978-3-318-01074-9

Шаторна В. Ф.

д.б.н., професор кафедри
медичної біології, фармакогнозії та ботаніки
Дніпровський державний медичний університет

Краснов О. О.

аспірант

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИЙ ВПЛИВ ХЛОРИДУ КАДМІЮ ТА СУКЦИНАТІВ МІДІ І ЦИНКУ НА МОРФОЛОГІЮ НИРОК ЩУРІВ

Одне з перших місць серед екополютантів посідають важкі метали, а саме кадмій. Сполуки кадмію порушують функцію ниркових каналців, протоків печінки, таким чином, знижуючи фільтраційну здатність цих органів. В науковій літературі малочисельні відомості про виявлення морфологічних порушень у потомства при впливі сполук кадмію на самицю в період вагітності і лактації. Таким чином, актуальним напрямком морфологічних експериментальних досліджень є пошук нових можливих біоантагоністів токсичності кадмію серед мікроелементів, що здатні впливати на диселементози, підтримуючи гомеостаз організму в тому числі і під час вагітності.

Мета експерименту. Визначити морфологічні зміни в нирках дослідних тварин під впливом хлориду кадмію в дозі 2,0 мг/кг при ізольованому введенні та при комбінованому введенні з хлоридом кадмію сукцинатів цинку і міді в хронічному експерименті на вагітних самицях щурів.

Дослідження проведено на 32 самицях щурів лінії Wistar, масою 180-300 г., для чого отримували самиць з датованим терміном вагітності. Всі вагітні самиці розподілялись на такі групи: перша група – контроль; друга група - ізольованого введення розчину кадмію хлориду у дозі 2,0 мг/кг; третя група - комбінованого введення розчину кадмію хлориду у дозі 2,0 мг/кг + сукцинат цинку в дозі 5 мг/кг; четверта група - комбінованого введення розчину кадмію хлориду у дозі 2,0 мг/кг + сукцинат міді 0,1мг/кг. По 8 самиць в кожній групі. Вплив досліджуваних чинників самиць щурів проводили щоденно з 1-го по 19-й день вагітності введенням розчину внутрішньошлунково, через зонд один раз на добу. На 13-й і 19-й день вагітності самиць проводили оперативний забій. Для оцінювання впливу досліджуваних чинників на морфогенез нирок дослідних тварин нами обраховувались вагові показники нирок та індекс площі ниркового тільця нефрона. На гістологічних препаратах досліджувались елементи нефронів: діаметр ниркового тільця, площа капсули нефрону, їх співвідношення. Отримані результати обробляли методом варіаційної статистики. Оцінку вірогідності статистичних досліджень проводили за допомогою t-критерію Ст'юдента.

Для визначення впливу досліджуваних сполук на морфологію нирок вагітних самиць, нами на 13-й і 19-й добі оперативно вилучались нирки, зважувались та фіксувались для подальшого виготовлення гістологічних зрізів. Слід зазначити, що обрахування масометричних показників виявило наступне: права нирка має більшу масу у порівнянні до лівої у всіх групах. Тому нами розраховувався середній ваговий показник обох нирок. Середня маса обох нирок в контрольній групі становила на 13-ту добу експерименту $0,737 \pm 0,019$ г, а на 19-ту добу - $0,790 \pm 0,03$ г. Тобто, наприкінці ембріогенезу маса нирки вагітної самиці в контролі недостовірно збільшувалася, а в групі ізольованого введення хлориду кадмію середня маса нирок на 13-тій добі ембріогенезу становила $0,730 \pm 0,015$ г, а на 19-ту добу - $0,751 \pm 0,014$ г, що було недостовірно нижче контрольних показників. В групах комбінованого введення хлориду кадмію з сукцинатами металів маса нирок на 13-й і 19-й добі введення була достовірно ($p < 0,05$) нижчою за контроль, але не мала достовірної різниці з групою ізольованого введення хлориду кадмію, що свідчить про ураження нирок в усіх групах експерименту.

Аналіз гістологічних серійних зрізів нирок самиць при ізольованому впливі хлоридом кадмію показав збільшення площі капсули нефрону, що розцінювалось нами як можливий результат набряку капсули та симптом ушкодження нефрону. Також в групі ізольованого впливу хлоридом кадмію визначався набряк каналців нефрону, що призводило до ущільнення паренхіми, яке добре визначається під мікроскопом. В групах комбінованого введення досліджувані параметри паренхіми не мали достовірної різниці з контролем, що розцінювалось нами як позитивний вплив сукцинатів міді та цинку на нефротоксичність хлориду кадмію.

Вимірювання методом сплайнового контуру площі капсули нефрона та площі клубочка дозволили розрахувати індекс площі ниркового тільця нефрона, що дало змогу оцінити ступінь ураження структурно-функціональної одиниці нирки – нефрону. Вже на 13-ту добу в групі ізольованого впливу кадмієм визначалось збільшення площі капсули нефрону, що призводило до достовірного зниження ($p < 0,001$) співвідношення. В групах комбінованого введення кадмію з сукцинатами даний показник також знижувався, що свідчить про потерпання нирок в усіх експериментальних групах в першій половині вагітності. Але наприкінці вагітності ситуація змінювалась на краще за цим показником. А саме: в групі комбінованого введення кадмію з сукцинатом міді показник співвідношення площі капсули до площі клубочку наближався до контрольних значень, що ми розцінюємо як компенсаторний вплив міді на нефротоксичність хлориду кадмію в зазначених дозах в експерименті на щурах.

Нефротоксичність хлориду кадмію при ізольованому введенні кадмію на 19-ту добу експерименту проявлялась на гістологічному рівні у розширенні капсули нефрону та формуванні фокально-сегментарного гломерулосклерозу. В групах комбінованого введення хлориду кадмію з сукцинатами міді або цинку на гістологічному рівні не визначався фокально-сегментарний гломерулосклероз ниркового тільця та збільшення площі капсули нефрону, що розцінювались нами як компенсаторний вплив сукцинатів на нефротоксичність кадмію. Отримані результати дозволяють розглядати сукцинати як потенційні біоантагоністи хлориду кадмію в експерименті на щурах.

Павлишак Я. Я.

к. с.-г. н., доцент кафедри біології та хімії,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

АНАЛІЗ СИСТЕМАТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ФЛОРИ ТУРКІВСЬКОГО РАЙОНУ

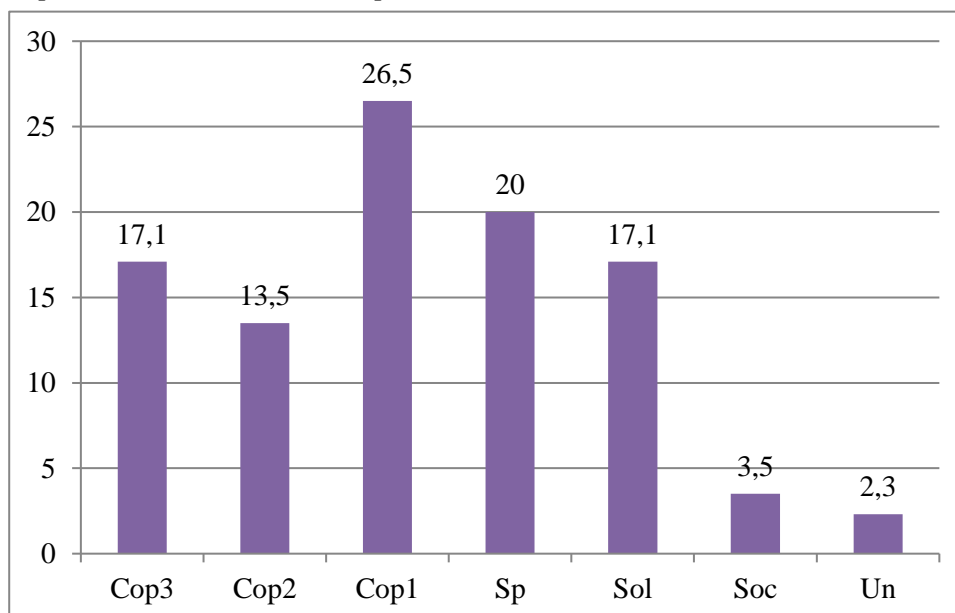
Проблеми збереження фітобіоти в умовах інтенсивної трансформації природного середовища належать до важливих завдань сьогодення. Вивчення видового складу флори та проведення її детального структурного аналізу перебуває в колі актуальних дослідницьких напрямків сучасної ботаніки і дозволяє розробити науково обґрунтовану стратегію охорони біорізноманіття. Одним з напрямків збереження біорізноманіття є фітомоніторинг, який передбачає повну інвентаризацію флори [1, с. 49; 3, с. 42].

В основу даної роботи покладено результати досліджень, проведених нами упродовж 2020 – 2021 рр. на території (с. Верхня Яблунька) Турківського району.

За результатами маршрутних і стаціонарних досліджень флори виявлено зростання 170 видів, які належать до 146 родів, 51 родини, 7 класів та 6 відділів. Основу флори району дослідження складають представники *Magnoliophyta* – 94,1 %. Належать вони до 2 класів *Liliopsida* і *Magnoliopsida*, у яких відповідно об'єднано 47 родин 160 видів. Відділ *Bryophyta*, *Polypodiophyta*, *Lycopodiophyta* є монотипними містять лише по 1 виду. Відділ *Pinophyta* налічує 3 види (1,8 %) та *Equisetophyta* 4 види (2,4%).

Аналіз рослин за рясністю (*шкала Друде*) показав: досить часто зростає (*Cop1*) 26,5 % видів, часто (*Cop2*) зростає 13,5% рослин, дуже часто (*Cop3*) – 17,1%, зрідка (*Sp*) – 20,0%, поодинокі (*Sol*) – 17,1%, зникаються надземними частинами 3,5 % видів, та одна рослина виявлена на площі 2,3% (діаграма 1).

Згідно з отриманими результатами провідне місце у спектрі родин флори Турківського району займає родина *Asteraceae* – (25 видів або 14,7%). Найбільш поширеними видами цієї родини є: *Crepis tectorum* L., *Bidens tripartita* L., *Stenactis annua* L. тощо.

Діаграма 1. Рясність флори Турківського району

На другому місці за кількістю видів займає родина *Rosaceae* – 13 (7,6%) видів. Третю позицію займають родина *Lamiaceae* та *Fabaceae* по 11 видів (6,5%). Поряд домінує родина *Roaceae* нараховує 9 видів, процентна частка складає 5,3%. Родина *Ranunculaceae*

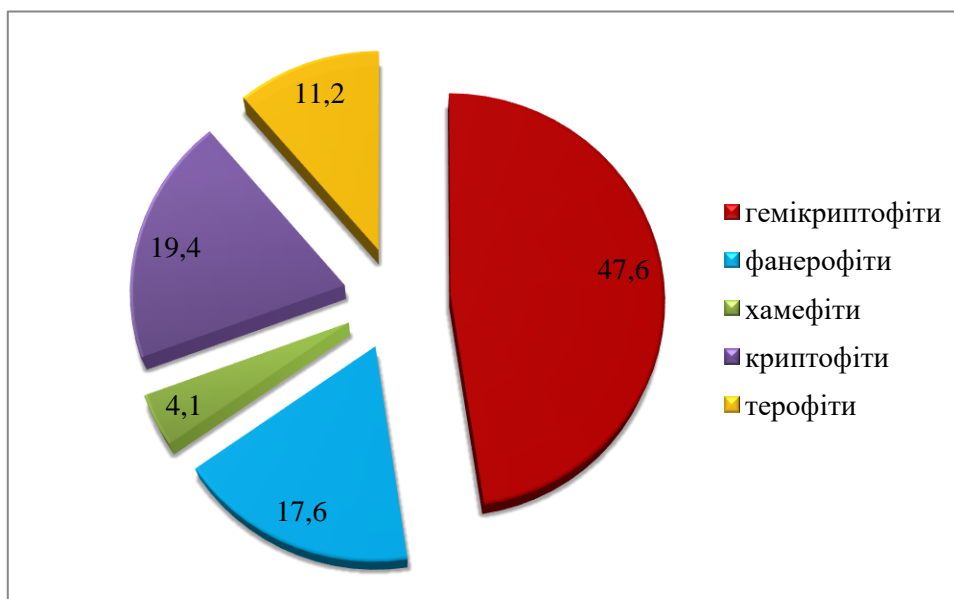
представлена 6 видами (3,5%). Такі родини, як *Scrophulariaceae*, *Boraginaceae*, *Cyperaceae*, *Betulaceae* нараховують по 5 видів (2,9%). Родина *Apiaceae*, *Brassicaceae*, *Salicaceae*, *Caryophyllaceae*, *Equisetaceae* представлені 4 видами (2,4%). Значна кількість у флорі малочисельних родин. Так, одно-трьохвидові родини об'єднують 54 види, що становить 31,7 % від загальної кількості видів.

Аналіз родового спектру флори показав домінування наступних родів: *Asteraceae* охоплює 24 роди (16,4%), *Rosaceae* 12 родів (8,2%), *Lamiaceae* 10 родів (6,8%) та *Fabaceae* 9 родів (6,2%). Провідна частина родового спектра сформована з 13 родів, який складається з трьох та більше видів.

За характером біоморф переважають трав'янисті рослини (140 видів або 82,3 %), дерева (19 видів або 11,2%), кущі та чагарники (11 видів або 6,5 %).

Згідно з класифікацією К. Раункієра [2, с.148] переважають гемікриптофіти (81 вид або 47,6 %). До цієї групи відносять: *Campanula patula* L., *Leontodon autumnalis* L., *Agrimonia eupatoria* L. тощо. Криптофіти налічують 19,4 % (33 види) *Aegopodium podagraria* L., *Lolium perenne* L., *Dryopteris filix-mas* (L.) Schott. тощо.

Фанерофіти представлені 30 (17,6%) видами - *Carpinus betulus* L., *Alnus glutinosa* L., *Betula pendula* Roth., *Corylus avellana* L. тощо. Терофіти становлять 11,2 % (19 видів) - *Galium verum* L., *Polygonum bistorta* L., *Campanula patula* L. Участь хамефітів у рослинному покриві досліджуваного регіону незначна 7 видів, що складає 4,1% від загальної кількості *Stellaria holostea* (L) Vill., *Calluna vulgaris* L., *Thymus serpyllum* L. тощо. Розподіл видів флори за цією ознакою показаний у діаграмі 2.

Діаграма 2. Розподіл видів флори за біоморфологічною структурою

Флора території дослідження дуже багата, її види характеризується цінними властивостями: лікарськими, медоносними, декоративними, кормовими, волокнистими, фарбувальними, тощо.

У складі флори є види рослин (*Atropa belladonna* L., *Galanthus nivalis* L., *Lilium martagon* L., *Orchis masalo* L., *Allium ursinum* L., *Neottia nidus-avis* L.) занесені до Червоної книги України.

Список літератури

1. Кагало О.О. Рослинний світ Львівської області. Рідна природа, 2003. № 8. С. 47 – 58.
2. Раункієр Х. Жизненные формы высших растений и их изучение. Полевая геоботаника. М.: 1964. С. 146-205.
3. Тасенкевич Л. Структурно-порівняльний аналіз флори Карпат // Наук. зап. Держ. природозн. музею НАН України. Львів, 2003. Т. 18. С. 39-48.

Колосова І. І.

Дніпровський державний медичний університет

Шаторна В. Ф.

Дніпровський державний медичний університет

ЗМІНИ МОРФОМЕТРИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ЯЄЧНИКІВ ЩУРІВ ПРИ ВПЛИВІ СОЛЕЙ КАДМІЮ

Як справедливо вказував ще І. Ранке, не було такого часу, коли б людство не займалося б питаннями репродукції людини. Стійка тенденція до скорочення чисельності населення в Україні внаслідок зниження рівня народжуваності та підвищення рівня загальної смертності, особливо в теперішній складний час, ставить під загрозу її майбутнє і робить проблему репродуктивного здоров'я загальнонаціональною. До вагомих факторів, що впливають на погіршення репродуктивного здоров'я відносяться «ендокринні руйнівники», важкі метали, пестициди, промислові хімікати. Механізми, за допомогою яких хімічні речовини впливають на функцію яєчників, можуть включати перешкоджання дії гормонів чи реалізації імунної відповіді, утворення ДНК-адуктів, зміну клітинної проліферації або незапрограмовану смерть клітин.

Описано цілу низку токсичних впливів надлишку деяких металів (свинець, кадмій, ртуть) на репродуктивні процеси, наприклад, при систематичному надходженні та накопиченні в організмі токсичних металів свинцю та кадмію на тлі дефіциту есенціальних цинку та міді підвищується ризик патології репродуктивної функції у жінок, яка встановлена на всіх її етапах: вагітність – пологи – неонатальний період, а при різних пухлинах тіла матки виявлено збільшену кількість кадмію, що негативно впливає на клітинні та метаболічні процеси.

Таким чином, метою дослідження стало вивчення морфометричних показників яєчників щурів на тлі хронічного внутрішньошлункового впливу кадмію хлориду та кадмію цитрату.

Всі дослідження проводили на 60 вагітних білих статевозрілих щурах-самицях лінії Вістар, яких утримували у віварії Дніпровського державного медичного університету відповідно до «Загальних етичних принципів експериментів на тваринах» (Київ, 2001), які узгоджуються з Європейською конвенцією про захист експериментальних тварин (Страсбург, 1985). Щури були розподілені на групи в залежності від агенту впливу та стадії, на якій планувалось вилучати яєчники для подальших досліджень на 3 групи по 20 тварин. Дослідні групи: I група (Д№1) – тварини, яким вводили розчин хлориду кадмію у дозі 1,0 мг/кг, II група (Д№2) – тварини, яким вводили розчин цитрату кадмію у дозі 1,0 мг/кг, та III група – контрольна, тварини які отримували дистильовану воду. В кожній групі виділено по дві підгрупи: самки з терміном вагітності 13-ть ($n_{\text{самиць}} = 10$) та 20-ть діб ($n_{\text{самиць}} = 10$).

В експериментальних моделях використовували розчини кадмію хлориду та кадмію цитрату ізольовано (в дозі – 1,0 мг/кг), обрана доза кадмієвмісних сполук відповідає 1/100 LD50 за кадмієм.

Видалені під час розтину самок щурів яєчники досліджували макро- та мікроскопічними методами, визначали вагу та розміри. Для макрометрії яєчників вивчали наступні показники: абсолютну масу яєчників; кількість жовтих тіл вагітності; відносну масу яєчників (коефіцієнт маси); об'єм яєчників; питому вагу яєчника.

Результати досліджень обробляли за методом варіаційної статистики, достовірність держаних даних оцінювали, використовуючи критерій Стьюдента (t). Отримані дані вважали достовірно значущими при $p < 0,05$.

При порівнянні середніх показників маси щурів контрольної групи з показниками дослідних груп виявлено, що вони зменшувалися в обох дослідних групах як на 13-ту добу гестації: Д№1 (5,7 %, $p = 0,01$), Д№2 (4,2 %, $p = 0,03$), так і на 20-ту – в Д№1 на 8,9 %, $p = 0,00003$, а в Д№2 на 5,9 %, $p = 0,003$ відносно контрольної групи.

Досліджуючи показники абсолютної та відносної маси яєчників щурів при дії солей кадмію визначено збільшення маси гонад на обох досліджуваних термінах гестації. Так, спостерігається недостовірне збільшення середніх показників абсолютної маси яєчників в обох дослідних групах, як на 13-й добі вагітності: + 7,1%, $p = 0,33$ (Д№1) та + 3,2%, $p = 0,50$

(Д№2), так і на 20-й: на 9,3%, $p=0,08$ (Д№1) та на 3,7%, $p=0,40$ (Д№2) порівняно з контрольною групою.

Така ж тенденція простежується при аналізі показника відносної маси яєчників. Збільшення відносної маси гонад відбулось в обох групах, як на 13-ту так і на 20-ту добу гестації: в дослідній групі впливу хлориду кадмію (Д№1) на 14,4%, $p=0,09$ та 15,0%, $p=0,55$ і в дослідній групі дії цитрату кадмію (Д№2) на 12,0%, $p=0,004$ та 5,4%, $p=0,04$ відносно групи контролю.

Показники об'єму яєчника збільшувалися в обох дослідних групах на обох досліджуваних термінах гестації відносно контрольної групи. Найвище збільшення відзначено в групі впливу хлориду кадмію на 13-й добі вагітності (+14,6%, $p=0,24$).

При аналізі питомої ваги яєчників – інтегрального показника, що відображає масу, лінійні розміри та обсяг органів встановлено, що на 13-й добі гестації, як при дії хлориду кадмію, так і цитрату кадмію цей показник зменшувався на 3,12%, $p=0,83$ (Д№1) та 2,08%, $p=0,87$ (Д№2). На 20-й добі вагітності в дослідній групі №1 цей показник зменшився на 1,03%, $p=0,74$, водночас в дослідній групі №2 збільшився на 2,1%, $p=0,90$, що свідчить про ущільнення органу.

Аналіз отриманих результатів продемонстрував, що на 13-ту добу гестації найменший показник середніх значень кількості жовтих тіл на 1 самицю спостерігався в групі впливу хлоридом кадмію і дорівнював $10,00 \pm 0,27$, $p=0,02$, найвищий у контрольній групі на 20-ту добу і становив $11,00 \pm 0,71$.

Отримані результати демонструють зміни морфометричних показників яєчників вагітних самок щурів при внутрішньошлунковому введенні шурам лінії Вістар хлориду кадмію та цитрату кадмію в дозі 1,0 мг / кг (в перерахунку на метал), та виражаються в збільшенні абсолютної та відносної маси, об'єму та питомої ваги й свідчать про токсичний вплив досліджуваних речовин на гонади експериментальних тварин.

**СЕКЦІЯ 8
SECTION 8**

УДК 635.757: 631.531.04

**СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ
AGRICULTURAL SCIENCES**

Дмитрик П. М.

к. с.-г. н, доцент
кафедри лісового і аграрного менеджменту
факультет природничих наук,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

ДИНАМІКА ЗРІДЖЕННЯ ГУСТОТИ РОСЛИН ФЕНХЕЛЯ ЗВИЧАЙНОГО ЗА РІЗНИХ УМОВ СІВБИ

Вступ. Фенхель звичайний є цінною лікарською рослиною, насінництво якого потребує додаткового вивчення та удосконалення технології вирощування в ґрунтово-кліматичних умовах Передкарпаття України [1, с. 34].

Наші дослідження присвячені вивченню балансу рослин – складової частини урожайності фенхеля звичайного.

Результати досліджень. Польові досліді проводили в сівозміні науково-дослідного поля дендропарку «Дружба» Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника протягом 2019-2021 років.

Вивчалось чотири агрозаходи:

- підготовка насіння до сівби (сухе насіння, протягом доби насіння замочувалось у воді при температурі 20 °С, протягом 45 діб насіння стратифікувалось при температурі 5...10°С);
- глибина загортання насіння в ґрунт (1-1,5 см, 2-2,5 см, 3-3,5 см, 4-4,5 см);

**Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
«Наука, освіта, технології та суспільство: нові дослідження і перспективи»**

– спосіб сівби (звичайний рядковий з міжряддями 15 см, широкорядний – 45 см, стрічковий з міжряддями 45 см і шириною стрічки 30 (15+15см));

– строки сівби (ранній – 1-10 квітня, середній - 20-22 квітня, пізній – 1-10 травня).

За балансом в процесі проростання насіння фенхеля звичайного в середньому по дослідах загинуло 1138 ± 89 тис. шт. (66,7%). З висіяних 1705 тис. насінин, на поверхню ґрунту вийшло 567 ± 56 тис. рослин, або 33,3% (табл. 1). Головними причинами загибелі такої кількості насіння фенхеля слід рахувати: 1) тверді оболонки, що обмежують поглинання води, кисню; 2) різноякісність насіння; 3) наявність інгібіторів тощо.

За літературними даними стратифікація дозволяє зменшити кількість насіння з недорозвиненим зародком, нейтралізувати певну кількість інгібіторів типу абцизової кислоти, виявити надлишок ауксинів. При замочуванні насіння, виключається функціональне значення твердої покрови і наявності гідрофобних олій, частково вимиваються водорозчинні інгібітори [2, с. 105].

За вегетацію (табл. 1) загинуло 274 тис./га рослин – 16,1% до висіяного насіння. Таким чином збиранню підлягало 293 тис./га рослин, але реальну продуктивність визначало 73...74 тис./га. Інші 220 тис./га рослин по суті – загиблі рослини, так як вони не приймали участі в генеративному процесі і не зробили внесок в урожай насіння.

Таблиця 1

**Динаміка зрідження густоти рослин фенхеля звичайного
(середнє за 2009-2011 рр.)**

Агротехнічні особливості сівби	Динаміка зрідження густоти рослин за період:						% ефективного насіння
	сівба-сходи		сходи-стиглість		не продуктивні		
	тис/га	^{x)} %	тис/га	%	тис/га	%	
А. Передпосівна підготовка насіння:							
1. Сухе - St	1270	73,5	213	12,3	175	10,1	4,0
2. Замочене у воді	877	51,8	464	27,4	269	15,9	4,8
3. Стратифіковане	386	28,6	620	45,9	258	19,1	6,5
В. Глибина загортання насіння в ґрунт, см:							
1. 1-1,5	1259	72,9	242	14,0	163	9,4	3,6
2. 2-2,5	1270	73,5	213	12,3	175	10,1	4,0
3. 3-3,5	1279	74,0	193	11,2	185	10,7	4,1
4. 4-4,5	1367	79,2	147	8,5	152	8,8	3,5
С. Спосіб сівби:							
1. Звичайний рядовий	1174	67,4	180	10,3	305	17,5	4,7
2. Широкорядний St	1270	73,5	213	12,3	175	10,1	4,0
3. Стрічковий	1329	69,8	246	12,9	256	13,4	3,9
Д. Стоки сівби:							
1. Ранній	1243	72,0	220	12,7	192	11,1	4,2
2. Середній St	1270	73,5	213	12,3	175	10,1	4,0
3. Пізній	1199	69,4	211	12,2	242	14,0	4,3
Середнє за дослідями	1138 ± 89	66,7	274 ± 45	16,1	$220 \pm 1,6$	12,9	4,3
V, %	24,7	*	51,6	*	22,6	*	*

* ^{x)} % визначається відношенням до кількості висіяного насіння з 100%-ною господарською придатністю.

Висновки. Баланс рослин фенхеля звичайного дозволив обґрунтувати доцільність застосування передпосівної підготовки насіння шляхом стратифікації насіння протягом 45 діб за температури 5...10°C, а посів проводити на початку квітня (3-10 квітня) широкорядним способом (45 см) на глибину 2-2,5 см.

Список літератури

1. Бовкун Н.А. Фенхель. Масличные и эфиромасличные культуры. Киев: Урожай, 1983. 152 с.
2. Жарінов В.І. Вирощування лікарських, ефірно-олійних пряно-смакових рослин: навч. посібник. Київ: Вища школа, 1994. 234 с.

Кускова В. В.

студентка кафедри біотехнології,

Корнієнко І. М.

к.т.н., доцент кафедри біотехнології

Національний авіаційний університет

БІОТЕХНОЛОГІЯ ПЕРЕРОБКИ ОВОЧЕВИХ ВІДХОДІВ У БІОДОБРИВО ТА БІОГАЗ – ДОСВІД УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС

Актуальною проблемою сьогодення як в Україні так і в країнах ЄС є питання накопичення, переробки та утилізації побутових відходів та відходів сільського господарства, зокрема, овочевих. Нині, одним із шляхів вирішення даного питання, а також проблеми впливу на навколишнє середовище та здоров'я людини є застосування біотехнологій.

На сьогодні, за даними ООН, кожна людина в Україні викидає на смітник близько 76 кг овочевих відходів на рік. Потрапляючи на смітник, органічні (овочеві) відходи поводять себе зовсім по іншому ніж у компостній купі чи ЕМ–контейнері. Спресовані під тоннами сміття і ґрунту, без доступу кисню, земляних черв'яків і аеробних бактерій – овочеві відходи не розкладаються. В таких умовах до них мають доступ лише анаеробні бактерії, яким не потрібен кисень. Саме вони і стають причиною утворення звалищного газу, який складається з метану, вуглекислого газу, оксиду сірки, сірководню і ще сотень різних летючих органічних речовин, які можуть самозайматися, спричиняючи масштабні пожежі [1]. Неперероблені овочеві відходи, нажаль, самі по собі не стають компостом, тому процеси гниття призводять до погіршення санітарного стану ґрунтів, забруднення підземних вод та появи неприємних запахів.

Враховуючи вище наведену статистику ООН, можна сказати, що Україна має досить великий потенціал по утворенню овочевих відходів, які можна переробляти, покращуючи екологічну ситуацію країни.

Відповідно до виконання Рамкової Директиви щодо поводження із відходами в країнах ЄС, в невеличких домогосподарствах або фермерствах лівова частка органічних відходів, яка була попередньо відокремлена від побутових, підлягає біоконверсії в спеціальних (індивідуальних) ЕМ–контейнерах за допомогою ефективних мікроорганізмів, внаслідок чого жителі сільської місцевості отримують якісне біодобриво, при цьому об'єм відходів після переробки зменшується в 2-3 рази. Таким чином, невеличка родина з 4 чоловік на рік може за допомогою даного контейнера-ферментатора отримати близько 500 кг біоорганічного добрива, яке за ефективністю перевищує перегній в 8-15 разів (в залежності від виду харчових відходів). Паралельно з отриманням органічного добрива існує можливість отримання біогазу у межах 14 -17 %, що доведено на прикладі Іль-де-Франс (Паризька область, найбільш густонаселений регіон Франції), в якому відбувається щорічне отримання 3846 тонн компосту, що приносить регіону 115 000 євро у рік (до 30 євро за тону) [3].

Враховуючи досвід країн ЄС, вирішенням актуального питання сьогодення є адаптація існуючих ЕМ -технологій для українських фермерів та домогосподарств із урахуванням особливостей накопичених відходів та існуючих ЕМ–препаратів на Україні. ЕМ–технологія базується на застосуванні ЕМ–препаратів, які складаються із ефективних мікроорганізмів. Дія мікроорганізмів–деструкторів полягає у біоконверсії, тобто перетворенні овочевих відходів у біодобриво та біогаз. Для реалізації даного процесу, використовують спеціальні ЕМ–контейнери (зазвичай ємністю 20 л), які містять подвійне дно. У даний контейнер завантажують подрібнені овочеві відходи та додають ЕМ–препарат (найбільш поширеними є Байкал ЕМ–1У та Бактофіл А10 або Б10), після чого проводять ферментацію протягом 3 діб при температурі 33°C. В результаті отримують 2 види біодобрива, тверде (переферментована біомаса) та рідке (культуральна рідина). Культуральна рідина в такому випадку є дуже концентрованою, тому перед використанням її рекомендують розводити.

Використання таких біодобрив, дозволить вирішити проблему хімізації сільського господарства (а саме, в Україні щорічно, агропідприємствами використовується 40,8 тон хімічних препаратів захисту рослин на площі 46,2 млн.га) [2], що дозволить покращити екологічний стан довкілля та зменшити вплив на здоров'я людини [3].

Використання ЕМ–препаратів, також можливе для виробництва біогазу із овочевих відходів. Для цього у спеціально обладнаний метантенк завантажують добре подрібнені відходи та додають ЕМ–препарат, в результаті чого отримують біометан [3]. У країнах ЄС, ЕМ–технології використовуються навіть на домашньому рівні, що дозволяє забезпечувати своє господарство зеленою енергією. В Україні також існує директива ЄС, яка дозволяє підприємцям або дрібним господарствам сплачувати за таку електроенергію за зеленим тарифом. Загалом, враховуючи потенціал України щодо відходів овочевого та рослинного походження, виробництво біодобрив та біогазу із використанням ЕМ–технологій, для країни є досить перспективним, оскільки це дозволить вирішити проблему вичерпності природних енергоресурсів та вивести країну на новий енергетичний та екологічний рівні.

Список літератури

1. Екологічна біотехнологія: навч. посібник: у 2 кн. Кн. I / О. В. Швед, Р. О. Петріна, О.З. Комаровська-Порохнявець, В. П. Новіков, Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018.-424 с.
2. Кускова В.В. Оцінка якості сільськогосподарської продукції та її вплив на ендоекологію людини/ В.В. Кускова, І.М. Корнієнко, М.М. Барановський// Новітні досягнення біотехнології: матеріали V міжнародної наук.-практ.конф., Київ, 22-23 вересня 2021 р, Національний авіаційний університет/ ред. кол.: Гаркава К.Г., Барановський М.М., та ін. – Київ, 2021 – 52-54 с.
3. Корнієнко І.М. Європейський досвід біоконверсії рослинних відходів, перспективні ЕМ-технології в Україні (УАДУ)/ І.М. Корнієнко, В.М. Гуляєв, А.С. Анацький, Н.О. Непошивайленко, О.О. Кузнецова, Л.С. Ястремська, М.М. Барановський/ Перспективи виробництва біосировини енергетичних культур на рекультивованих землях: матеріали міжнародної наук.-практ.конф., Дніпро, 23-24 червня 2022 р, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, 129 -132 с.

**СЕКЦІЯ 10
SECTION 10**

**ІСТОРИЧНІ НАУКИ
HISTORICAL SCIENCES**

УДК 94 (438)

Григорук Н. А.

к. і. н., доцент кафедри всесвітньої історії
та релігієзнавства

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

ЗАНЕПАД АБСОЛЮТИЗМУ У ФРАНЦІЇ

Новому королю, правнуку “короля-сонця” Людовіку XV не було й шести років і тому належало заснувати регентство. У своєму заповіті 1714 р. Людовік XIV, призначивши регентство, ухвалив, що його племінник Філіп, герцог Орлеанський не повинен мати повного регентства. Проте Філіп Орлеанський, прагнучи отримати повне регентство, пішов на поступки Паризькому парламенту як хранителю заповіту. Він визнав за парламентом політичну роль, втрачену за пів століття до того.

З приходом Філіпа Орлеанського до влади у Франції розпочався новий етап у низхідній еволюції монархії – час занепаду, самодискредитації привілейованих станів і кризи абсолютизму, що й призвели врешті-решт до революції. Хоча в окремі періоди, треба визнати, були й помітні успіхи в економіці країни.

Регент погодився на експеримент фінансиста з Шотландії Джона Лоу, який в 1716 р. створив банк нового типу для обліку векселів, депозиту та емісії банкнот, а в 1717 р. створив компанію для французької Північної Америки і випустив під це акції. Безмежна емісія банкнот, азіотаж і спекуляції акціями, махінації відкупників податків невдовзі призвели до краху і банкрутства королівського банку. У 1720 р. Лоу втік з Франції, а десятки тисяч людей виявилися розореними.

У грудні 1723 р. Людовік XV хоча й сказав, що він тепер буде правити сам за прикладом свого прадіда Людовіка XIV, але провідною фігурою Франції в 1723–1743 рр. був єпископ Флері, який виконував обов'язки глави уряду. Тільки період з 1743 до 1774 р. можна назвати періодом самостійного правління Людовіка XV.

У 60–70-х роках помітно посилились селянські повстання вони охопили кілька провінцій. Велике повстання вибухнуло у 1675 р. в Бретані. У 1704–1706 рр. у Лангедоку, на півдні Франції, повстали селяни-протестанти. Вони виступили проти непосильних податків і повинностей, проти релігійних переслідувань.

Дуже тяжким було становище мануфактурних робітників, кількість яких до XVIII ст. значно зросла. Частина робітників була вільнонайманою, а на королівські мануфактури багатьох вербували силоміць. Робочий день тривав 14–16 годин. Низька заробітна плата, казармова дисципліна, повсюдне стеження і дорожняча створювали нестерпні умови праці. За втечу робітників карали, аж до тюрми і галер включно. Таємні спілки підмайстрів і робітників заборонялися. Робітники часто влаштовували страйки, вимагаючи підвищення заробітної плати й скорочення робочого дня. Становище мас утруднювалося ще й підвищенням податків на введення майже безперервних воєн.

До середини XVIII ст. прискорився розвиток промисловості, торгівлі й сільського господарства. Для французької промисловості було властивим широке застосування ручного виробництва, але мануфактура досягала вже високого рівня розвитку. Збільшилося число централізованих мануфактур і наприкінці століття там почали застосовувати машини, особливо у військовому виробництві й у видобутку корисних копалин. Екстенсивні фактори росту повністю переважали над інтенсивними. Зростання продуктивності праці йшло вкрай повільно.

На кінець XVIII ст. у Франції капіталістичний уклад розвинувся вже повністю. Але подальший розвиток капіталізму був неможливим через феодалні порядки, які панували в сільському господарстві, промисловості й торгівлі.

Разом з тим, зовнішня політика Людовіка XV спочатку мала успіх. Так, у 1735 р. Французькі війська оволоділи Лотарингією. У 1768 р. Генуезька республіка поступилася Франції островом Корсика. Проте це були незначні здобутки. У 1740–1748 рр. Франція була втягнута у війну за австрійську спадщину і зазнала низки поразок як на суші, так і на морі.

Ще більш згубною була участь Франції у Семилітній війні 1756–1763 рр., коли Франція, Австрія, Росія, Саксонія, Польща, Швеція воювали проти Англії і Пруссії. Франція втратила свої володіння в Індії, поступилася Англії всією Канадою і лівим берегом Міссісіпі, а Іспанії – Луїзіаною. Крім того, колосальна заборгованість після 1763 р. мала катастрофічні наслідки для державної казни Франції. Казна, через високі витрати на обслуговування державного боргу, практично втратила свободу дій. Фінансові проблеми, що загострилися, стали перетворюватися на затяжну важку кризу режиму з безпосередніми і довготривалими політичними і фінансовими наслідками. У кінцевому підсумку борги підіграли інфляцію і зумовили високі проценти, а це призвело до економічної кризи.

Отже, кожна спроба уряду провести реформи викликала veto верховних судів і обурення. Королівство стало некерованим, оскільки кожен захід уряду відкидався як “деспотичний” чи як “порушення основних законів”. Все це разом узяте наочно демонструвало не тільки військову слабкість французького абсолютизму, але й загальну кризу і занепад усього “Старого порядку”.

Список літератури

1. Ададуrow В. Історія Франції. Королівська держава та створення нації (від початків до кінця XVIII століття). Серія “Історія країн світу”. Львів, 2002.
2. Борисов Ю. Три портрета времен Людовика XIV. *Новая и новейшая история*. 1991. № 1.
3. Джеджула К. Історія Франції. К., 1954.
4. Лысяков В. Людовик XIV о государстве и монаршей власти. *Новая и новейшая история*. 2002. № 5.
5. Малов В. Жан-Батист Кольбер – реформатор XVII века (1619–1683). *Новая и новейшая история*. 2000. № 3.

УДК 94 (4) „1914/1919”

Кучера І. В.

к. і. н., доцент,
доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

ДЕПОРТАЦІЯ ЄВРЕЙСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ У РОКИ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ

В роки Першої світової війни відбулися значні зміни в чисельності та етнічному складі населення Східної Галичини. Цьому сприяли як стихійна міграція мешканців краю так і вимушені переселення, які проводилися російською окупаційною владою. Більшість істориків вважають, що депортація єврейського населення Східної Галичини розпочалася після Горлицького прориву весною 1915 р., коли відступ російських військ носив хаотичний характер. Однак, на нашу думку, ця версія є недостатньо обґрунтованою. Архівні матеріали переконливо доводять, що виселення євреїв розпочалося в перші місяці війни – серпень-вересень 1914 р. [4, арк. 4, 14, 37].

Основним аргументом щодо виселення єврейського населення з театру військових дій стало звинувачення їх у шпигунській діяльності на користь Австрії. У зв'язку із цим депортації підлягало все єврейське населення, навіть ті сім'ї, чії батьки, брати і сини воювали в складі діючої російської армії. Про те, як на практиці здійснювалося вимушене виселення єврейського населення з території Східної Галичини яскраво свідчить телеграма начальника Самбірського повіту полковника Еліса. У ній повідомлялося, що «в зв'язку з поголовним виселенням євреїв приймаю заходи для охорони майна... Місто пустіє. Вважав би за доцільне змінити умови виселення, обмежившись мужчинами віком від 13 років» [4, арк. 14].

Згідно з наказом генерала М. Янушкевича вислані в адміністративному порядку євреї підлягали виселенню в Томську губернію. Найбільш заможні й впливові серед них як заручники відправлялися в Полтавську, Чернігівську та Катеринославську губернії [4, арк. 5, 37, 41].

Однак, дуже швидко масовий наплив євреїв у визначених російським урядом губерніях викликав незадоволення як у місцевих жителів, так і в адміністрації. Зокрема, незважаючи на те, що полтавський губернатор погодився розмістити в межах губернії лише 2 тис. осіб, сюди було відправлено 10 тис. євреїв [4, арк. 30, 37]. Це ускладнювало продовольчу ситуацію в краї, відчувалися складнощі з їх розміщенням.

Внаслідок повідомлень про шкідливу діяльність євреїв російські урядові кола прийняли рішення зупинити їх в'їзд з Російської держави в межі Галичини, а також не пропускати жителів західноукраїнських земель єврейської національності в межі імперії. У телеграмі головного начальника постачань армій Південно-Західного фронту Маврина військовому генерал-губернатору Галичини від 14 березня 1915 р. зазначалось: «...доходять до міністра внутрішніх справ свідчення про виселення жидів з Галичини в межі Росії. Це недопустимо. Їх і без того надто багато. Було наказано гнати їх вперед за австрійцями, а в місцевостях у тилу військ, уже давно захоплених, відібрати найбільш заможних і впливових серед населення у заручники, яких виселити в Росію, у район осілости, але...в тюрми, а майно їх секвеструвати» [1, с. 22].

Враховуючи викликані переселенням єврейського населення вглиб Російської імперії соціально-економічні та політичні протиріччя, військове командування в травні 1915 р. прийняло рішення зосереджувати євреїв в межах Галичини [4, арк. 84]. Зокрема, у Скалатському і Зборовському повітах перебувало близько 10 тис. євреїв. Серед людей, які проживали в табірних умовах і отримували продовольчу допомогу в розмірі всього 1 фунта сухарів на добу, швидко поширювалися інфекційні захворювання. Однак, російську адміністрацію це особливо не турбувало. Єдине, на що була звернена увага, - «обходити ці

пристанища з метою убезпечення від зарази і вжити енергійні заходи аж до застосування зброї, аби проштовхнути євреїв у бік противника» [3, арк. 56].

Російські урядові кола та громадськість намагалися зупинити свавілля військових властей. В Державній думі опозиційні депутати (П. Мілюков, М. Чхеїдзе) піддали різкій критиці незаконні дії Ставки. Проти переслідування єврейського населення російськими військовими рішуче виступили представники Ради міністрів Росії. Мотивуючи свою позицію бажанням забезпечити громадський спокій в країні, вони перш за все остерігалися ускладнень при проведенні фінансових операцій на закордонних ринках. 4 серпня 1915 р. міністр фінансів П. Л. Барк оголосив ультиматум, висунутий йому союзниками, в якому вказувалося, що успіх фінансових операцій Росії значною мірою залежатиме від урядової політики в єврейському питанні. «У протилежному разі, – за словами П. Л. Барка, – складуться такі обставини, які не дозволять імперії отримати кредиту для продовження ведення війни» [2, с. 44-45].

6 серпня 1915 р. уряд Російської імперії прийняв постанову, на основі якої призупинялося масове виселення євреїв. Однак, військове командування на місцях погано реагувало на неї. Дуже швидко воно знайшло інший вихід із ситуації: замість поголового виселення євреїв з місць їхнього проживання, почало «гарантувати» їх лояльність, беручи заручників.

Взагалі, вперше євреїв у якості заручників на території Східної Галичини почали брати на основі наказу, виданого на початку 1915 р. Верховним головнокомандувачем російськими арміями великим князем Миколою Миколайовичем. Однак, військові поразки російської армії в травні-червні 1915 р. сприяли збільшенню кількості заручників, серед яких, крім євреїв, були українці та поляки. До них належали депутати до парламенту, священники, равини, професори вищих і середніх шкіл, директори банків, купці, судді, адвокати і навіть заможні селяни. Незважаючи на те, що заручники під час відступу не відігравали жодного практичного значення, російське командування свідомо збільшувало їх число. На нашу думку, беручи заручників, військові намагалися в такій спосіб обмежити наступаючу австро-угорську армію у підтримці з боку місцевого населення. Аргументом на користь даного твердження може слугувати такий факт: під час відступу російських військ з м. Колбушево Перемишлянської губернії дев'ять його жителів було взято заручниками, а населенню міста повідомлено, що у разі їхнього доброзичливого ставлення до противника двоє із заручників будуть розстріляні [5, арк. 87].

Всього у 1915 р. із Східної Галичини як заручників було вивезено 700 осіб. Більша частина цих людей залишилася в Києві, але дехто виїхав до Полтави, Новгород-Сіверського і навіть Орла.

Таким чином, соціальні наслідки Першої світової війни на території Східної Галичини виявилися у складних демографічних і міграційних процесах. Останні були проявом не тільки, безпосереднього зіткнення ворогуючих армій, але й наслідком цілеспрямованої політики реакційних кіл правлячої верхівки Російської імперії. Депортаційні процеси згубно відобразилися на загальній чисельності єврейського населення регіону. Російська влада не змогла належним чином організувати переселення і облаштувати життя галицьких євреїв, які зазнали значних фізичних і моральних втрат.

Список літератури

1. Адамович С. В. Єврейське питання в політиці російської окупаційної адміністрації в Галичині та Буковині (1914-1917 рр.) // *Вісник Прикарпатського університету*. Історія. 2004. Вип. VIII. С. 23-32.
2. Гассен И. В. Тяжелые дни. Секретные заседания Совета министров 16 июля – 2 сентября 1915 г. // *Архив русской революции*. Т. 18. Берлин, 1926. 324 с.
3. Центральний державний історичний архів України, м. Київ (далі – ЦДІАК України) Ф. 361. Оп. 1. Спр. 552. Арк. 1-118.
4. ЦДІАК України Ф. 361. Оп. 1. Спр. 674. Арк. 1-127.
5. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Ф. 645т. Оп. 1. Спр. 31. Арк. 1-109.

Ліщинська О. І.

к. ф. н., доцент,

доцент кафедри теорії та історії культури,

Львівський національний університет імені Івана Франка

АРТ-КРИТИКА АРХІТЕКТУРИ: ЛЬВІВСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Культурний простір міста формується поєднанням діахронного виміру і сучасного буття, увиразнюється різноманітними візуальними маркерами, серед яких особливо значущою є архітектура. Роль осмислення і потрактування архітектури як вагомого компоненту урбаністичної культури відіграє арт-критика. Репрезентативним прикладом реалізації усєї сукупної історії українського зодчества слугує місто Львів, як культурна столиця і полікультурний феномен.

Арт-критика – це творча царина, представлена трьома ключовими компонентами: аналізом, оцінкою та інтерпретацією мистецьких творів. Її сутністю є рефлексія на культурний і головно мистецький процес. Художня критика передбачає осмислення, розгляд, систематику мистецьких явищ і творів, їх історичний і теоретичний аналіз в загальному соціокультурному контексті. Вагомим аспектом буття мистецтва є троїстий зв'язок: митець – твір – публіка. Цей трикутник вдало фіксує арт-критика, як сполучна ланка між трьома іпостасями, що діє на рівні соціокультурного інституту. Маючи тривалу історію існування, арт-критика набуває належної значущості лише у ХХ ст., представлена працями К. Белла, З. Гідеона, К. Грінберга, Ч. Дженкса, Дж. Кенедає, А. Мальро, Г. Ріда, Г. Розенберга, Р. Фрая та ін.

Надзвичайно актуальним різновидом арт-критики є архітектурна критика, позаяк вона значно менше розпрацьована і представлена на публіцистичному і науковому рівнях порівняно з іншими (як от літературна, театральна, візуальна, кіно-критики). Специфіка архітектурної критики впливає з її означення. На думку Н. Кондель-Пермінової, архітектурна критика за допомогою відповідного категоріального апарату окреслює і породжує дискурс загальнокультурних світоглядних сенсів, утілених у пам'ятках зодчества [3, с. 94].

Арт-критика в залежності від критеріїв може бути історичною, публіцистичною і науковою, що своєю чергою стосується і царини архітектури. Архітектурна критика на матеріалі львівського культурного простору може бути представлена історичною критикою, яка передбачає актуальну в сучасних умовах інтерпретацію пам'яток зодчества різних епох. Архітектура Львова – це послідовна зміна усіх європейських мистецьких стилів і художньо-естетичних тенденцій: романський і готичний стилі (княжа доба ХІІІ-ХІV ст.), ренесанс (ХVІ-пер. тр. ХVІІ ст.), бароко (ХVІІ-ХVІІІ ст.), класицизм/ампір/бідермаєр (пер. пол. ХІХ ст.), історизм у класичній і романтичній стилізаціях (др. пол. ХІХ ст.), сецесія (поч. ХХ ст.), класицистичний модерн/арт-деко/конструктивізм (1920-30-ті рр.), радянський модернізм (доба УРСР), постмодернізм (доба незалежності) та ін. Львів як типове прикордонне місто є місцем зустрічі культур, полікультурне, мозаїчне. За Т. Возняком Львів, як місто полікультурного спадку, представляють чотири періоди архітектурного розвитку (руський, ренесансний, сецесійний, національний резистанс), кожен з яких транслював європейські віяння і спробував усіх європейських великих стилів [1].

Важливими є історіографічна та есеїстична критика, архітектурознавча дискусія і критика сучасної архітектури. Так, чільними представниками львовознавчої наукової архітектурної критики є В. Александрович, Ю. Бірюльов, Б. Возницький, В. Вуйцик, І. Жук, І. Качор, І. Крип'якевич, С. Лінда, Н. Сиряміна, В. Січинський, Б. Черкес. Науково-публіцистичну львівську архітектурну критику репрезентують Т. Казанцева, Ю. Чаплінський та ін.

У ракурсі методологічних аспектів арт-критика передбачає певні особливості. Так, А. Підлипська виділяє контекстуальність, новизну й оперативність, емоційність, гіпертекстуальність та інтерактивність арт-критики [4, с. 379]. Ці особливості властиві і

для архітектурного її різновиду. Полікультурність Львова одночасно є запорукою формування унікальності і самобутності міста, що чітко простежується в архітектурі як візуальному культурному коді і фіксується в актуальності контекстуальності, гіпертекстуальності та інтерактивності. Львів як текст є одночасно самодостатнім і динамічно відкритим для запозичень (див. концепцію Г. Грабовича про міфологеми Львова і рецептивні можливості міста увиразнювати його українську, польську, австрійську, вірменську, єврейську іпостасі [2]).

Проведення арт-критики архітектури залежно від її різновидів, а також мети і завдань передбачає різні способи інтерпретації. Так, А. Підлипська виділяє філософський, естетичний, біографічний, психоаналітичний, історико-художній, семіотичний, соціологічний, історико-культурний, порівняльно-типологічний варіанти критичної інтерпретації [4, с. 381]. І кожен з виділених способів арт-критичної інтерпретації на матеріалі львівської архітектури переломлюється множиною варіантів і прикладів.

Зодчество візуально закріплює культурний образ історичного і сучасного буття міста. Архітектоніка культурного простору у всій сукупності пам'яток зодчества належно осмислена, оцінена, інтерпретована арт-критиками творить самобутній унікальний соціокультурний портрет міста.

Список літератури

1. Возняк Т. Львів. Sine qua non – «без чого немає». URL: http://www.ji.lviv.ua/ji-library/Vozniak/misto/lviv_bez_chogo.htm
2. Грабович Г. Мітологізації Львова: відлуння присутності та відсутності. URL: <https://krytyka.com/ua/articles/mitolohizatsiyi-lvova-vidlunnya-prysutnosti-ta-vidsutnosti>
3. Кондель-Пермінова Н. Архітектурна й художня критика в Україні: стан і перспективи. URL: <http://hudkult.mari.kiev.ua/article/view/205260>
4. Підлипська А. Художня критика та мистецтвознавство в сучасних умовах. URL: <http://journals.uran.ua/visnyknakkkim/article/view/167037>

**СЕКЦІЯ 12
SECTION 12**

**ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ
GEOGRAPHICAL SCIENCES**

УДК 551.524:504.3

Федонюк В. В.

к. геогр. н., доцент,
доцент кафедри екології та агрономії
Луцького національного технічного університету

Федонюк М. А.

к. геогр. н., доцент,
доцент кафедри екології та агрономії
Луцького національного технічного університету

ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ВПЛИВУ ПрАТ «СКФ УКРАЇНА» НА СТАН ДОВКІЛЛЯ

Проблеми екологічно безпечного стану довкілля і зменшення його забруднення займають одне з провідних місць в нашому повсякденні. Змінене під впливом людської діяльності навколишнє середовище, прогресуюче забруднення сфери проживання людини обумовили погіршення якості життя. Саме тому в останні десятиліття особливо гостро постала проблема спостережень, аналізу і прогнозування екологічного стану довкілля в проблемних зонах, зокрема, у зонах впливу великих промислових підприємств. ПрАТ «СКФ Україна» - одне з таких підприємств в м. Луцьку, завод був в числі містоутворюючих промислових об'єктів [1,2,3]. Тому аналіз його впливу на довкілля – це актуальне та важливе прикладне екологічне завдання.

В процесі виробничої діяльності ПрАТ «СКФ Україна» здійснюється комплексний вплив на елементи навколишнього середовища, а саме: на атмосферне повітря (викиди забруднюючих речовин, серед яких вуглецю оксид, речовини у вигляді суспендованих

твердих частинок, сполуки азоту (діоксид азоту, аміак, азотна кислота), сульфатна кислота, сірки діоксид, бенз(а)пірен, метали та їх сполуки (залізо, мідь, нікель, хром та манган і їх сполуки), триетаноламін, неметанові леткі органічні сполуки (бутиловий, ізопропіловий, етиловий спирти; бензин, гас, масло мінеральне нафтове, уайт-спірит, акролеїн, ацетон, бутилацетат, кислота оцтова, толуол, епіхлоргідрин), водню хлорид, фтористий водень, вуглецю чотири хлорид, калію карбонат, натрію гідроксид, натрію хлорид, натрію карбонат, кремнію діоксид, натрію тетраборат, титану діоксид, метан; вуглецю діоксид, азоту оксид, НМЛОС); на водні об'єкти (скиди стічних вод підприємства) та на ґрунти. На підприємстві також утворюються виробничі відходи, що потребують утилізації [1, 3].

Дослідження виробничих процесів ПрАТ «СКФ Україна» дозволили виділити ряд екологічних проблем даного підприємства. Серед цих проблем: значні викиди забруднювачів у атмосферне повітря та висока концентрація небезпечних сполук у стічних водах. По триетаноламіну, діоксиду азоту, оксиду вуглецю, вуглецю діоксиду, відпрацьованому маслу мінеральному та діоксиду сірки, спостерігається певне перевищення порогових значень [2].

Для мінімізації впливу підприємства на довкілля пропонується встановлення на ПрАТ «СКФ Україна» ефективної газоочисної установки – регенеративного термічного окислювача (РТО), яка дозволить очищати викиди від триетаноламіну та випарів мінеральних масел, що є найбільш небезпечними сполуками серед тих, викиди яких перевищують порогові значення [3].

Перспективними до впровадження є також запропоновані положення екологічної політики підприємства в сфері охорони довкілля:

- усі підрозділи повинні виконувати довгострокові плани з охорони довкілля, здоров'я та безпеки праці, котрі постійно адаптуються до досягнень нових технологій та досвіду в цій сфері;

- в ході усіх виробничих операцій слід в першу чергу забезпечувати здоров'я працівників, захист довкілля, економію енергії та природних ресурсів. Діяльність з охорони довкілля, здоров'я та безпеки праці повинна постійно вдосконалюватись;

- у прийнятті ділових, економічних рішень слід брати до уваги потенційний вплив на довкілля, здоров'я та безпеки праці;

- підрозділи підприємства повинні прагнути до конструктивного спілкування з місцевою громадськістю та контролюючими органами влади з питань охорони довкілля, здоров'я та безпеки праці;

- підрозділи ПрАТ «СКФ Україна» повинні забезпечувати безпечні та зручні робочі місця для своїх працівників, а також достатній рівень обізнаності та кваліфікованості даних працівників для застосування норм екологічної політики у їх повсякденній праці;

- регулярна оцінка виконання перспективних заходів та програми даної політики повинна проводитись усіма підрозділами підприємства. Звіти з виконання заходів з охорони довкілля, здоров'я та безпеки праці повинні періодично проводитись до акціонерів, працівників та громадськості.

Список літератури

1. Василюк М., Федонюк В.В. Вітровий режим Луцька протягом 50 років та його екологічний вплив. *Сталий розвиток: захист навколишнього середовища. Енергоощадність. Збалансоване природокористування*. VII Міжнародний молодіжний конгрес, 10 – 11 лютого 2022 р., Україна, Львів : Збірник матеріалів. К. : Ярошенко Я.В., 2022. С.31–32.

2. Степко П.В., Федонюк В.В., Федонюк М.А. Містобудівні аспекти оцінки вітрового режиму та його річної динаміки (на прикладі м. Луцька). *Вплив кліматичних змін на просторовий розвиток територій Землі: наслідки та шляхи вирішення*: Збірник наукових праць IV Міжнар. науково-практ. конференції, 10-11 червня 2021 р. Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2021. С.326 – 330.

3. Федонюк В.В., Іванців О.В., Турко С.В. Студентський проект моніторингу екологічного стану повітря у м. Луцьку. *Екологія, природокористування та охорона навколишнього середовища: прикладні аспекти*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції студентів, аспірантів та молодих учених, м. Маріуполь, 29 травня 2020 р. / за заг. ред. Г.О. Черніченка. Маріуполь: МДУ, 2020. С. 138 – 140.

Бондаренко О. О.

к. ф. н., доцент,
доцент кафедри східнослов'янської філології
та інформаційно-прикладних студій

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Пантоненко І. Г.

студент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

КОНФЛІКТ СТРАТЕГІЧНИХ НАРАТИВІВ ПРАВОСЛАВНИХ ЦЕРКОВ ЯК СКЛАДОВА ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Одним із основних елементів сучасної російсько-української гібридної війни є релігійна складова. Церква як соціальний інститут має у своєму розпорядженні потужні засоби впливу на свідомість великої аудиторії, зокрема на території декількох країн. Російська Православна Церква (РПЦ) стала одним із помітних суб'єктів російсько-української війни. Після розпаду Радянського Союзу РПЦ набула ознак державної церкви, стала провідником експансіоністської політики Росії в культурно-ідеологічній сфері. Результатом консолідації церкви і держави, заснованої на ідеї виключності Росії і її історичної місії щодо гегемонії у Євразії, стала повномасштабна війна Росії проти України. *Актуальність дослідження* обумовлена потребою аналізу ролі діяльності РПЦ у легітимізації російської збройної агресії та ескалації військово-політичного протистояння.

Активна діяльність РПЦ в Україні кваліфікується дослідниками як «багатовекторна інтервенція» на релігійному, мовному, культурному та освітньому полі [1, с. 41]. Російське суспільство сприймає РПЦ не тільки як релігійний інститут, але й як символ національної ідентичності, тому влада Росії використовує РПЦ як інструмент пропаганди державної російської ідеології усередині країни і поза її межами. Одним із напрямів деструктивної діяльності РПЦ є дії, спрямовані на загострення міжконфесійної ситуації в Україні, що головним чином полягає у використанні наративів, які дискредитують українські християнські конфесії, опозиційні до РПЦ.

На відміну від збройного конфлікту традиційного типу, гібридна війна поєднує як мілітарні, так і немілітарні складники [4]. Як зазначає В. П. Горбулін, у веденні гібридної війни Росії проти України особливе місце посідають акти інформаційно-психологічного впливу [2]. Дискурсивні практики гібридного конфлікту реалізуються за допомогою наративів, які слугують засобом інтерпретації подій, набуття ідентичності та позиціонування учасників конфлікту.

За Л. Г. Профатиловою, наратив – це головна форма упорядкування та осмислення людиною навколишнього світу [3]. Наративи, які транслює РПЦ, співзвучні з офіційною позицією російського керівництва та російською пропагандою. Серед основних наративів РПЦ слід виділити наступні: «Війна на сході України 2014–2022 рр. була громадянським протистоянням, акт зовнішньої агресії відсутній», «Російське вторгнення 24 лютого 2022 р. є не війною, а «спеціальною військовою операцією»», «Владу в Україні захопили націоналісти», «В Україні культивується нацизм, який загрожує російськомовному населенню», «Російські общини за межами Росії мають консолідуватися як «співвітчизники»», «Росіяни, білоруси та українці є братніми народами», «Україна і Білорусь не можуть повноцінно існувати окремо від Росії», «Українські націоналісти намагаються зруйнувати єдність вселенського православ'я», «Православ'я і російська національна ідентичність тісно пов'язані і мають взаємний вплив», «Релігійна організація з центром за кордонами України зазнає репресій та утисків з боку влади та націоналістично налаштованої частини суспільства», «РПЦ в Україні – найчисельніша православна церква», «Православна церква України (ПЦУ) – розкольницька неканонічна церква».

Адекватною відповіддю на наративи РПЦ є контрнарративи ПЦУ: «Українська церква має багатовікову історію», «ПЦУ – спадкоємиця Київської митрополії Х століття», «ПЦУ – автокефальна і єдина канонічна православна церква на території України», «ПЦУ має право на церковну незалежність завдяки Томосу про автокефалію», «Приєднання Київської Митрополії до Московського Патріархату 1686 р. було неканонічним, з порушенням церковних правил», «В Україні повинна бути єдина помісна православна церква», «Вчення «русского міра» – еретичне (етнофілетичне)».

Для протидії деструктивним нарративам РПЦ пропонуємо використання таких контрнарративів: «Захищати батьківщину зі зброєю в руках є не гріхом, а чеснотою», «Московський патріарх благословляє вбивство українців», «Філія РПЦ в Україні цілком залежна від Московського патріархату, незважаючи на заяву про незалежність і самостійність від 27.05.2022 р.», «РПЦ є елементом російської державної структури», «Українська православна церква Московського патріархату має називатися РПЦ в Україні», «ПЦУ є найчисельнішою православною юрисдикцією в Україні за кількістю вірян».

Викриття деструктивної діяльності підконтрольних РПЦ інформаційних ресурсів, а також ефективне інформування населення України і світового співтовариства є одним із головних завдань всіх проукраїнських сил задля захисту національної безпеки.

Список літератури

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році» / Національний інститут стратегічних досліджень. – Київ, 2015.
2. Горбулін В. П. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу // Стратегічні пріоритети. – 2014. - № 4(33). С. 5–12.
3. Профатилова Л. Г. Нарративы как междисциплинарный конструкт. / Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. 2008. Випуск 14. С. 153-156.
4. Яворська Г. М. Феномен гібридної війни / Г. М. Яворська, О. І. Їжак // Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. – Київ : НІСД, 2017.

**СЕКЦІЯ 14
SECTION 14**

**ПОЛІТИЧНІ НАУКИ
POLITICAL SCIENCE**

Бортніков В. І.

доктор політичних наук,
професор кафедри політології та публічного управління
Волинського національного університету імені Лесі Українки

Бортнікова А. В.

доктор політичних наук,
професор кафедри всесвітньої історії
Волинського національного університету імені Лесі Українки

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ПРОЦЕСУ ЕЛЕКТОРАЛЬНОЇ ЛЕГІТИМАЦІЇ ОРГАНІВ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Важлива складова частина легітимації інститутів влади – вибори, оскільки на початковому етапі формування представницьких органів влади закладається підґрунтя її суспільної довіри. Свідчення важливості проблеми легітимації органів влади в ході виборів – виділення її сучасними вітчизняними дослідниками як окремого виду легітимності – електоральної легітимності, а відповідно й електоральної легітимації: «електоральна легітимація – це процес набуття владою електоральної ... легітимності внаслідок реалізації суб'єктами виборчого процесу демократичних принципів виборчого права в процесі виборів органів публічної влади (прийняття рішень), здійснення легітимаційних методів і технологій, у результаті яких політична довіра трансформується в підтримку влади через голосування чи інші види конвенційної участі» [1, с. 34].

Процес електоральної легітимації органів влади, це унормована система взаємозв'язків суб'єктів суспільно-політичних відносин спрямована на забезпечення легітимності органів публічної влади їх підтримкою та визнанням під час виборів. Цей процес не збігається хронологічно із законодавчо закріпленими термінами виборчого процесу, оскільки легітимація суб'єктів виборчого процесу (партій і кандидатів) розпочинається до початку офіційного оголошення виборів та закінчується складанням присяги (новообраними депутатами, президентом тощо), акт якого також відбувається поза межами виборчого процесу.

Оскільки електоральний процес є різновидом політичного процесу як такого, його зміст слід розглядати за аналогією з політичними процесами на рівні політичної системи. Одним з найпоширеніших підходів до визначення стадій політичного процесу є той, що розглядає їх як послідовну, логічно зумовлену сукупність дій, що відбуваються в ході формування та взаємодії елементів політичної системи. Відповідно до чого політичний процес структурується як сукупність таких етапів/стадій: а) конституювання політичної системи; б) відтворення основних ознак та елементів політичної системи; в) розробка, прийняття і виконання політико-управлінських рішень; г) контроль за функціонуванням і напрямками розвитку політичної системи [2, с. 42].

Із врахуванням зазначеного підходу до розуміння структури політичного процесу, пропонуємо виокремити такі етапи електорального процесу: 1) конституювання; 2) інституалізація; 3) реалізація; 4) контроль. Конституювання електорального процесу передбачає визначення відповідної нормативно-правової бази, принципів і процедур виборів. Інституалізація розуміється як процес створення інституційної структури виборчого процесу. Щоправда, інституалізація принципу народного представництва відбувається ще на першій стадії електорального процесу, коли конституційна легалізація демократичних виборів закріплюється у таких фундаментальних принципах демократичного виборчого права як рівність, вільність, загальність і таємність голосування. Реалізація здійснюється шляхом забезпечення широкого комплексу заходів та процедур із організації та здійснення волевиявлення громадян та визначення його результатів і контроль – організація контролю за ходом виборів, підрахунком голосів, а також належним виконанням інших процедур відповідно нормативно-правової бази. Функцію контролю мають здійснювати державні органи, громадські організації й партії, а також міжнародні спеціалізовані організації та установи через інститут спостерігачів.

Зміст зазначених етапів у кожній окремо взятій країні залежить від багатьох чинників, які, зокрема, детерміновані історичним часом, національними традиціями, типом політичного режиму, рівнем розвитку інституційної структури, у тому числі й ступенем зрілості громадянського суспільства, які істотно відрізняються в демократичних й недемократичних державах.

Процес електоральної легітимації політичної влади (з прив'язкою до певного електорального циклу) закінчується не разом із офіційним закінченням виборчого процесу, а з завершенням процедури легітимації обраних депутатів або глави держави. Такі висновки зумовлені метою виборів – формування законодавчого, представницького органу влади або обрання глави держави. Якщо такий орган не сформовано, (із виконанням усіх обов'язкових процедур легітимації), вважати електоральний процес, як процес електоральної легітимації політичної влади, закінченим не уявляється можливим. Яскравою ілюстрацією на підтвердження такої думки є епопея виборів Президента України 2004–2005 рр., де навіть мало місце офіційне оголошення результатів виборів на користь В. Януковича. Однак процедуру його легітимації не було завершено – він не складав присягу як новообраний глава держави у Верховній Раді України.

Список літератури

1. Юрійчук Є. П. Електоральна та референтна легітимація влади на пострадянському просторі: зовнішньополітичні аспекти: монографія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. 480 с.
2. Волинський А. Стадії політичного процесу. Політико-правові основи класифікації. *Політичний менеджмент*. 2004. № 1. С. 41–51.

Шаверський В. К.

к. н. фіз. вих.,

доцент кафедри теоретико-методичних
основ фізичного виховання та спорту

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Саранча М. П.

викладач кафедри фізичного виховання
та спортивного вдосконалення

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Зубрицька Л. О.

викладач,

Центр професійно-технічної освіти м. Житомир

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВОЛЕЙБОЛІСТІВ

Технічні засоби у спорті – це тренажерні системи, комплекси та апаратура, що застосовуються для впливу на різні органи і системи організму, для навчання та вдосконалення рухових навичок, а також для отримання інформації в процесі навчально-тренувальних занять з метою підвищення їх ефективності.

В сучасному волейболі подача м'яча, атакуючий удар – важливі засоби техніко-тактичної дії команди. Різноманіття видів подач, тактична направленість і точність їх виконання є важливими характеристиками гри висококваліфікованих спортсменів [1, с. 164].

Одним із актуальних завдань в сучасному волейболі є розробка методів спортивного тренування з використанням технічних засобів [2, с. 31]. При цьому перевага віддається використанню технічних засобів з забезпеченням зворотнього впливу у якості виконаних дій.

Але, на наш жаль у більшості тренерів та багатьох спортсменів поки не склалося позитивне ставлення до технічних пристроїв, як до одного із засобів підвищення спортивної майстерності та фізичної підготовленості.

Таким чином, матеріально-технічна забезпечення місць занять навчальним обладнанням, необхідним спортивним інвентарем, тренажерами – одна з головних [3, с. 12] умов ефективності навчально-тренувального процесу волейболістів.

Мета роботи: впровадити в навчально-тренувальний процес студентів – волейболістів методику використання технічних засобів для удосконалення технічної підготовки та підвищення показників швидкісно-силових якостей волейболістів.

Результати дослідження. Розроблена методика включала використання під час тренувальних занять тренажер розроблений Алексеевим., перевагами тренажера є те що використання його дозволяє створити оптимальні умови при технічному виконанні атакуючого удару, та подачі м'яча в стрибку.

Експериментальна група 12 спортсменів окрім традиційної методики один раз в тиждень на одному занятті для удосконаленні техніки атакуючого удару на другому занятті для подачі м'яча в стрибку використовували тренажер. Раз в місяць висота кріплення м'яча збільшувалась на 4 см, а лінія відштовхування на 5 см., що на нашу думку повино призвести до розвитку швидкісно-силових якостей та удосконалення техніки та результативності атаки волейболістів.

Основний педагогічний експеримент довів високу ефективність запропонованої методики використання технічних засобів в навчально-тренувальному процесі студентів-волейболістів. Після завершення основного педагогічного експерименту спортсмени, що входили до складу експериментальної групи, мали достовірно вищий показник в тестуванні.

Результат атакуючого удару із зони 4 і 2 у волейболістів контрольної групи становить в середньому $\bar{X} = 6,64$ бали, у волейболістів експериментальної групи становить $\bar{X} = 11,08$ бали. Показник верхня прямої подачі м'яча в стрибку у волейболістів контрольної групи становить в середньому $\bar{X} = 6,66$ бали у волейболістів експериментальної групи становить $\bar{X} = 11,83$ бали. Результат стрибка у довжину з місця у волейболістів контрольної групи

становить $\bar{X} = 263$ см, у експериментальній $\bar{X} = 274$ см. Результат стрибка у висоту з місця в контрольній групі $\bar{X} = 61,8$ см, в експериментальній групі $\bar{X} = 72,2$ см. Результат кидка м'яча 2 кг. двома руками із за голови сидячи, (м). у волейболістів контрольної групи становить $\bar{X} = 5,7$ м, у експериментальній $\bar{X} = 7,2$ м.

Висновок. Встановлено що однією із актуальних завдань в сучасному волейболі є розробка методів спортивного тренування з використанням технічних засобів. При цьому перевага віддається використанню технічних засобів з забезпеченням зворотнього впливу у якості виконаних дій.

Список літератури

1. Железняк Ю.Д. Волейбол: У истоков мастерства. / Ю. Д. Железняк – М.: Физкультура и спорт, 1998. – 208 с.

2. Железняк Ю.Д. Тенденции развития классического волейбола на современном этапе / Ю. Д. Железняк, Г.Я. Шипулин, О.Э. Сердюков // Теория и практика физической культуры. – 2004. – № 4. – С. 30-33.

3. Шаверський В. К. Технічні засоби в процесі формування професійної майстерності майбутніх фахівців фізичної культури / В. К. Шаверський // Педагогіка, психологія та медико - біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – Харків, 2008. – С. 11–13.

Шаверський В. К.

к. н. фіз. вих.,

доцент кафедри теоретико-методичних

основ фізичного виховання та спорту

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Саранча М. П.

викладач кафедри фізичного виховання

та спортивного вдосконалення

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Гаврилюк В. М.

викладач фізичного виховання

Житомирський агротехнічний коледж

ШВИДКІСНО-СИЛОВА ПІДГОТОВКА ГАНДБОЛІСТІВ

Рівень результатів українських спортсменів з гандболу за останні десятиріччя значно знизився. Науковці називають серед причин, зростання конкуренції на світовій арені, відсутність у підготовці сучасних тенденцій змагальної діяльності, незадовільне науково-методологічне обґрунтування змін системи підготовки спортсменів при переході від одного до іншого етапу багаторічної підготовки [1, с. 161].

Підготовка гравців у спортивних іграх може вважатися ефективною тільки у тому випадку, коли вони повною мірою і впевнено використовують показники фізичної підготовки в складних умовах гри і впродовж змагань для спортсменів [2, с. 462] певної кваліфікації. Система завдань, які ставлять перед спортсменами в умовах змагальної діяльності чи під час навчальних ігор, дозволяє досягати того, що б усі види прийомів гри і тактичних дій вони могли цілеспрямовано відтворити в ігрових ситуаціях.

Мета дослідження: експериментально перевірити ефективність програми для підвищення показників швидкісно-силової підготовки гандболістів на етапі початкової підготовки.

Результати дослідження. Дослідження проводилося протягом шести місяців на базі Старокостянтиновського ДЮСШ. В дослідженні прийняло участь 24 спортсмени гандболісти які перебувають на початковому етапі спортивного тренування другого року навчання. Сумарне тижневе навантаження спортсменів – гандболістів становило 6 годин.

Для визначення ефективності запропонованої програми було створено дві однорідні групи контрольну 12 гандболістів та експериментальну 12 гандболістів. Контрольна група займалась за традиційною програмою, а експериментальна група для підвищення показників швидкісно-силових якостей на основі колового тренування виконувала вправи; стрибки на скакалці (30 сек.); застрибування на висоту поштовхом двома (20-25 разів) і

однією (16-18 разів) ногами; вистрибування з положення півприсіду з дістанням предмета поштовхом двох ніг по 15-20 разів; бігові та стрибкові вправи по прямій (3-4 прямих по 20 м); стрибок у довжину з місця без зупинки по прямій по 6-8 стрибків; виконання рухових і стрибкових вправ на матах (25-30) сек.; штовхання набивного м'яча (2 кг) партнерові по 5 разів; обертання обруча на кистях рук (30 сек.).

Враховуючи рекомендації [3, с. 196] стосовно контролю показників швидкісно-силових здібностей, на початку педагогічного експерименту ми дослідили 24 спортсменів. Дослідження проводилось в два дні. В перший день гандболісти виконували тестування: біг 30 метрів; згинання-розгинання рук в упорі лежачи за 15 секунд; кидок набивного м'яча (1 кг.) із за голови на дальність сидячи ноги нарізно; стрибок у довжину з місця без допомоги рук.

Другий день досліджувальні виконували: стрибок у довжину з місця з допомогою рук; стрибок у висоту з місця; кидки гандбольного м'яча 475 г. назад через голову.

Як свідчить результати тестування після педагогічного експерименту динаміка приросту середньостатистичного показника найбільш простежується у спортсменів гандболістів експериментальної групи в тестуванні: бігу 30 м. зріс на 18,6%; згинання і розгинання рук в упорі лежачи - 59,3%; кидок набивного м'яча (1 кг.) із за голови на дальність сидячи, ноги нарізно - 26,6%; стрибка у довжину з місця з допомогою рук (4,94%).

Висновок. Дослідження встановило що впровадження в навчально-тренувальний процес програми на основі колового тренування призводить до збільшення показників швидкісно-силової підготовки гандболістів.

Отже, програма розвитку швидкісно-силових здібностей гандболістів на основі колового методу виконання фізичних вправ є ефективною і може рекомендована для використання у навчально-тренувальному процесі гандболістів на етапі початкової підготовки.

Список літератури

1. Максименко І. Г. Перспективи використання інформаційних технологій процесі підготовки юних спортсменів, які спеціалізуються зі спортивних іграх / І. Г. Максименко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наук. моногр. / за ред. С. С. Єрмакова. – Х., 2009. – № 5. – С. 159–162.
2. Шаверський В. К. Психологічна підготовка кваліфікованих гандболістів у змагальному періоді // Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. наук. пр. Вип. 3 (22). – Житомир, 2017. – С. 461–469.
3. Шаверський В. Відтермінований ефект використання експериментальної програми психологічної підготовки кваліфікованих гандболістів // Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. наук. праць. Вип. 6 (25). – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. – С. 195–200.

Кравченко К. Г.

аспірантка, старший викладач кафедри
фізичного виховання та спорту
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»

ПРОБЛЕМА ДИСТАНЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ З ПОСЛАБЛЕНИМ ЗДОРОВ'ЯМ

Організація дистанційної форми навчання у ЗВО визначається Наказом Міністерства освіти і науки України [5]. Навчальний процес за дистанційною формою здійснюється у таких формах: самостійна робота; навчальні заняття; практична підготовка; контрольні заходи. У ЗВО технології ДН можуть використовуватись для методичного та дидактичного забезпечення самостійної роботи, контрольних заходів і при здійсненні навчальних занять.

За даними медичних обстежень на 100 студентів припадає до 95 і більше випадків захворювань, а до 50% студентів перебувають на диспансерному обліку. Рівень здоров'я 50% студентів України не відповідає навіть середньому рівню державного стандарту фізичної підготовленості [6, с. 212].

Так, дослідження проводилось у ЗВО м. Харкова у 2012 р. Обстежено 290 студенток І курсів Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, Харківського національного медичного університету та Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Отримані дані самооцінки здоров'я за методикою

опитування В. П. Войтенка (1991) свідчать, «ідеального здоров'я» немає жодна, тоді як «добре» від 7,1% (ХНПУ) до 9,6% (НТУ ХП) і «дуже погане здоров'я» – від 31,2% (НТУ ХП) до 33,6% (ХНПУ). Проведене паралельне дослідження методом експрес-оцінки Г.Л. Апанасенка засвідчило, «високого рівня» соматичного здоров'я не мала жодна з обстежених, тоді як «низький» – 35,3±5,5 в ХНПУ, 48,6±4,6 в ХНМУ і 52,8±6,0 в НТУ «ХП» [1, с. 33].

Кількість студентів із послабленим здоров'ям в Університеті митної справи та фінансів (м. Дніпро), які належать до спеціальних медичних груп, становили за 2019-2020 рр. відповідно: 1-й курс – 14%; 2-й курс – 19%; 3-й курс – 16%. Загалом, динаміка зростання чисельності студентів із відхиленням у здоров'ї за 2005–2015 рр. становила тут + 0,1–0,15% за рік [3, с. 27].

Розподіл студентів до спеціальної медичної групи у Запорізькому національному університеті у 2005 р. склав 7,7% студентів, у 2008 р. – 21,8%, у 2009 р. – 20,8%, у 2010 р. – 23% та у 2011 р. – 20%. Причому, тут існує тенденція погіршення стану здоров'я студентів, адже збільшується їх кількість у спеціальній медичній групі. Ця тенденція зберігається у ЗНУ щороку [2].

У наступному дослідженні брали участь 30 студентів-юнаків Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна віком від 18 до 20 років. 15 з них були віднесені до СМГ, а ще 15 до основного відділення. Проведена психологічна діагностика дозволила встановити особливості сформованості досліджуваних факторів.

Доведено, що існують статистично значущі відмінності між студентами спеціального і основного відділень за факторами «Замкнутість – товариськість», «Схильність до почуттів – висока нормативність поведінки», «Несміливість – сміливість», «Адекватність самооцінки» (за цими факторами суттєво вищими були показники у представників основного відділення). Для студентів СМГ за фактором «Замкнутість – товариськість» характерні низькі стени (зауважимо, що шкала стенив – стандартна шкала від 1 до 10 з наступними параметрами: середнє = 5,5, стандартне відхилення = 2. Стен – скорочення від англійської «стандартна десятка» (standard ten)). Такі люди є нетовариськими, замкнутими, байдужими, зайве суворі в оцінці людей. За фактором «Схильність до почуттів – висока нормативність поведінки» середні стени, отже для них притаманний більш слабкий прояв цих рис. За фактором «Несміливість – сміливість» для усіх обстежуваних були характерні середні стени. Тож для них властивими є як прояв соціальної сміливості, активності, готовність мати справу з незнайомими обставинами та людьми, так і появи сором'язливості, невпевненості у своїх силах, стриманість, прагнення перебувати в тіні, підвищена чутливість до загрози [4, с. 454].

Список літератури

1. Максимова К. В. Моніторинг стану соматичного здоров'я студенток I курсів вищих навчальних закладів м. Харкова. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Педагогічні науки.* 2017. № 7 (29). С. 30-34.

2. Мозговий О. І., Донченко І. С. Загальна характеристика стану здоров'я студентів ВНЗ. *Вісник Запорізького національного університету. Фізичне виховання та спорт.* 2012. № 2 (8). С. 92-97.

3. Павлун Т., Кондратенко В., Гомон Л., Зайцев І., Любімов В., Чекольба Г. Оптимізація занять із фізичного виховання дистанційно в спеціальних медичних групах закладів вищої освіти. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві / Волин. нац. ун-т імені Лесі Українки.* 2021. № 1 (53). С. 26-32. DOI.ORG/10.29038/2220-7481-2021-01-26-32

4. Пічурін В. В. Особливості особистості студентів спеціального відділення. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / Фізична культура і спорт»* : зб. наукових праць / За ред. О. В. Тимошенка. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. Вип. 3 К (110). С. 452-455.

5. Про затвердження Положення про дистанційне навчання. Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> (дата звернення 14.03.2020).

6. Самохвалова І. Ю., Мелюшкина В. В., Клименченко Т. Г. Оцінка стану соматичного здоров'я студенток спеціальної медичної групи аграрного університету. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія Педагогічні науки.* Чернігів : ЧНПУ, 2017. Вип. 143. С. 211 – 215.

Skorokhod T.

PhD student of the Department
of Publishing and Editing
National Technical University of Ukraine
Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

METHODS OF SEGMENTING THE TARGET AUDIENCE OF ADVERTISING CAMPAIGNS

The correct definition and the segmentation of the target audience are the determining criteria for the success of advertising campaigns. Accurate targeting the audience, understanding the needs, values, motives and needs of their consumers allow advertisers to form a unique sales offer successfully, to develop advertising appeals and advertising format, to choose the most appropriate channels for advertising communication and to set up targeting in social networks. Besides, the visual and audio series of advertising, the selection of color scheme, symbolic content, composition in the frame, amount of text, etc. should be done taking into account the audience [1, p. 84].

In order to study the profile of their audience in detail, brand representatives and advertisers should segment target groups, «separate homogeneous groups of consumers according to certain general criteria, including similar problems, motivations for purchase, similar response to similar commercial offers, type of content or message» [3]. Let's summarize the methods by which you can segment the target audience for advertising campaigns.

1. Prioritization (determination of the importance index) of target groups using geographic, demographic, and psychographic approaches. Geographical approach is when the natural, administrative and political boundaries where the target audience is located are taken into account. The demographic approach involves the classification of consumers by gender, age, marital status, level of income, and availability of education. The division of the target audience according to the psychographic approach contains an analysis of the lifestyle of potential buyers, their value orientations. Auxiliary approaches for detailing the portrait of target groups are hidden power (taking into account the category of persons who influence the opinions and decisions of consumers), next comes reputation (whether there are influential individuals from among the target audience, leaders of public opinion), involving membership (whether it influences the consumer's involvement in interest groups, professional associations, etc. on his purchasing preferences and habits). The more parameters involved in prioritizing target groups, the narrower the target segment can be singled out, which should be considered during various stages of the advertising campaign.

2. The 5 W method when a portrait of the target consumer is formed on the basis of finding answers to a number of questions, analysis of such aspects as *where* the customer will purchase the product (product sales channels), *what* the product or service is promoted for, *when* and at what moment the consumer makes a purchase (for under what conditions the purchase takes place), *why* the customer should use the product or service (what motivation of the customer causes the purchase of the product), *who* is the customer (which customer buys the product/service – his/her gender, geographic location, age). The results of research based on M. Sherrington's five questions method help to form an advertising appeal according to gender, age category, select language means, appeal to the rational or emotional sphere depending on how the target consumer makes a purchase decision, find relevant advertising formats and channels its distribution, taking into account the communication preferences of consumers and their preference for certain types of advertising.

3. Ben Hunt's method (Awareness Ladder) is the tool for systematization of clients and consumers by the level of awareness (recognition), their knowledge about the brand or its

products. Another name for this method is the ladder of awareness, because the portrait of the target audience is formed based on the analysis of data about its problems at each stage of interaction with the brand (indifference, awareness, comparison, choice, purchase).

4. VALS (Values and Lifestyles) is the methodology when the audience is segmented based on the similarity of purchasing habits and motives that prompt the purchase of goods or services. If a company / brand understands what type of customers belongs to it, it can choose effective communication tools with them and appeal to the right type of motivation in advertising. In advertising, it is advisable to demonstrate the principle (the pursuit of ideals), if the data analysis proved that the target audience is guided by their knowledge and experience when making a purchase. Appealing in advertising to status, the status of target groups and their desire for achievements is appropriate when, when buying goods or services, a person, first of all, proceeds from whether it will increase his status (image, reputation, prestige) in the eyes of others. And consumers' motivation for self-expression can be in the advertising of those goods and services that are designed to emphasize social activity, originality, risk-taking, etc.

5. Construction of a consumer portrait (Buyer Persona) – a detailed description of the brand's ideal client based on observation of real buyers, from their demographic data to values and habits – everything that can directly or indirectly influence the decision to purchase a product or service.

6. Job Story – a method based on understanding the consumer's true motives for buying a product or using a service and finding the tasks that the consumer needs to perform with the help of the offered product or service. Within this method, it is also important to understand what exactly the target audience wants to achieve by using this particular product / service. This method is used to successfully develop the plot of commercials and demonstrate to target recipients the situations in which the product or service can be used, the problems that the proposed product solves, and what consumers will receive when the problem is solved with the help of this product or service.

7. Khramatrix is a methodology that involves customer segmentation by geographic and demographic data, a behavioral parameter, and also takes into account the degree of readiness to buy and the main action that the customer must take as a result of interaction with the marketing or sales department. Based on the collection of such data, it becomes possible form a certain message in advertising, a call to action, choose a way to motivate the audience to certain actions regarding the purchase or purchase of a service.

8. Empathy maps – a method of visualizing ideas that allows you to analyze the advertised product or service from the consumer's point of view. Empathy maps allow you to find out the hidden needs of the user and the decision-making process. The components of empathy maps are the general goal of the consumer, a description of the consumer, what the consumer should do, what the consumer sees, what he says, what he does, what the consumer hears, what he thinks and feels, as well as a description of their concerns and future benefits [2, p. 23].

Therefore, the use of various methods of target audience segmentation is a guarantee for the effective advertising campaigns and a component of effective marketing of a certain brand in general.

References

1. Kolomytseva O. V., Stashevska I., Palionna T. A. Advertising Campaigns in Social Networks: a Toolkit for Increasing Efficiency. *Collection of Scientific Works of the Cherkasy State University of Technology. Series: Economic Sciences*. Vol. 55. P. 84–90. DOI: 10.24025/2306-4420.055.2019.187529 [in Ukrainian].

2. Kolontaevskiy O. P., Polovynka V. A. Analysis of Methods of Description and Segmentation of the Target Audience for Internet Marketing Activities. *International Scientific Journal «Internauka»*. 2018. № 6 (2). P. 22–24. [in Ukrainian].

3. Samolinska S. I. Brand Audience Segmentation when Creating an Advertising Campaign (Using the Example of YOLO STUDY). *Efficient economy*. 2021. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8820> (access date: 2. 07. 2022). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.4.201 [in Ukrainian].

УДК 791.44

Мисечко А. О.

кандидат наук із соціальних комунікацій
викладач кафедри кіно- і телемистецтва
Навчально-наукового інституту журналістики
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

РОЛЬ АУДІОВІЗУАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У БОРОТЬБІ З РОСІЙСЬКИМИ ОКУПАНТАМИ

Відколи росія розв'язала повномасштабну війну з Україною 24 лютого 2022 року, інформаційна війна проти нашої держави з боку країни-агресора також надзвичайно посилилася. Існує жорстка потреба давати відсіч ворогу на усіх фронтах, зокрема й на інформаційному. У дослідженні проаналізовано роль соціальних платформ, з яких українські телевізійні ЗМІ беруть інформацію для протистояння ворогу, у тому числі для розвінчення вигаданих ним на регулярній основі міфів і фейків та, у кінцевому результаті, для перемоги у цій війні, тож обрана тема є надзвичайно актуальною.

Новизна наукової розвідки полягає в дослідженні аспекту значущості проникнення аудіовізуальних матеріалів із соцмереж у телевізійні новини України та світу.

Метою є дослідити роль аудіовізуальної та візуальної інформації із соціальних мереж, зокрема тієї, яка потрапляє до телевізійних випусків новин України та світу, у боротьбі з російськими окупантами.

Завдання:

1. Виокремити інформаційні ресурси, якими користуються загальнонаціональні українські телеканали для поширення інформації про війну.

2. Проаналізувати передумови появи новин із соціальних платформ на українському телебаченні.

3. Окреслити, як під час війни змінилося ставлення професіоналів до соціальних мереж як джерела новин – від критичного (через відсутність у людей профільної освіти для знімання відео і подачі інформації) до вимушено необхідного на час війни.

4. З'ясувати роль соціальних мереж як нового джерела новин під час війни, де українське суспільство виступає інформаційною армією у боротьбі з окупантами.

5. Звернути увагу на ризики перекручування сенсу цих відеороликів державою-агресором на свою користь через вигадану інформацію та власну інтерпретацію аудіовізуальних матеріалів.

Практичне значення наукової розвідки полягає у можливості її використання у межах навчального процесу після Перемоги для аналізу студентами прецеденту, коли усе суспільство документувало відео рашистських злочинів і звірств, а також наслідків цих злочинів, і поширювало відзняту інформацію для того, аби якомога більша кількість людей у світі дізналася про беззаконня, які відбуваються у серці Європи у 21 столітті, а також з метою спонукати світ діяти заодно з Україною. Імовірно, що це явище згодом буде детальніше вивчатися і журналістами-практиками, і науковцями.

Ми живемо у дуже незвичайний для телебачення України час. По-перше, зростання впливу соціальних мереж (найчастіше це Фейсбук та Інстаграм) на наповнення телевізійних випусків новин останнім часом є потужною тенденцією аудіовізуальної сфери. По-друге, за чотири місяці повномасштабної війни соціальні мережі стали одним із основних джерел інформації для усіх типів ЗМІ, зокрема й для об'єданого телемарафону і це - перший прецедент в історії телебачення, коли уся українська нація через розповсюдження злочинів проти українців і світу працює на інформаційному фронті, не маючи при цьому професійної освіти чи профільних знань. До появи цієї ситуації були відповідні передумови. До прикладу, форма подачі новин зазнавала змін протягом останніх десятиліть. Зокрема, наприкінці 80-х років ХХ ст. традиційні новинні програми на українському телебаченні

набули авторського забарвлення. На початку 90-х років інформаційні програми видозмінювалися поступово. Насамперед, це стосувалося добору тем. Випуск новин, за середньостатистичними даними, містив близько 95% подієвої інформації. Також скоротився хронометраж сюжетів та усної інформації (в середньому на 30-50%) [1]. На початку XXI століття новини стали подібними до міні-кіно, своєрідного щоденного інформаційного телесеріалу [2]. Сьогодні згадані вище процеси лише набувають нових форм, трансформуються відповідно до вимог сучасності й удосконалюються, і були потужно змінені й через пандемію коронавірусу в тому числі, про що вже існують відповідні дослідження сучасних науковців, зокрема В. В. Гоян, О. Я. Гояна [4], В. В. Різуна. Щодо змін і нюансів в написанні текстів на телебаченні висловлювалися фахівці із сучасної української лінгвістики тексту О. Д. Пономарів, Н. П. Шумарова, Л. Г. Пономаренко. Щодо подачі – то на сьогодні зафіксовано безліч спроб телеканалів подавати новини якомога невимушеніше, а з настанням повномасштабної війни подачу ведучих змінено ще більше до максимально простої.

На жаль, послуговування соціальними платформами як джерелом інформації призвели до зниження якості відео на телебаченні, але те, що відбувається зараз, - це більше не про рівень зображення чи філігранність подачі новини, а про єднання нації у боротьбі з ворогом. Тобто якщо раніше з цього приводу можна було помітити значну кількість критики професіоналів журналістської сфери, то війна поставила на паузу критичні зауваження та скептичне ставлення до відео з мереж. Нині роль звичайних людей, які несуть слово і відео в маси, не може не бути недооцінена. «Якщо раніше вдалося освоїти полюс рацію, то сьогодні всі зусилля в багатьох сферах направлені на освоєння сфери емоцій, оскільки вона є більш впливовою з точки зору прийняття рішень людиною», - ще до війни зазначав Г. Почепцов [3, с. 114]. У той же час, існує небезпека перекручувань сенсу цих відеороликів державою-агресором на свою користь через спотворення інформації та власну інтерпретацію відео, що потрапляє в мережі.

Підсумовуючи, варто зазначити, що те, що відбувається зараз, не мало подібних прецедентів. Зокрема йдеться про переоцінку і зростання ролі аудіовізуальних матеріалів із соціальних мереж як важливого інформаційного ресурсу у боротьбі України з росією. Звісно, коли Україна переможе, кожному варто знову займатися тим, що уміє найкраще відповідно до набутих фахових умінь і навичок, але наразі такі заходи, як документування українцями вибухів, влучання ракет у житлові будинки, вокзали і дитячі садочки та інших злочинів проти українців та надання їм публічності є вимушеними і суспільно значущими для майбутнього України та усього цивілізованого світу, адже часто саме вони спонукають світ діяти.

Список літератури

1. Дацюк С. Сучасне новинне виробництво. К., 2000. 83 с.
2. Недопитанський М.І. Тележурналістика: досвід, проблеми, стратегії. Практичний посібник. К, 2009. 144 с.
3. Почепцов Г. Від Facebook'у і гламуру до Wikileaks : медіакомунікації. К., 2012. 464 с.
4. Goian Oles, Vita Goian, Tetiana Biletska. E Management Priorities of Audiovisual Student Projects During the COVID-Crisis. 2021. URL: <https://online-journals.org/index.php/i-jet/article/view/19679>

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**НАУКА, ОСВІТА, ТЕХНОЛОГІЇ ТА СУСПІЛЬСТВО:
НОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ**

**Збірник тез доповідей Міжнародної
науково-практичної конференції
(2 липня 2022 р.)**

Українською, англійською та російською мовами

Відповідальний за випуск: Загородний І. Д.

Технічний редактор: Нестеренко В. О.

Художній редактор: Михайленко К. В.

Коректор: Остаповець Н. М.

Дизайнери й верстальники: Артеменко А. А, Григоренко Л. О.

Підписано до друку 02.07.2022 р. Формат 60x90/16

Папір офсетний. Друк – ризографія. Умовн. друк. арк. 6,9

Гарнітура Times New Roman.

Наклад 500 примірників. Зам. № 17499

Надруковано у ФОП Сидоренко А. В.

Свідоцтво про державну реєстрацію серія В01 № 710364 від 07.01.2007 р.

36000, м. Полтава, вул. Дмитра Коряка, 3

Всі права захищені.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

Редакційна колегія може не поділяти думок авторів.

Офіційний сайт: <http://www.economics.in.ua>

